

POŠTNINA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

3

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 2000

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

marec 2000

3

letnik C

izhaja od leta 1895

vsebina

Silvo Kristan	Ni imunih pred lepoto gorske narave	97
Marjan Raztresen	Gora na koncu sanj	99
Helena Giacomelli	Pa bo pomlad prišla...	100
Stojan Burnik	Šiša Pangma nas je grobo zavrnila	101
Borut Peršolja	Čistejše poti, bolj cvetoče gore	105
Žarko Rovšček	Iveri iz zapuščine Kugyjevega vodnika	108
	Turizem na Everestu	112
Ante Mahkota	Sfinga	113
Matevž Lenarčič	Daleč od zahoda je Kamčatka	117
Arnold Lešnik	Na Peco z avstrijske strani	118
Dušan Škodič	Domačini in vsiljivi prišleki	121
Bojan Pollak	Okrogle in robate	125
Mare Cestnik	Boleča pripoved o Travnški dolini	127
Vinko Hrovatič	Ljubi Bog povrni	130
Milena Ožbolt	Križna gora – gora za vsak dan	131
Peter Kuzman	Petit Grepon	133
	Odmevi	134
	Iz planinske literature	134
	Društvene novice	136
Slavica Štirn	Brezčasnost	137

Slika na naslovni strani: **Alpinist Saša Bičjenko pod vulkanom Avača**

Foto: Matevž Lenarčič

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Strojín, Tone Škarja in Franček Vogelink. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d. d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 2000 znaša 4500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 2000, posamezna številka stane 500 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

NI IMUNIH ZA LEPOTO GORSKE NARAVE

SILVO KRISTAN

O motivih, ki ženejo turne smučarje v pomladanskih mesecih v zasnežene gore, velikokrat beremo med vrsticami v gorniškem slovstvu. Iz zanosnih opisov je mogoče izluščiti, kaj je pravzaprav tisto, kar najbolj privlači. Svoja doživetja in občutke opisujejo ali gorniški etiki (po **Tumi**), ki jim je v osredju opazen ali izjemen športni dosežek, ali pa esteti in romantiki. Oboji imajo nekaj skupnega: so iz rodu homo alpinus, kar pomeni, da imajo gore in gornišvo radi tudi takrat, kadar niso zasnežene. Takšni opisi pa znajo biti osebni, pristranski, saj je znano, da »vsak berač svojo malho hvali«. Pa ne samo to. Na ljubljeni osebi, v katero si do ušes zatreskan, res ne moreš videti nič slabega in grdega. Vse je navdušujoče in ves si blažen, samo da si lahko v njeni bližini in uživaš njene čare. Ob takšnem doživljanju niti slabih stvari ne zaznaš.

Tako je tudi z gorami. Seveda takšnih posameznih ocen ni mogoče posplošiti na negoriško populacijo. Zato nas je zanimalo, kako doživljajo turno smučanje tisti, ki jim gornišvo ni način življenja in so prišli na smučeh v Zlatorogovo kraljestvo neprostovoljno. Hkrati smo želeli dobiti več informacij, tako da bi ugotovitev lahko kolikor toliko posplošili.

KAKO JE BIL NAREJEN POSKUS

Uporabljena je bila metoda ankete, vprašanci pa so bili študenti tretjega letnika Fakultete za šport, ki so morali v okviru rednega študijskega programa opraviti petdnevni tečaj turnega smučanja z drugimi vsebinami za zimsko šolo v naravi. Tečaji so bili v Koči pod Bogatinom na Komni. V času tečaja so študenti opravili tri daljše turne smuke. Pod pojmom 'turni smuk' je razumeti vzpon na smučeh ali s smučmi na nahrbtniku na enega ali dva od višjih vrhov na planoti Komni (Kal, Lanževica, Vrh nad Gracijo, Mahavšek, Bogatin), krajše grebensko prečenje na smučeh (med enim in drugim vrhom) in krmarjenje v dolino do Koče pod Bogatinom.

Poskus je bil opravljen v letih 1993, 1995, 1997 in 1998. Da bi vsem vprašancem zagotovili enake okoliščine in približno enako doživljanje, je bila v vzorec izbrana samo skupina, ki je imela prve štiri dni tečaja ustrezne vremenske in snežne razmere. – V skladu z navado, ki velja za raziskovalna poročila, je treba natančno navesti okoliščine, v katerih je bil opravljen poskus. Zato je treba opredeliti pojem »ustrezne razmere«. Vsak dan tečaja so bile razmere ocenjene od 1 do 10 točk. Z desetimi točkami so bile ocenjene idealne razmere za turno smučanje, to je sončen dan s tršo snežno podlago (srenec, 'firm') vsaj tja do 11. ure dopoldne. Sleherno odstopanje od idealnih razmer je pomenilo ustrezno zmanjšanje točkovne ocene. Če je bila povprečna ocena prvih štirih tečajnih dni vsaj 8 točk, so

bili študentom zadnji dan razdeljeni vprašalniki. Za poskus so bile torej izbrane skoraj idealne vremenske in snežne razmere. Takšne razmere so bile izbrane tudi zato, ker ljubitelji turnega smučanja poskušajo tudi sami 'zadeti' prav takšne razmere. Megle, sneženja in močne odjuge se izogibajo. Takrat ostanejo doma in čakajo na priložnost.

Zaradi razmeroma strogega merila za »ustrezne razmere«, v katerih je bil opravljen poskus, je bilo v štirih letih v vzorec vključenih le 6 skupin oziroma 162 študentov. Razmerje med moškimi in ženskami je bilo približno 60:40. Vprašanci so bili po smučarskem znanju približno normalno razpršeni; v vzorcu so bili tako slabši smučarji kot že vaditelji ali učitelji smučanja. Zelo slabih smučarjev ni bilo. Vzorec je bil zelo razpršen tudi po ukvarjanju s športnimi zvrstmi. V vzorcu so bili študenti, ki se posebej ne ukvarjajo z nobeno športno zvrstjo, pa tudi vidnejši športniki v različnih športnih zvrsteh. Med vprašanci je bil tudi kakšen 'šodrovec'. Zadnji dan tečaja so študenti anonimno odgovarjali na vprašalnik, ki je vseboval naslednja tri vprašanja:

1. Ali te kot športnorekreativna zvrst navdušuje turno smučanje v dobrih snežnih in vremenskih razmerah? (DA – NE)

2. Če si na prvo vprašanje odgovoril 'DA', navedi dva razloga za takšno odločitev! Pod št. 2.1. zapiši najmočnejši razlog, pod št. 2.2 pa manj pomemben.

3. Če si na prvo vprašanje odgovoril 'NE', navedi dva razloga za takšno odločitev! Pod št. 3.1. zapiši najmočnejši razlog, pod št. 3.2. pa manj pomemben.

Da ne bi vplivali na odgovore ali utesnjevali vprašancev, so bila vprašanja odprta, tako da je lahko vsak vprašanec odgovoril, kar mu je res prišlo na misel. S tem je bila pridobljena širina raznovrstnih informacij, ki pa jih je bilo treba za statistično obdelavo kategorizirati. Raznovrstni odgovori vprašancev, ki so povedali, kaj jih najbolj privlači in navdušuje (točki 2.1. in 2.2.), so bili kategorizirani v naslednjih šest sklopov: lepota gorske narave (estetski, romantični motiv), telesna dejavnost v naravnem okolju (športni motiv), smučanje po neurejenih pobočjih (smučarski motiv), spoznavanje novih stvari, širjenje obzorja (vedoželjnost), družba, zabava (socialni motiv) in sprostitev (sprostitveni motiv). Odgovori vprašancev, ki so negativno doživljali turno smučanje (točki 3.1. in 3.2.), so bili tako redki, da posebna kategorizacija odgovorov ni bila potrebna in so zato v poročilu navedeni izvirni odgovori.

Najmočnejši razlog vprašancev za pozitivni odgovor (točka 2.1.) je bil ovrednoten z dvema točkama, drugi razlog (točka 2.2.) pa z eno točko. Enako so bili točkovan razlogi za negativne odgovore (3.1. in 3.2.). Nekaj vprašancev je navedlo samo prvi razlog. V tem primeru je bil drugi 'odgovor' ocenjen z nič točkami, ker ga ni bilo. Po navedenem načinu točkovanja odgovorov je bilo na razpolago 486 točk (162 vprašancev x 3 točke). 97

Seštevek točk kategoriziranih odgovorov vseh 162 vprašancev nam je pokazal tisto, kar smo želeli ugotoviti, to je, kako študenti Fakultete za šport, ki niso gorniki, v dobrih vremenskih in snežnih razmerah doživljajo turno smučanje.

IZIDI S KOMENTARJEM – 1. VPRAŠANJE

– Ali te kot športnorekreativna zvrst navdušuje turno smučanje v dobrih snežnih in vremenskih razmerah?

DA – 156 odgovorov (96,3 %), **NE** – 6 odgovorov (3,7 %)

Odgovori so prijetno presenetljivi za vzorec, ki ni imel gorniškega 'rodovnika' in se hkrati ni odločil prostovoljno, da poskusi to gorniško zvrst. Najbrž je k takšnim odgovorom prispeval tudi način dela. Dopoldanske ture so potekale v treh homogenih skupinah. Študenti so sami izbrali skupino. Na voljo so imeli 'jurišni oddelek', 'zlato sredino' in 'sindikarno skupino'. V 'sindikarno skupino' so se navadno javljali slabši smučarji, telesno manj vzdržljivi in tisti, ki niso prišli na tečaj s posebnim veseljem, mogoče celo s strahom. V tej skupini so bili možni prihodnji nosilci negativnih odgovorov. Zato je bilo vodenje te skupine še posebej načrtovano tako, da bi bilo kar najmanj negativnih občutkov in doživetij (počasen tempo, spoznavanje vrhov, razgledi z razlago, zgodovinske in druge zanimivosti, opazovanje živalskih sledov, pripovedovanje šal in anekdot, skrbno izbiranje pobočij za sestopno krmarenje in podobno). Temeljni 'vzgojno-izobraževalni' namen v tej skupini ni bil za vsako ceno doseči ta ali oni vrh, ampak udeležencem kar najbolj približati zasnežene gore.

Utemeljeno je mogoče domnevati, da je mešanje 'jurišnikov' in 'sindikalistov' vplivalo na drugačno razmerje med odgovori 'DA' in 'NE'. Če bi se nehomogena skupina prilagajala 'sindikalistom', ne bi bili zadovoljni 'jurišniki' in obratno. Takšna izkušnja še živi iz obdobja, ko zaradi majhnega števila tečajnikov ni bilo mogoče organizirati dela v treh homogenih skupinah.

Presenetljivo veliko pozitivnih odgovorov je najbrž mogoče pripisati tudi dejstvu, da na tečajih turnega smučanja Fakultete za šport ni bilo zelo slabih smučarjev, ker so šlo smučanja že absolvirali v prvih dveh letih študija. Mogoče je tudi domnevati, da je izrazilo 'športni' vzorec vprašancev prispeval k večjemu številu pozitivnih odgovorov. Obeh domnev pa ni mogoče zanesljivo potrditi. Z večjo verjetnostjo je mogoče presenetljivo dober sprejem turnega smučanja pripisati dobrim vremenskim in snežnim razmeram ter ustreznemu 'pedagoškemu' delu po homogenih skupinah.

Omeniti velja še opremo. Skoraj vsi študenti so imeli najnujnejša pripomočka za turno smučanje, to je turne vezi in kože za vzpenjanje. Na podlagi dolgoletnih izkušenj je mogoče utemeljeno domnevati, da je tudi ta oprema prispevala k presenetljivo visokemu številu vprašancev, ki so pozitivno doživljali turno smučanje.

2. VPRAŠANJE

– Če te turno smučanje navdušuje, navedi dva razloga za takšno stališče!

Po kategorizaciji razlogov (motivov) za pozitiven odgovor in seštevku točk so bili dobljeni naslednji izidi (427 točk = 100 %):

Lepota gorske narave (estetski, romantični motiv) 195 točk (45,7 %).

Smučanje po neurejenih pobočjih (smučarski motiv) 112 točk (26 %).

Telesna dejavnost v naravnem okolju (športni motiv) 69 točk (16,2 %).

Spoznavanje novih stvari, širjenje obzorja (vedoželnost) 21 točk (5 %).

Družba, zabava (socialni motiv) 18 točk (4,2 %).

Sprostitev (sprostilni motiv) 12 točk (2,8 %).

Skupaj 427 točk (99,9 %).

Seveda med posameznimi motivi ni mogoče zarisati natančne ločnice. Motivi se velikokrat prepletajo ter združujejo in je včasih celo vprašancu težko natančno odgovoriti, kaj je zares tisto, kar ga najbolj navdušuje.

Najpogostejši razlog za pozitivno doživljanje turnega smučanja je bil »lepotu gorske narave«, torej estetski, romantični motiv. Od 156 vprašancev, ki so turno smučanje prijetno doživljali, jih je kar 71 (46 %) navedlo ta motiv na prvem mestu (za dve točki). Če pa upoštevamo točkovno ocenjevanje, je ta motiv 'zasedel' 45,7 % razpoložljivih točk. Primerjanje števila vprašancev, ki so na prvo mesto postavili motiv »lepotu gorske narave«, s točkovnimi ocenami za ta motiv (46 % – 45,7 %) še dodatno potrjuje verodostojnost ugotovitve o vodilnem motivu.

Na podlagi dolgoletnih izkušenj in nesistematičnih opažanj se zdi, da je delež tistih odgovorov, ki na prvem mestu navajajo »lepotu gorske narave«, majhen. Pričakovano je bil višji odstotni delež tega motiva. Možno je, da so nesistematična opažanja bila nenatančna in precejšena, lahko pa je nepričakovano ugotovitev posledica posebnega vzorca, na katerem je bil poskus opravljen. Med študenti Fakultete za šport je namreč navadno več kot polovica odličnih smučarjev ter celo vaditeljev in učiteljev, pri katerih je najbrž prevladalo doživljanje smučanja na dolgih pobočjih v izjemnih vremenskih in snežnih razmerah, tako da je bil motiv »lepotu gorske narave« potisnjen nižje. Zagotovo odlični smučarji na lestvici motivov postavljajo smučanje višje kot pa slabi in slabši smučarji. Slednji so na turnem smučanju navdušeni bolj zaradi lepote gorske narave kot zaradi smučanja. Mogoče je torej domnevati, da bi bil v vzorcu povprečnih in slabših smučarjev veliko večji odstotni delež tistih, ki bi predvsem »lepotu gorske narave« postavili na oltar turnega smučanja.

Pol manj je bilo tistih vprašancev, ki so prijetno doživljanje turnega smučanja pripisali smučanju oziroma krmarenju po nepriljubljenih pobočjih. Od 156 vprašancev jih je ena petina (31 oseb, 20 %) na prvem mestu navedla smučanje. Če pa upoštevamo točkovno ocenjevanje, je ta motiv 'zasedel' 26 % razpoložljivih točk. Mogoče je domnevati, da je bil pomen smučanja nekoliko precejšen zaradi izbranega vzorca (precej dobrih in odličnih smučarjev) ter dobrih vremenskih in snežnih razmer. V skupini povprečnih ali celo slabših smučarjev in v slabih snežnih razmerah najbrž vprašanci ne bi smučanju prisodili tolikšnega pomena.

Zaradi posebnosti vzorca je bil verjetno športni motiv (»telesna dejavnost v naravnem okolju«) razmeroma slabo zastopan (16,2 %). Vprašanci, ki so bili vključeni v raziskavo, so namreč imeli v svojem vsakodnevnem življenju veliko več gibanja tako v zaprtih prostorih kot v naravnem okolju, zato se je ta motiv verjetno zabrisal oziroma sta ga zasenčila prva dva motiva. Mogoče je domnevati, da bi v vsakodnevnem življenju gibalno ne-dejavni udeleženci ter povprečni ali slabši smučarji postavili ta motiv na precej višje mesto, pravzaprav kar na drugo mesto.

Motiva »lepota gorske narave« in »smučanje« sta 'zasedla' nekaj manj kot tri četrtine (72 %) razpoložljivih točk. Preostalih 28 % razpoložljivih ocenjevalnih točk je odpadlo na druge štiri motive. Če pa združimo prve tri motive (lepota gorske narave, smučanje, telesna dejavnost v naravnem okolju), lahko ugotovimo, da so 'zasedli' kar 88 % razpoložljivih točk, tako da je samo 12 % odpadlo na druge motive. Ugotovitev dopušča sklep, da v motivacijski strukturi turnih smučarjev popolnoma prevladuje »lepota gorske narave«. Utemeljeno je mogoče tudi domnevati, da sta tudi druga dva

motiva kontaminirana (spojena, združena) z »lepoto gorske narave«, saj je zagotovo smučanje po nepripravljenih dolгих pobočjih vznemirljivejše prav zaradi »lepote gorske narave«. Tudi »telesno dejavnost v naravnem okolju« je mogoče še posebno ceniti prav zaradi »lepote gorske narave«.

3. VPRAŠANJE

– Če ti turno smučanje ni všeč, navedi dva razloga za takšno stališče!

Negativno je odgovorilo 6 vprašancev, kar je komaj 3,7 % od vseh vprašancev, ki so sodelovali v anketi. Šest vprašancev, ki jim turno smučanje ni všeč, je 'zasedlo' 18 točk (6 x 3) od 486 možnih, kar je 3,6 % od vseh možnih točk. Odstotni delež negativnih odgovorov, ki je bil izračunan od števila vprašancev, je praktično enak odstotnemu deležu negativnih odgovorov, ki je bil izračunan od razpoložljivih ocenjevalnih točk. Primerjanje obeh podatkov (3,7 %–3,6 %) dodatno potrjuje veljavnost ugotovitve.

Zaradi majhnega števila negativnih odgovorov kategorizacija teh ni bila potrebna niti ne bi bila smiselna, zato so navedeni izvirni odgovori. Ti so naslednji:

namesto komentarja

GORA NA KONCU SANJ

Zdaj si marsikdo že postavlja svoje letošnje planinske cilje: veliko jih je, toliko, da bo vse do pozne jeseni in do prvega prihodnjega snega komajda mogoče uresničiti, najverjetneje jih je bistveno preveč za eno samo poletje. Marsikateri od njih bo skoraj gotovo tudi bistveno previsok in pretežaven: razmeroma lahko je pozimi v topli sobi načrtovati vzpon na Everest, ko beremo, kdo vse da že pride ali se vsaj podá nanj ali podenj, ali morda na Kilimandžaro, na katero od šeststisočmetrskih trekinških gora v Himalaji ali na pettisočaka v Andih, ali nemara na Škrlatico, na Kočno ali na Triglav.

Lepi načrti večkrat padejo v vodo, ko se resnejši snovalci spomladi odpravijo na prvi preizkus na mnogo nižji in manj zahteven vrh: ne, na visoke in težje dostopne gore ne more priti čisto vsak, čeprav ima še tako veliko željo.

Na marsikategorega pa vendarle, če je le želja dovolj velika in dovolj trdno podprta z voljo, ki pomeni tudi veliko kondicijskih treningov, veliko priprav in življenja po pravilih, ki so jih v dolgih desetletjih napisali mojstri takih veščin in ljudje izpod takih gora.

Vsak ima svoj Everest in svoj Triglav, svoj najvišji vrh, ki si ga želi preplezati ali prehoditi v življenju. Za marsikoga je najvišji cilj že hrib, ki ga iz dneva v dan

gleda izpred svojega domovanja, a na njem iz kdove katerega vzroka še ni bil, vendar bi se kdaj hotel povzpeli nanj. To je njegov Everest in Triglav in ko bo stal na njegovem vrhu, bo uresničil to svojo življenjsko željo in se bo povzpел na svoj Everest in Triglav.

Kdor se bo odločil iti na čisto pravi Triglav, bo tja gor tudi prišel ne glede na nujno potrebna odpovedovanja. Toda nepremišljeno bo ravnal, kdor se bo tja gor odpravil, ne da bi vsaj približno vedel, v kaj se podaja; samomorilski podvig bi bil, če bi se kdo smučal z vrha Vitranca ali poskusil s smučmi skočiti na planiški skakalnici, ne da bi te večšine prej poskusil na manj zahtevnih in nevarnih smučinah.

Komur je življenjska želja vsaj enkrat stati ob Aljaževem stolpu na najvišji točki domovine, pa si je ne drzne uresničiti sam, se lahko dogovori z gorskim vodnikom, ki natančno ve, kdaj in kako naj bi šel proti vrhu. To sicer stane nekaj denarja, toda če gre za življenjsko željo, gotovo ne bo pretežko dati tisti denar, ki ga ne bo toliko, da ne bi odtehtal pomembnega in najvišjega cilja.

Kdo bi morda hotel to željo uresničiti na najlažji možen način, s helikopterjem do Kredarice, ki je po tako poenostavljenem pričeanju takointako že na Triglavu, mu bo to sicer dano, vendar to nikakor ne šteje v gorniško osvajalsko kategorijo. V gorah mora biti menda vsak meter višine pridelan dobesedno v potu lastnega obraza, šele potem se pokaže svet, ki je na oni strani lagodnosti in je mogoče prav zato tako čaren, kot je. Seveda pa to vedo samo tisti, ki so to že kdaj izkusili.

Marjan Raztresen

- preveč hoje, pretežke smuči,
- ne maram snega, ne maram smučanja,
- nepripravljeno smučišče,
- raje smučam ob žičnici,
- nevarnost padcev,
- drugi športi so mi ljubši.

Glede na zanemarljivo število negativnih odgovorov (3,7 %) je poseben komentar nepotreben. Mogoče le tole: Odgovori kažejo na to, da imajo negativno stališče do turnega smučanja predvsem slabši smučarji, saj je večina odgovorov povezana s slabšim obvladovanjem smučanja. Takšno ugotovitev potrjuje tudi dolgoletna izkušnja. Takšno zavračanje je pravzaprav razumljivo, saj tistega, kar ne znamo, tudi ne počnemo radi. To smo tudi 'nestatistično' ugotavljali, zato smo udeležencem tečajev, ki slabo smučajo, svetovali, naj se raje prej izpopolnijo v smučanju in se šele nato udeležijo tečaja turnega smučanja. Zaradi študija in opravljanja diplome študenti nasvetov največkrat niso upoštevali.

Vendar pa ni pravilo, da slabši smučarji zavračajo turno smučanje. Ob ustreznem vodenju, smotni izbiri terena in časa ture (izbira temperature zraka in s tem povezane vrste snega) je večina slabših smučarjev prijetno in navdušujoče doživljala turno smučanje. – Ob tem je seveda treba pojasniti pojem 'slabši smučarji'. Pod tem pojmom razumemo osebe, ki kolikor toliko zanesljivo obvladajo plužno krmarjenje tudi v spremenljivih snežnih razmerah in zmorejo nadzorovati hitrost drsenja. Smučarsko znanje, ki ne ustreza temu merilu, je 'slabo' oziroma 'zelo slabo' in ni primerno za turno smučanje. Celo nevarno je.

SKLEPI

1. Poskus dopušča trditev, da turno smučanje lahko navduši veliko večino (preko 90 %) tistih, ki to poskusijo, če je zadoščeno naslednjim pogojem:

- kolikor toliko zanesljivo obvladanje vsaj plužne tehnike krmarjenja;
- dobre vremenske in snežne razmere;
- na turo naj gre homogena skupina (tako glede telesne pripravljenosti kot smučarskega znanja);
- če skupina ali družina ni homogena, je treba turo (trajanje, telesni napor, vrsto snega, pobočja za se-

stopno krmarjenje) skrbno prilagajati najslabšemu članu v skupini.

Te ugotovitve resda dopušča poskus na posebnem vzorcu, vendar pa ni razloga, da te ugotovitve ne bi veljale za vse druge podobne skupine odraslih udeležencev. Zagotovo trditev, da turno smučanje lahko navduši preko 90 % tistih, ki pridejo to poskusiti, ne velja za učence osnovnih in srednjih šol. Zanimivo bi bilo takšno raziskavo narediti na eni od osnovnih šol, ki ima šolo v naravi v gorskem svetu in seznanja učence s turnim smučanjem.

2. Večletni poskus s študenti Fakultete za šport je pravzaprav potrdil tisto, kar nam opisujejo posamezni navdušenci turnega smučanja. Motiva »lepoti gorske narave« in »smučanje« v tej naravi sta 'zasedla' skoraj tri četrtine (72 %) razpoložljivih točk. Doslej smo o takšnih doživetjih lahko le verjeli temu ali onemu piscu, zdaj je to tudi potrjeno na večjem vzorcu, ki ni bil del goriške populacije in se je prvič srečal s turnim smučanjem. Poskus potrjuje, da nihče ni imun pred »lepoto gorske narave«.

3. Dejavniki, ki prispevajo k pozitivnemu doživljanju turnega smučanja, so ustrezne vremenske in snežne razmere, zanesljivo obvladanje vsaj plužne tehnike krmarjenja, najnužnejša oprema (turne vezi in kože za vzpenjanje), ustrezna telesna pripravljenost in dobro vodenje skupin ali posameznikov. Dejavniki, ki ne prispevajo k pozitivnemu doživljanju turnega smučanja, so neustrezne vremenske in snežne razmere, slabo smučarsko znanje in nezanesljivo krmarjenje, slaba telesna pripravljenost in neustrezna oprema (alpske vezi, brez kož za vzpenjanje).

4. Ugotovitve pod 1. in 3. točko bi kazalo kar najbolj upoštevati pri izobraževalnih akcijah, ki spodbujajo razvoj turnega smučanja. Pogoji za udeležbo mora biti obvladanje vsaj plužne tehnike. Če je le mogoče, je treba načrtovani termin za turni smuk ali tečaj prestaviti, če vremenske in snežne razmere niso najboljše. Še posebno velja takšen napotek za posameznike in zasebne družine.

Opomba: Glede na to, da mora biti poročilo sleherne raziskave popolnoma 'čisto', tako da morebitni ponavljalci poskusa lahko tega opravijo na enak način na enakem, podobnem ali drugačnem vzorcu, je potrebno priložiti naslednji obračun ocenjevalnih točk:

Na razpolago je bilo 486 ocenjevalnih točk (162 vprašancev po 3 točke).

41 vprašancev, ki so pozitivno doživljali turno smučanje, je navedlo samo prvi (najmočnejši) razlog, torej je njihovih 82 točk upoštevanih v tabeli motivov, 41 točk (8,4 %) pa je ostalo 'neizkoriščenih'.

'Negativnih' točk (odgovori pod 3.1. in 3.2.) je bilo 18 (6 vprašancev po 3 točke), kar je treba upoštevati pri naslednjem skupnem obračunu točk:

Pozitivni odgovori 427 točk (88,1 %).

'Neizkoriščene' točke 41 točk (8,3 %).

Negativni odgovori 18 točk (3,6 %).

Skupaj 486 točk (100 %).

Pa bo pomlad prišla...

HELENA GIACOMELLI

... in spet
bodo vzcvetele
rože nemira
in vzletele
ptice hrepenenj
preko dišečih gorskih trat
v jasno dalj.

PRVA HIMALAJSKA ODPRAVA UNIVERZE V LJUBLJANI

ŠIŠA PANGMA NAS JE GROBO ZAVRNILA

STOJAN BURNIK

Lanskega septembra je odšla v Himalajo prva himalajska odprava Univerze v Ljubljani. Naš cilj je bil vzpon na 8046 metrov visoko Šiša Pangmo po smeri, ki sta jo pred desetimi leti v južni steni preplezala **Viki Grošelj** in **Filip Bence** ter spust z vrha s smučmi v okviru projekta **mag. Iztoka Tomazina** »Ski 8000«. Poleg tega smo pred odpravo, med njo in po njej opravili še nekatere fiziološke in antropometrične meritve, katerih rezultati nam bodo v pomoč pri prihodnjih odpravah na najvišje gore sveta.

ZDESETKANA ODPRAVA

Šiša Pangma leži na severu pogorja, v Centralni Himalaji, in je edini osemtisočak, ki je v celoti v Tibetu. Zaradi kitajske zasedbe Tibeta je bila gora zaprta za tuje odprave in je bila osvojena šele leta 1964 (kitajsko-tibetanska odprava) kot zadnji osemtisočak. Leta 1980 so prvo možnost vzpona na Šiša Pangmo za tužce izkoristili Nemci, ki so se nanjo povzpeli s severne strani. Dve leti kasneje so Angleži preplezali južno steno, v kateri so tudi najlepše in najtežje smeri. Med maloštevilnimi smermi, ki vodijo preko južne stene, izstopa po lepoti in težavnosti Slovenska smer, ki sta jo po stebru v vpadnici vrha na alpski način leta 1989 preplezala **Pavle Kozjek** in **Andrej Štremfelj**.

Naša odprava je bila sestavljena iz študentov, diplomantov, asistentov in učiteljev Univerze v Ljubljani. Na začetku nas je bilo 19, vendar je bilo takoj jasno, da so nekateri močno precenili svoje sposobnosti, saj niso imeli nobenih izkušenj z večjo nadmorsko višino. Plezali so le v domačih Alpah, pa še to razmeroma nezahtevne smeri. Vendar je bil glavni in odločilni selektor denar. Prav tako je odšla v istem času vrsta študentov in diplomantov naše Univerze na druge odprave, saj je bilo v Katmanduju ta čas kar pet odprav iz Slovenije. Tako smo na koncu ostali le štirje: asist. **dr. Bojan Leskošek** (enkrat v Himalaji: Everest '97), asist. **mag. Iztok Tomazin**, dr. med. (devetkrat v Himalaji: Lotse '81, Daulagiri '85, Šiša Pangma '89, Anapurna '92, Everest '97, štirikrat na vrhu osemtisočakov: Daulagiri '87, 8167 m, Čo Oju '88, 8201 m, Šiša Pangma '93, 8013 m, Gašerbrum I '95, 8068 m), **Robert Pritrznik**, študent Fakultete za šport (brez himalajskih izkušenj), in doc. **dr. Stojan Burnik**, vodja odprave (štirikrat v Himalaji: Nanga Parbat '90, Manang '95, Everest '97, enkrat na vrhu osemtisočaka – Čo Oju '95, 8201 m). Zaradi tako majhnega števila članov so se stroški za odpravo dvignili nad naše zmožnosti. V zadnjem trenutku smo s pomočjo mag. Iztoka Tomazina našli mednarodno odpravo, ki smo se ji lahko priključili in s tem spravili stroške na sprejemljivo raven. V mednarodni odpravi so sodelovali dva ruska, bolgarski, portugalski in ameriški alpinist.

V baznem taboru – od leve Leskošek, Tomazin, Pritrznik, Burnik

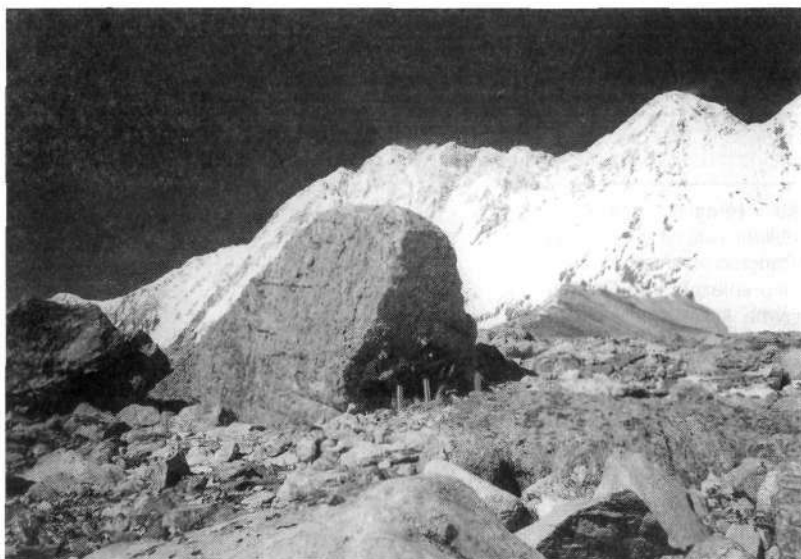
TEŽAVE NA POTI

Slovenci smo na gori delovali samostojno. Po prihodu v Katmandu in ureditvi nekaterih formalnosti smo se odpravili na aklimatizacijo v nepalsko gorovje Langtang. Imeli smo izredno slabo vreme, saj je vsak dan deževalo in snežilo. Kljub temu smo se v dobrem tednu dni povzpeli na vrsto štiritisočakov in na dva pettisočaka v okolici Gosainkundskih jezer.

Že med aklimatizacijo in kasneje v Katmanduju smo se srečali z drugimi slovenskimi odpravami. To jesen so bile poleg nas v Nepalju še štiri naše odprave: osrednja slovenska odprava na Gjačung Kang, kranjska odprava na Kangbočen, odprava na Nilgiri ter najodmevnejša odprava **Tomaža Humarja** in njegov načrt, da sam prepleza južno steno Daulagirija.

Žal smo zaradi organizacijskih težav odšli v Tibet z nekajdnevno zamudo. Težave so nas spremljale tudi med potjo, v bazni tabor. Zaradi slabe logistike smo imeli preveč tovorov, težave s transportom, pristopni marš v bazni tabor pa je potekal stihijsko, zaradi česar je ameriški alpinist že na začetku odnehal. Dva člana odprave sta se izgubila in bivakirala na ledeniku (približno na 5000 metrih višine) brez ustrezne opreme, kar je dodobra načelo njuno zdravje in voljo.

Po prihodu v bazni tabor smo naslednji dan postavili vse šotore in uredili okolico tabora (postavitve kuhinje in jedilnice ter stranišča, določitev zajemališča za vodo, depoja za smeti itd.) ter navezali stike z ameriško in nemško-švicarsko odpravo, ki sta se že teden dni pripravljali na vzpon na goro. Nemško-švicarska odprava, ki sta jo sestavljala dva gorska vodnika iz Nemčije in eden iz Švice, se je nameravala povzpeti na goro po Italijanski smeri ter po grebenu na vrh. Številčnejša devetčlanska medijsko izredno podprta in odlično oprem-

Na pristopu proti »podaljšnemu« baznemu taboru (ABC)

Foto: Stojan Burnik

ljena ameriška odprava je imela enak cilj kot Tomazin: smučati po jugozahodni steni Šiša Pangme, vendar po Angleški smeri. Odpravo so sestavljali odlični ameriški alpinistični smučarji, med katerimi sta bila tudi **Alex Lowe** in **Konrad Anker** (vodja odprave), ki sodita v vrh svetovnega alpinizma.

SMRT KOSI NA GORI

Ker smo se vsi Slovenci dobro počutili, smo že naslednji dan odšli pod steno in postavili podaljšano bazo (ABC) na 5650 metrih višine ter se še isti dan vrnili v bazo. Medtem sta v bazo prišli še japonska (4 člani) in še ena ameriška (2 člana) odprava. Oboji so pred tem opravili uspešen vzpon na Čo Oju.

Tretji dan smo počivali, sicer pa je bila tudi gora ovita v meglo in močno je snežilo. Četrti dan smo se ponovno odpravili v ABC, tam prespali in naslednji dan poizkušali vstopiti v steno. Ker je pričelo ponovno snežiti, smo sklenili počakati nekaj ur; le Leskošek je pričel plezati, vendar ga je zasul manjši plaz (na srečo brez posledic), zato se je vrnil v ABC. Zaradi močnega sneženja smo se odločili, da se vrnemo v bazo.

Naslednji, šesti dan, je ob močnem vetru ves čas snežilo. Sedmi dan je bilo zjutraj jasno, popoldne pa je nastal močan snežni metež, zato smo ostali v bazi. Zvečer smo dobili sporočilo, da je Američane, ki so si ogledovali steno iz razmeroma varne razdalje, zasul plaz, ki se je okrog 11. ure utrgal v desnem delu stene (v »naši« smeri), nato pa se je razširil čez vso steno. Pod plazom sta umrla **David Bridges** in **Alex Lowe**, po mnenju Američanov najboljši alpinist na svetu. Precej poškodovan, vendar živ je ostal **Konrad Anker**, vodja odprave in alpinist, ki je pod vrhom Everesta odkril Maloryjevo truplo.

Zjutraj osmega dne smo Slovenci in Portugalec kljub močnemu sneženju odšli pomagat Američanom. Tomazin je pregledal in oskrbel Ankerja, drugi pa smo po-

magali pri evakuaciji opreme v bazo. Zasutih Američanov niso našli, saj je bila gmota snega in ledu debela nekaj metrov. Ves dan je spet močno snežilo.

V BAZNEM TABORU SMO OSTALI SAMI

Deveti dan je nehalo snežiti, vendar je na gori divjal orkanski veter, ki je bil v bazi na srečo manj močan. Odmetavali smo sneg in dodatno pritrjevali šotore, ki jih je hotelo odpihniti.

Zaradi velike nevarnosti plazov smo deseti dan opravili le vzpon na vrh nad bazo (5835 m). Enajsti dan smo se ponovno odpravili v ABC ter naslednji dan pričeli plezati. Že na višini 6200 metrov smo zaradi močnega vetra in velike nevarnosti plazov v zavetju pod serakom postavili dva šotora, čeprav smo načrtovali, da bomo prvič spali na višini 6500 metrov. Po viharni noči smo podrli šotora in nadaljevali plezanje. Zaradi velike nevarnosti plazov in podorov serakov pri prečanju dolgih snežišč smo po »živahni debati« sklenili, da se vrnemo. Odločili smo se, da poskusimo v osrednjem delu stene, tako kot Nemca in Švicar.

Vrnili smo se torej v bazo, od koder sta medtem proti domu odšli obe ameriški odpravi.

Štirinajsti in petnajsti dan se je vreme zopet močno poslabšalo in nočni vihar je polomil skoraj polovico šotorov. Šestnajsti in sedemnajsti dan smo prestavili šotore in opremo iz dotedanjega ABC na novo lokacijo pod osrednjim delom stene. Pod vstop v novo smer (5900 m) smo odnesli tudi vso alpinistično opremo.

Osemnajsti dan smo se prebudili v novo zapadli sneg. Z upanjem na izboljšanje vremena smo čakali do popoldneva, vendar je sneženje postajalo vse močnejše, zato smo se vrnili v bazo. Medtem so odšli v dolino Nemca in Švicar, odnehali so tudi Japonci, tako da smo v baznem taboru ostali sami.

Snežilo je tri dni. Ves čas smo odmetavali sneg in reševali šotore. Na triindvajseti dan se je le zjasnilo. Za

Bazni tabor, v ozadju v oblakih Šiša Pangma

silo smo normalizirali življenje v taboru in se štiriindvajseti dan skušali prebiti do ABC. Zaradi več kot meter globokega snega smo do večera pregazili le tretjino poti. Do ABC je prišel le Pritrznik, ki si je izdelal krplice.

TEŽAŠKA POT V DOLINO

Naslednji dan smo po celodnevem gaženju tudi ostali trije Slovenci in Portugalec dosegli ABC, ki je bil povsem zasnežen, večina šotorov pa je bila polomljenih ali poškodovanih. Za silo smo si uredili prenočišče in nato naslednji, šestindvajseti dan dosegli depo in opremo pod steno. Oprema na srečo ni bila preveč zasuta. Zlasti veseli smo bili višinskih čevljev, saj smo do tedaj gazili v treking čevljev in zato dobili nekaj lažjih omrzlin.

Pogled na steno in na našo smer nam je povedal, da je zaradi novozapadlega snega in vetra, ki je pihal med sneženjem in po njem, nevarnost plazov prevelike, da bi vstopili v steno. Poleg tega se nam je iztekalo dovoljenje za bivanje in plezanje na gori, tako da tudi s čakanjem na boljše razmere ni bilo nič. Težko smo sprejeli edino možno odločitev – vrnitev v bazo in v dolino. Zavedali smo se, da tudi to ne bo enostavno, saj so nam po radijskih zvezah sporočili, da zaradi snega jaki ne morejo do baze.

Sedemindvajseti dan smo podrli ABC in opremo, ki smo jo prej prinesli v treh etapah, v enem samem izjemno napornem in nevarnem pohodu odnesli v bazo. Med potjo smo sprožili nekaj manjših plazov, na srečo brez posledic za nas. Hodili smo do skrajnih moči, vendar smo morali kljub izjemnim naporom in volji tik pred bazo del opreme pustiti v snegu in jo prenesti šele naslednji dan.

Devetindvajseti dan je bil zadnji dan pred odhodom v dolino. Tomazin je ponoči skušal smučati s Kang Rija (6240 m), vendar je moral zaradi okvare na opremi odnehati. Še dobro, kajti nevarnost plazov je bila velika in stalna. Čez dan smo pripravili opremo za transport: del

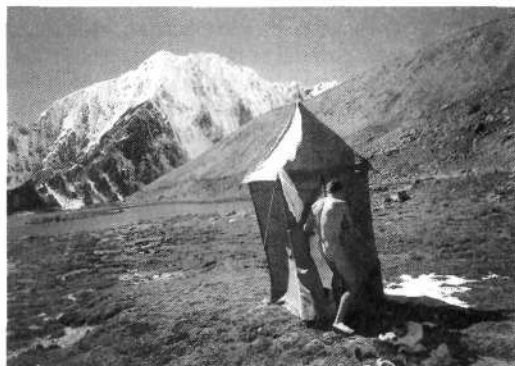
opreme smo pustili v bazi, v nahrbtnike pa smo naložili vsak preko 25 kilogramov.

Zvečer smo težko otovorjeni pričeli sestopati. Po globokem snegu, ki je pokrival morene in doline vse do Nyalama, smo sestopali vso noč in del dopoldneva. Napornemu štirinajsturnemu sestopu pa je sledilo po svoje še bolj naporno pogajanje z nosači za transport preostale opreme iz baze do Nyalama. Osebo sem dvomil, da bom še kdaj videl opremo, ki sem jo pustil v bazi. Kljub vsemu so v začetku decembra sodi z opremo le prispeli na brniško letališče. Nekaj stvari je sicer manjkalo, glavino pa smo vseeno dobili.

KAKO VPLIVA VIŠINA NA ORGANIZEM

Naslednji dan smo se s kamionom odpeljali na tibetansko-nepalsko mejo, jo prestopili in nato po krajših zapletih zaradi zaprte ceste zvečer prispeli v Katmandu. Četrtega novembra smo se vrnili v domovino.

Poleg alpinističnih in smučarskih ciljev smo želeli opravi tudi nekatere antropometrične in fiziološke meritve na alpinistih naše odprave. V Katmanduju so pri merit-

Kopalnica v baznem taboru pod Šiša Pangmo

vah sodelovali tudi člani osrednje slovenske odprave na Gjačung Kang in kranjske odprave na Kangbočen. Rezultate bomo obdelali, jih interpretirali ter z njimi preko strokovnega tiska seznanili člane odprav ter širšo javnost. Prepričani smo, da bodo rezultati meritev prispevali k boljšemu razumevanju procesov v človeškem organizmu na tako ekstremnih višinah in pri tako ekstremnih telesnih in duševnih obremenitvah.

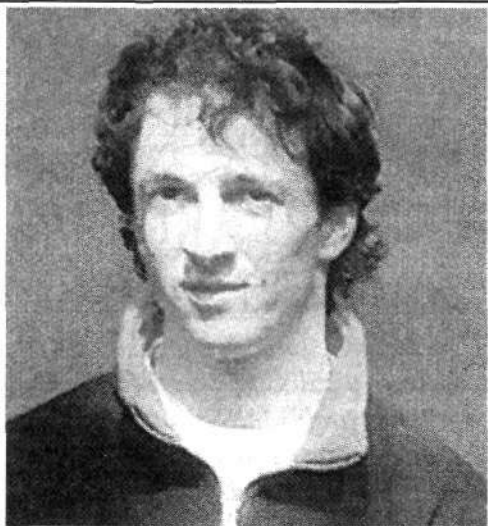
Plezanje po himalajskih gorah ni dejavnost, po kateri bi z veseljem opravljali še različne meritve. Človek si želi in potrebuje miru in počitka. Zato se še enkrat zahvaljujem vsem, ki so pri meritvah sodelovali.

Na koncu še nekaj misli o uspešnosti naše odprave. To je bila prva himalajska odprava Univerze v Ljubljani. S športne strani gledano je bila neuspešna, čeprav smo si vsi želeli, da bi preplezali steno in prišli na vrh ter se smučali z njega. Da smo se vrnili vsi živi in zdravi, pa je seveda po človeški plati najpomembnejše. Ni gore niti

stene, za katero bi se splačalo umreti ne glede na to, s katero odpravo se podajamo na pot, pa četudi je prva univerzitetna. Ali pa zlasti zato ne. Gore in stene ostajajo in čakajo, le mi moramo zbrati dovolj odločnosti in poguma in znova poskusiti.

Prepričan sem, da to ni zadnja univerzitetna odprava v visoke gore Himalaje in drugih gorstev. Dokazali smo, da je Univerza kot središče intelektualnih dejavnosti sposobna tudi na športnem področju in na področju gornštva in alpinizma uspešno delovati in se primerjati z drugimi univerzami po svetu, in sicer kljub bolj ali manj glasnemu negodovanju tistih, ki jih ta dejavnost univerze moti. Da so študentje in diplomantje naše univerze uspešni in vrhunski alpinisti, ni potrebno dokazovati z uspehom ali neuspehom naše odprave. To so že mnogokrat dokazali v okviru jugoslovanskih, slovenskih, društvenih in mednarodnih odprav.

Smrt v ledenem slapu

Marko Čar je bil skupaj s Moniko Kambič, Markom Prezljem in Gregorjem Lačnom proglašen za naj alpinista leta.

»Vsi so se trudili, tudi sam sem naredil vse, da bi ga obdržal pri življenju, žal pa nam ni uspelo,« je z veliko žalostjo v glasu povedal že precej časa najbolj zaposleni zdravnik Gorske reševalne službe Slovenije **mag. dr. Iztok Tomazin**. Malo pred pristankom helikopterja Letalske policijske enote pred ljubljanskim kliničnim centrom je 11. januarja letos umrl eden od njegovih dobrih prijateljev, 30-letni vrhunski alpinist, plezalec zaledenelih slapov in predvsem verjetno najboljši slovenski alpinistični deskar **Marko Čar** iz Žirov.

Dopolodne tega dne se je odločil, da bo z **Andrejem Grudnikom**, domačinom iz Solčave, splezal Filistrsko svečo, ki so jo prvič preplezali 8. februarja 1987. Ta okrog 50 metrov visoki zaledeneli slap ocenjujejo

alpinisti s peto težavnostno stopnjo, kar jo uvršča v zgornji težavnostni razred. V smeri je najtežji 30-metrski ledeni steber, najtežji raztežaj je prav v njem, in tam se je malo pred 11. uro odlomil in zrušil steber. Marka Čara je z obema cepinoma odtrgalo od stene in skupaj s kosi ledu je treščil 15 metrov globoko.

»Kot so nam povedali domačini, je bil led tenak in ko se je steber odlomil, kolega na varovališču plezalcu ni mogel pomagati. Nudil mu je prvo pomoč in odšel sporočiti, kaj se je zgodilo. Takoj smo zaprosili za helikopterski prevoz ranjenega in takoj odhiteli na kraj nesreče. Še pred 14. uro smo iz helikopterja po jeklenici spustili zdravnika dr. Tomazina, ki je ponesrečenca nemudoma začel oživljati,« je povedal **Matej Zaluberšek**, načelnik Postaje GRS Celje, ki je bil skupaj s 13 reševalci pod podrtim ledenim slapom.

Zdravnik je hudo ranjenega alpinista, ki je bil nezavesten, začel takoj zdravniško oskrbovati in z vsemi pripomočki, ki jih je imel v helikopterju in v zdravniškem nahrbtniku, oživljati, to delo pa je nadaljeval vse do pristajališča, kjer mu je pacient, sicer eden od njegovih velikih alpinističnih prijateljev, izdihnil.

»Pred petimi leti sva se bolje spoznala, ko sva se pripravljala na smučanje oziroma deskanje po severni steni osemtisočaka Gašerbruma I,« se je na dan nesreče spominjal pretreseni zdravnik dr. Tomazin. »Marko je spust opravil s snežno desko, meni je to uspelo na smučeh. Leto dni pozneje sva bila spet s smučmi in snežno desko na Denaliju na Alaski. Marko ni bil le izredno prijeten in dober tovariš, ampak eden od najboljših in vsestranskih alpinistov, ki je bil odličen tudi v plezanju zaledenelih slapov. Nekajkrat je to dokazal na bohinjski tekmi lednega plezanja.«

Marko Čar je dobil med drugim priznanje za najboljšega alpinističnega smučarja.

Mirko Kunšič

O GORSKI STRAŽI IN VARSTVU GORSKE NARAVE V PLANINSKI ZVEZI SLOVENIJE

ČISTEJŠE POTI, BOLJ CVETOČE GORE

BORUT PERŠOLJA

Naravovarstvena prizadevanja, ki v širšem pomenu vključujejo tako spoznavanje in doživljanje kot varovanje naravnih prvin slovenske pokrajine, že od samih začetkov izhajajo iz gornjskih vrst. Zgodovina spoznavanja in varstva narave tako ne more iti mimo delovanja posameznikov kot tudi ne mimo organiziranega delovanja gornjskih organizacij (najprej Slovenskega planinskega društva s svojimi podružnicami, kasneje pa Planinske zveze Slovenije s planinskimi društvi). Med najpomembnejše dosežke teh naprežanj sodi ustanovitev Triglavskega narodnega parka. Za organizirano delovanje je pomemben mejnik leto 1952, ko je bila na pobudo **dr. Angele Piskernik** ustanovljena »Gorska straža«, ki naj bi bila »samostojna organizacija za varstvo narave s pooblastili za pregon kršilcev.« Čeprav te vloge Gorska straža nikoli ni imela, pa je ideja prerasla v vzgojne, izobraževalne, preventivne in tudi »akcijske« oblike dela, ki so se ponekod v Sloveniji ohranile do danes. Gorska straža je postala »posebna oblika vzgojnega dela na področju varstva gorske narave«.

OBSTOJEČE FORMALNO STANJE

V Častnem kodeksu slovenskih planincev, ki je najtrajnejši izraz volje in pripravljenosti organiziranih obiskovalcev gora, sta spoznavanje in varstvo gorske narave ob področju varnosti in gorah osnovni in nepogrešljivi temelji vsakršnega gornjskega delovanja. Zato ni naključje, da je ta vsebina zajeta takoj za uvodnimi določbami v drugem poglavju (Častni kodeks slovenskih planincev, 1996).

Naloge in dejavnosti s področja spoznavanja in varstva narave, ki zavezujejo vse članice Planinske zveze Slovenije in Planinsko zvezo Slovenijo samo, so zapisane tudi v Statutu Planinske zveze Slovenije, ki je najvišji pravni akt gornjske organizacije. Določila, ki govore tako o načelnih kot konkretnih zadolžitvah in prispevkih posameznih oblik dejavnosti na tem področju, najdemo še v pravilnikih posameznih komisij Planinske zveze Slovenije ter v pravilih planinskih društev.

Le malokdo ve, da znotraj Planinske zveze Slovenije obstajajo še vedno veljavna Pravila za delovanje planinskih organizacij na področju varstva narave (z veljavnostjo od 30. 5. 1975, objavljeno v knjigi *Narava v gorskem svetu*, str. 242). Pravila urejajo naloge planinskih organizacij (kljub letom je marsikatera med njimi še vedno aktualna), organizacijo dela v društvih in v Planinski zvezi Slovenije ter izobraževanje in naloge gorskih stražarjev.

Omeniti je še potrebno, da je Planinska zveza Slovenije leta 1987 na skupščini obravnavala in sprejela dokument Slovenski alpski svet in planinska organizacija,

marsikaj uporabnega pa je zapisanega tudi v zadnjem gradivu z naslovom *Vodila pri delu Planinske zveze Slovenije in planinskih društev*, ki ga je obravnavala zadnja skupščina Planinske zveze Slovenije v Mariboru.

Planinska društva in Planinska zveza Slovenije predstavljajo v vsebinskem in številčnem smislu pomemben del civilne družbe. Zanje je značilno, da si s svojim delovanjem prizadeva za dobrobit skupnosti v celoti, vsakršni parcialni interesi urejanja stvari ji jemljejo ugled in kredibilnost. Planinska zveza Slovenije si zato s svojim ravnanjem prizadeva razvijati to načelo civilne družbe, ki jo ločuje od različnih interesnih združenj. Še posebej to velja za delovanje na področju spoznavanja in varovanja gorske narave, saj je prav tu najbolj izpostavljen dobrobit družbe v celoti, vloga in odgovornost Planinske zveze Slovenije pa sta pri tem največja. To, ali bo Planinska zveza Slovenije v Sloveniji dejansko nastopala kot pomemben in sestavni del civilne družbe, je v veliki meri odvisno prav od aktivnega sodelovanja pri problematiki, vezani na gorski prostor.

VARSTVO GORSKE NARAVE V VZGOJNO IZOBRAŽEVALNEM SISTEMU PZS

Planinska zveza Slovenija ima razvit enoten sistem izobraževanja strokovnih kadrov s področja gornjstva, ki izhaja iz tradicije in preteklih izkušenj. Sistem se stalno razvija in dopolnjuje tako v organizacijskem kot vsebinskem smislu, saj se porajajo tudi nove (neformalne) oblike izobraževanja, ves čas pa se razvija tudi stroka posameznih področij. Enotni sistem pomeni, da je gornjska doktrina znotraj Planinske zveze Slovenije enotna vsaj do te mere, da omogoča posamezniku, ki vstopi v ta sistem, ob upoštevanju prejšnjih znanj in izkušenj prehajanje skozi različne nivoje strokovnega izobraževanja. Izhajamo iz dejstva, da so gore ene same in da je gornjstvo celovita dejavnost, ki jo oblikujemo z različnimi oblikami dejavnosti. Po meni dostopnih podatkih je v okviru Planinske zveze Slovenije dvaindvajset vzgojnoizobraževalnih programov za dosedaj strokovnih nazivov.

Delovanje na področju spoznavanja in varstva gorske narave je predvsem odraz zavedanja ter človekove volje in hotene odločitve, da svoje obnašanje prilagodi sonaravnemu, trajnostnemu razvoju. Ker vzgoja in izobraževanje ozaveščata in udeležata naša hotenja, so ta znanja vgrajena v enoten sistem gornjske vzgoje in izobraževanja.

Planinska zveza Slovenije pri vključevanju teh vsebin ni zamujala, saj so že od oblikovanja prvih učnih programov, namenjenih strokovnim kadrom in drugim članom planinskih društev, te vsebine obvezni sestavni del. Celo več: še preden so ta znanja prišla v redne programe javne šole, so bila že v obtoku strokovne

gorniške javnosti. Današnje stanje kaže, da je za dosego skoraj vseh strokovnih nazivov znotraj Planinske zveze Slovenije potrebno obvladovanje znanj s tega področja. Za nekatere nazive znanje preverjajo tudi z izpitom. Posledice takšne vsebinske naravnosti niso izostale, saj se je stanje zlasti pri nekdanjih aktualnih problemih (trganje rož, smeti ob in na poteh, množični obiski) občutno izboljšalo.

O pomenu vzgojnoizobraževalnega dela je v predlogu Vodil napisano: »Planinska društva morajo z vzgojo in izobraževanjem vseh starostnih skupin članstva širiti zavest o odgovornem obnašanju v gorah. Vzgojnoizobraževalni cilji bodo celostni in usmerjeni v spoznavanje gornišstva kot načina življenja. Le-to zaznamujejo različne oblike gibanja v vseh letnih časih, spoznavanje in raziskovanje ter doživljanje gorā. Zavedamo se, da je vzgojnoizobraževalno delo vseživljenjski proces, ki šele na dolgi rok prinaša otipljive rezultate. Zato bomo tako kot doslej posebno pozornost namenjali mladim. Z družinsko članarino ter družinam namenjenimi akcijami bomo izboljšali stik društev z njimi.«

Vzgoja in izobraževanje strokovnih kadrov je samo eden od korakov ki izpolnitvi učnih ciljev. Zavedamo se, da strokovni kadri zaradi številčnosti s svojo dejavnostjo in lastnim zgledom veliko prispevajo k varnejši in naravi prijaznejši podobi slovenskih in tujih gorā. Še zlasti pri uvajanju novosti velja, da je potrebno veliko volje, inovativnosti in življenjske energije. Zato ne čudi, da se je ob uvajanju teh znanj v gorniško organizacijo pokazala potreba po specializiranem izobraževanju strokovnih kadrov s področja spoznavanja in varstva narave. V ta namen sta bila v preteklosti oblikovana programa Gorske straže ter inštruktor predmeta Poznavanje in varstvo gorske narave. Program izobraževanja za Gorsko stražo obsega minimalno pet ur predavanj petih predmetnih področij, vezanih na spoznavanje ter varstvo narave in delovanje Gorske straže. Program za inštruktorje predmeta Poznavanje in varstvo narave mi ni znan. Za zadnje obdobje velja, da je obeh izobraževanj silno malo. O njih se sliši predvsem s Koroškega in Savinjskega, javni razpis objavlja tudi PD Ljubljana Matica.

Vprašanje je, ali je zastoj pri izobraževanju in delovanju obeh strokovnih kadrov posledica izčrpanosti vsebine delovanja ali pa je vzroke za stanje treba iskati predvsem v organizacijskih okvirih.

KAKO NAPREJ

Planinska zveza Slovenije se je že pred časom na vztrajanje Mladinske komisije pri PZS odločila za projekt kvalitetne množičnosti, katerega globalni cilj je usposobiti obiskovalce slovenskega gorskega sveta, še posebej pa člane planinskih društev za samostojno varno gibanje po gorah. To ne vključuje samo tehničnih ukrepov in obvladovanja gibanja, pač pa gre za celosten pristop, ki vključuje tudi doživljanje ter raziskovanje gorā ob zavedanju, da smo v tem občutljivem svetu vsakič znova samo gostje. Ideja na koncu tega stavka ni nova, postaja pa vse bolj temelj našega delovanja – vsak obiskovalec gorā je hkrati tudi njen varuh *ter občudovalec in raziskovalec njenega bistva*.

To področje je bilo v zadnjih letih dobro pokrito s številnimi članki za poljudno, strokovno in najširšo javnost; zlasti odmevne so bile izdaje šestih zgibank s konkretnimi napotki in rešitvami na različnih področjih delovanja v gorah. Kljub vsemu je manevrski prostor »nagovarjanja in sodelovanja« s konkretnim posameznim članom planinskih društev (več kot 80.000!) še vedno zelo odprt in dovzeten za nove ideje in pristope. Nedvomno bi kazalo uresničiti idejo o informativni knjižici, ki bi jo ob vpisu v društvo dobil vsak član, da bi ga seznanjala tudi z njegovimi nalogami na področju spoznavanja in varovanja narave.

Druga ciljna populacija so strokovni kadri Planinske zveze Slovenije. Kot že rečeno, vsebujejo predmetniki in učni načrti vzgojnoizobraževalnih programov za dosedo (strokovnega) naziva vsebine (ponekod tudi izpite) s področja varstva in spoznavanja gorske narave (po meni razpoložljivih podatkih to velja za absolvente planinskih šol, mentorje planinskih skupin, vodnike PZS in inštruktorje planinske vzgoje, markaciste in inštruktorje za pota ter alpiniste in športne plezalce). Že v preteklosti je veljalo, da so lahko »polnopravni člani Gorske straže vsi planinci, ki so uspešno opravili katerikoli planinski tečaj z najmanj štirimi urami obveznih predavanj o poznavanju in varstvu narave«. Sedanje izobraževanje za vodnike PZS (na primer v številu ur) precej presega tako ta določila kot tudi osnovni program za Gorsko stražo.

Glede na v praksi oblikovano načelo, ki pa še ni postalo uradna maksima Planinske zveze Slovenije, da je vsako vodenje pedagoški proces, kar pomeni, da ob vsakokratnem ravnanju prelivamo naučeno v konkretno ravnanje, in to v prvi vrsti z zgledom, lahko rečemo, da je sedanje težišče naravovarstvenega delovanja nedvomno na »posrednih« strokovnih kadrih in ne na specializiranih (gorski stražarji, inštruktorji predmeta Poznavanje in varstvo narave). Zaradi kvalitete njihove usposobljenosti in številčnosti so učinki njihovega dela bolj razširjeni in hitreje pridejo med obiskovalce gorskega sveta, kot če bi za to skrbeli le gorski stražarji. Komisija za varstvo gorske narave naj ob dvomu v dosedanje vzgojnoizobraževalnih ciljev pri izobraževanju vodnikov pripravi predlog za dodatno izobraževanje v enem izmed ciklov izpopolnjevanj za vodnike PZS, hkrati pa naj prevetri obstoječi predmetnik in učni načrt

Turisti na ognjeniku

Sedem let po izbruhu vulkana na japonski gori Unzen, ko je umrlo 43 ljudi, so se skoraj natančno pred letom dni, lanskega aprila, na vrh gore spet lahko povzpeli turisti, predvsem seveda planinci. Po ugotovitvi tamkajšnjega observatorija ognjenik miruje, zadnjič pa je bruhal maja leta 1996. Vrh Fugen, visok 1359 metrov, je eden od treh vrhov gore Unzen. Po skoraj 200 letih je vulkan v gori znova oživel 17. novembra 1990. Sedem mesecev pozneje je na predmestje Shimabare začelo padati vroče kamenje. Umrlo je 43 ljudi, skoraj 2300 pa jih je tedaj ostalo brez domov. V observatoriju sicer neprestano opazirajo, da je ognjenik, četudi trenutno miruje, še vedno aktiven.

za vodnike PZS. Verjamem, da bo vsaka strokovno argumentirana razprava uspešna in dobro sprejeta.

Pri tem še vedno ostaja odprto vprašanje posebnega, specializiranega izobraževanja gorskih stražarjev in inštruktorjev predmeta Poznavanje in varstvo narave. Zdi se mi, da je današnje stanje, ki traja že dobro desetletje, predsem posledica izpolnitve osnovne naloge. V preteklosti je bila zasluga Komisije za varstvo gorske narave ta, da so ta znanja prodrla povsod tja, kjer je potrebno. Gorska straža je torej nedvomno izpolnila celo vrsto pričakovanj, če želi preživeti v prihodnje, pa mora poiskati nove vsebine in oblike dela. Ob premišljevanju o novih vsebinah je potrebno razmišljati tudi o statusu izobraževanja – če gre za strokovni kader, katerega delovno področje je usmerjeno v posredovanje pridobljenih znanj drugim »naprej«, ali gre pri tem predvsem za osebno rast, obogatitev in širitev znanja s tega področja.

20. oktobra 1998 so se člani predsedstva PZS udeležili sestanka z ministrom za okolje in prostor **Pavletom Gantarjem**. Minister jih je seznanil s tem, da so v pripravi teze zakona o visokogorju in je Planinsko zvezo Slovenije povabil k sodelovanju pri oblikovanju teh tez. Čeprav se od takrat še ni nič zgodilo – vabila h konkretnemu sodelovanju še ni –, pa je bilo že v razgovoru predlagano, naj zakon predvidi tudi pomoč prostovoljcev pri ozaveščanju in nadzoru obiskovalcev gorskega sveta (podobno kot delujejo prostovoljni nadzorniki Triglavskega narodnega parka). Morda bi kazalo pri snovanju novih vsebin v programu izobraževanja Gorske straže razmišljati tudi v tej smeri.

NALOGE KOMISIJE ZA VARSTVO GORSKE NARAVE

Namesto posebnega izobraževanja za inštruktorje predmeta Poznavanje in varstvo narave se mi zdi smiselno pripraviti dodatno izobraževanje za sedanje inštruktorje planinske vzgoje. Ti so »splošnoizobraževalni« strokovni kader za vzgojo in izobraževanje s področja gornštva. S svojim znanjem inštruktor planinske vzgoje zdaj pokriva naslednjo vzgojnoizobraževalno programe: akcija ciciban planinec, akcija mladi planinec, planinska šola, mentorji planinskih skupin, vodniki PZS, vaditelji orientacije PZS ter programi z zagotovljenim minimalnim obsegom gornških znanj – tedni turne smuke in tečaji gornštva. Pri treh programih inštruktor planinske vzgoje aktivno sodeluje kot izobraževalec strokovnih kadrov (mentorji planinskih skupin, vodniki PZS, vaditelji orientacije PZS). Ker je inštruktor planinske vzgoje »splošnoizobraževalni« strokovni kader, nima posebnih specialističnih znanj, ima pa širino in dovolj temeljnega znanja, da mu uspešno delati na naštetih področjih. Sistem izobraževanja za inštruktorja planinske vzgoje je tudi bolj ali manj jase. Nedvomno bi se dalo že v osnovnem izobraževanju kaj postoriti, predvsem pa v vsakoletnih inštruktorskih usklajevanjih, kjer meljejo teme, ki so vključene v triletni cikel izpopolnjevanj za vodnike PZS.

Tretje je področje samoizobraževanja oziroma dostopnosti strokovne literature. Zadnja izdaja Narave v gor-

skem svetu datira v leto 1982, članki za posamezne učbenike so sicer novejši, bi pa vseeno kazalo na tem področju narediti kaj novega. Ob tem je potrebno dodati, da potrebujemo posameznim starostnim in motivacijskim skupinam prilagojeno branje.

Naloge Komisije za varstvo gorske narave so torej vezane na naslednja vsebinska področja:

- budno spremljanje, usmerjanje in sodelovanje pri izpeljavi različnih strokovnih in znanstvenih projektov (koristno bi bilo tudi naročanje in financiranje za nas zanimivih raziskav) in čimprejšnje prenašanje novih in preizkušenih znanj na vsa področja gornškega delovanja znotraj Planinske zveze Slovenije;
- sodelovanje pri pripravi zakonskih rešitev, ki posegajo v gorski svet;
- stalna prisotnost in stalno opozarjanje na ravnanje in odločanje na vseh ravneh v okviru PZS;
- razvijanje ugleda nevladne organizacije;
- pregled ter dopolnitve in popravki obstoječih formalnih aktov PZS;
- pregled ter dopolnitve in popravki vzgojnoizobraževalnih programov PZS za dosego strokovnih nazivov;
- pregled učnih gradiv in oblikovanje enotne doktrine;
- vodenje centralnega registra Gorske straže.

Letos Regijski park Snežnik

Letos bodo, kot napovedujejo, ustanovili Regijski park Snežnik (RPS), ki bo po površini največji naravni park v Sloveniji. V začetku lanskega decembra, ko je bilo to uradno sporočeno, so predstavniki ministrstva za okolje in prostor na tiskovni konferenci v Postojni tudi povedali, da ni več dilem, ali naj bi se park imenoval Notranjski ali Snežnik. Rečeno je tudi to, da ga je z 20 milijoni tolarjev že finančno podprla nizozemska vlada v okviru programa MATRA, strokovno pa nizozemsko kraljevsko združenje za varstvo narave.

Park bo obsegal skoraj tisoč kvadratnih kilometrov površin. V njem bo šlo predvsem za varstvo narave, hkrati pa tudi za razvojno naravnost, saj je cilj ustanavljanja takega parka tako kakovostnejši režim varovanja naravne in kulturne dediščine kot tudi ustvarjanje pogojev za hitrejši razvoj krajev in prebivalstva, ki bo živelo v parku.

Kot je konec lanskega leta dejal minister za okolje in prostor **Pavel Gantar**, bodo z barvno zgibanko najprej natančno seznanili prebivalce krajev v bodočem parku, kaj lahko od njega pričakujejo, po široki javni razpravi bo ministrstvo pripravilo besedilo vladnega odloka, ki bo dva meseca v javni razpravi, nato bodo pripombe s terena uskladili in jih vnesli v prečiščeno besedilo odloka, poleti ali najpozneje zgodaj jeseni letos pa bo vlada sprejela odlok o ustanovitvi RPS. Če se bo vse uspešno izteklo, bo snežniški prak model za ustanavljanje drugih načrtovanih regijskih parkov v Sloveniji.

IVERI IZ ZAPUŠČINE KUGYJEVEGA VODNIKA

ŽARKO ROVŠČEK

Severno stran kaninskega masiva omejuje globoko vrezana dolina Reklanice, ki se pravzaprav začneja z izvirom istoimenske rečice nad prevalom Neveja, konča pa ob njenem izlivu v reko Belo v Klužah (Chiusaforte). Na drugi, desni strani, se dvigajo strma pobočja Poliškega Špika in njegovih zahodnih vazalov. Dolina je danes povezana po vijugasti asfaltni cesti s svetom: na spodnji strani preko Kluž s Kanalsko dolino, na zgornji pa preko Neveje z Jezersko dolino in Trbižem ali mejnim preходом Predel. Cesta ni premostila morfoloških posebnosti doline, zato ostaja še vedno divja in samotna. Reka turistov malo bolj naraste le na vrhuncu poletne in zimske sezone, sicer pa se ji v hitenju za drugimi cilji vedno predvsem mudi skozi dolino. Zaradi ozkih in prepadnih pobočij, ki dolino ločijo od višje ležečih predelov, so sončne ure pičle. Komaj se mogočne sence Kanina dodobra odplazijo, že se, mnogo prezgodaj, spet poležejo. Pozimi se dolina, prepređena s številnimi navpičnimi grapami, preko katerih se zlivajo vode z okoliških gorá, obda s hladno odejo sreža in ledu. Kadar jo zasuje sneg, se ga mukoma otepa tja do pozne pomladi.

Težko je trditi, kaj je gnalo nekdanje prve prebivalce, da so naselili te za bežnega obiskovalca slikovite, v boju za preživetje pa surove kraje. Skromen pridelek na strmih zaplatah zemlje, nekaj živinoreje, občasni težko priborjeni in z divjim lovom pridobljeni priboljški, trdo delo mož in fantov v tujih gozdovih – to je podoba gospodarskih možnosti teh krajev iz preteklosti.

Nekaj najbolj spretnih domačinov – divjih lovcev je izkoristilo svoje poznavanje gorskega terena ter prirojene in pridobljene plezalske spretnosti. Ko so se z dr. Kugyjem, dr. Tumo in drugimi »turisti« v drugi polovici 19. stoletja začele pojavljati prve potrebe po gorskih vodnikih, so z obema rokama zgrabili za to dodatno možnost zaslužka. Iz minulih dni izstopata predvsem vodniški rodbini Piussi¹ in Pesamosca (vulgo: Lóuf) iz Pianov v Reklanici. V septembrski številki Planinskega vestnika² smo pri vzponih dr. Henrika Tume na Špik nad Policami pogosto omenjali najbolj znanega med njimi, **Osvalda Pesamosco**. Prav je, da ga skupaj z njegovo rodbino поблиže spoznamo.

ÁHASVER Z GORA

Osvaldo Pesamosca (vulgo: Lóuf³), sin Pietra Antonia iz vasi Pian⁴ v Reklanici (roj. 1863, umrl 1929), je bil divji lovec, gorski vodnik in več let gozdni delavec v tuji-

Osvaldo Pesamosca (1863–1929)

ni. Vodil je dr. Kugyja, dr. Tumo in številne druge raziskovalce furlanskega dela Zahodnih Julijcev. Težko bi našli večjo turo iz Reklanice na Viš, Kanin in Poliški Špik, kjer ne bi sodeloval. Posebej se je izkazal pri prvenstvenem pristopu na Montažev Severni stolp, pri vzponu preko Turna nad Zadnjo Špranjo (Cima de lis Codis) na Viš in Divjo kozo iz doline Mrzle vode. S Kugyjem je sodeloval tudi pri raziskovanju poslednjih skrivnosti Montaževe zahodne strani: prehodov čez Škrbino Vrh Strmalí s severa na jug, dostopov iz Ria di Saline preko grebena Po razéh (Curtissons) v sotesko Clapadorie. Po Kugyjevi ideji je skupaj z **Douganom** prvi⁵ preplezal odsek Božjih polic od severovzhodne debri Viša do vzhodne strani Divje Kozе. Nemirno življenje in lovska strast sta mu bila v krvi in ju je podedoval po očetu in stricu Giuseppeju. **Dr. Julius Kugy**⁶, ki ga je spoznal po njegovem prvem povratku iz romunskih gozdov, ga tako označuje: »Možem ni dano, da bi bili stalno doma, kjer ni dela in zaslužka. Potovati morajo in se potikati po svetu, da zaslužijo družini za življenje. Tako je tudi Pesamosca potoval vse življenje.

¹ V Kugyjevih delih so omenjeni predvsem vodniki Giuseppe, Ignazio in Eugenio Piussi.

² Glej: PV 1999, str. 373–377.

³ Izvor tega furlanskega imena povezujejo z lat. lupus – volk.

⁴ Skupno ime za zaselka Pian di la in Pian di qua.

⁵ Vzpon 4. 7. 1914. Prvo celotno prečjenje sta opravila Comici in Cesca 31. 8. 1930.

⁶ Dr. J. Kugy: Delo, glasba in gore. Maribor 1966, str. 229.

Tista 24/12/36

Carissima Giuseppe Maria!

Bravo per la tanto cara lettera
23 me c. e poi i cari e buoni
auguri, che contraddistinto di
tutto il mio cuore. Saluto a
tutti tutti e più specialmente mi
piace ritrarsi del cuore e con
mio marito!

Se' un passato nel
estate da Nova per la via
Cavallara e Chiavari. Ho
caro Carlo, ma non lo ho
trovato. Ho stato più alla
tenda del indimenticabile, per
la strada. Non ho a
trovare la cara Maria, prima

in automobile

Faksimile Kugyjevoga rokopi-
sa

Ringrazio nuovamente
vi mando a tutti i miei
cari saluti, vi auguro sempre
tutto il bene e sano sempre
il suo antico amico, sempre
dei tempi passati ed in
felice amicizia

Giulio Kugy

Zopet in zopet je odhajal v tujino, v Nemčijo, Avstrijo, Romunijo. Kadar pa je bil doma, se je globoko resen⁷, molčeč, gnal za najskromnejšim zaslužkom po dolini gor, po dolini dol, v breg ali z brega in skrbi so se mu risale v temnem obrazu. Ahasver⁸ z gora, brez počitka in miru... Mož mi je zelo ugajal in takoj sem ga hotel pridobiti zase. Toda takrat še ni imel obstanka. Že drugič je odpotoval v Romunijo in ostal tam nekaj let. Ko se je dokončno vrnil, je postal obenem z Ojcingerjem moj stalni vodnik spremljevalec po Julijcih. Po mojem posredovanju mu je 'Societa Alpina Friulana' priznala vodniško pravico. ... Ta močni, drzni mož je bil vselej reven kot cerkvena miš.⁹

IZ RODA V ROD

Osvaldov stric **Giuseppe Pesamosca** se je hotel izogniti vojaški obveznosti – takrat so služili po dvanajst let –, zato se je podal v pogorje Špika nad Policami, Viša in Kanina, kjer se je v samoti skrival dolgih sedem let. Prehranjeval se je predvsem z divjačino in občasnimi obroki hrane, ki so mu jih naskrivaj prinesli iz doline. Oblast ga je seveda pogrešala in iskala, če ga je kje po naključju izsledila, pa preganjala. Nепrestano na begu

⁷ Kugy ga je zaradi mrkega pogleda poimenoval kar »bronasti Osvaldo«.

⁸ Ahasver – (figurativno) brezdomec, blodeč po svetu; nestalnež, nemiren duh.

⁹ Dr. J. Kugy: Iz življenja gornika. Maribor 1968, str. 151.

2.

mi mariva. Il tempo di
anche la gioventù, parrebbe
fiora a Roma. Ho visto
80 anni, sono così - Parli
al dipinto di Orazio - ma pure
sento la mia età. Ho visto
fiora della mi' avvolta troppo
appetito. Si' sì, cara Maria,
non ripeto il passato indimenticabile,
attualmente non tantato il vedo.
La.

Ripeto però la gioia
del anno 1937.

Ringrazio nuovamente
vi mando a tutti i miei
cari saluti, vi auguro sempre
tutto il bene e sano sempre
il suo antico amico, sempre
dei tempi passati ed in
felice amicizia

Giulio Kugy

je postal neprekosljiv plezalec in poznavalec sleherne razčlembе gorskega sveta nad Reklanico. Velik del svojega mojstrstva in gorniških izkušenj je poleg očeta Pietra Antonia prenesel na nečaka Osvalda, ki ga dr. Tuma¹⁰ ne imenuje zastoj »najzanesljivejši vodnik za Kaninsko in Poliško skupino«. Tuma je s pojmom »zanesljivost« pričačoval bolj dobrega krajevnege poznavalca kot spretnega plezalca, saj glede na svoje – za tiste čase odlične – plezalske sposobnosti ni potreboval vodnika, ki bi ga na vrvi vlekel za seboj. Osvaldo Pesamosca pa je združeval obe kvaliteti. Zanimiv je tudi Kugyjev komentar: »Polic bogov, denimo, ne bi bil jaz nikoli iskal tako prepričan, da bom dosegel svoj cilj, če ne bi bila Osvaldu ostala v spominu nejasna stričeva pripomba, iz katere sem lahko sklepal, da le obstoji taka skrita in zavita pravilna stezica v mogočnih Viševih severnih ostenjih.«¹¹

Giuseppejev sin in Osvaldov bratranec **Giuseppe Pesamosca ml.** je bil prav tako Kugyjev in Tumov vodnik. Poleg Osvalda je bil najboljši reklaniški gamsji lovec, nekoliko šibkejši, a izboren plezalec. Sodeloval je pri prvenstvenem vzponu iz Nabojsove škrbine¹² preko severne stene Viša po direktni (Kugyjevi) smeri. Skupaj z Ojcingerjem je vodil Kugyja tudi pri njegovem prvem zimskem vzponu na Montaž.¹³

Ambrozio Pesamosca,¹⁴ drugi sin ubežnika Giuseppeja, je vodil Kugyja samo enkrat.

NEPRIČAKOVANO SREČANJE

Pravi povod za moje tokratno preučevanje je bilo povsem naključno, a prijetno srečanje v času posvetovanja na Trbižu, ki so ga prireditelji posvetili 140-letnici roj-

¹⁰ Dr. H. Tuma: Špik nad policami (Montaž 2752 m) – PV 1908, str. 20. O njegovih turah z dr. Tumo glej PV 1999, str. 373–377.

¹¹ Dr. J. Kugy: Delo, glasba in gore. Maribor 1966, str. 228–231.

¹² Z Bolaffijem, Kugyjem in Ojcingerjem, 3. 9. 1905 (G. Buscaini: Alpi Giulie, Milano 1974, str. 223–225).

¹³ 5.–6. 2. 1905, s planine Pecol po Findeneggovi poti.

¹⁴ Dr. J. Kugy: Iz življenja gornika. Maribor 1968, str. 158.

Osvaldova vnukinja Marianna Pellegrina

stva dr. Juliusa Kugyja in dr. Henrika Tume.¹⁵ Med odmorom se je namreč pri meni pojavil mlajši gospod, ki se je predstavil kot **Silvano della Mea**, uslužbenec državne uprave za gozdove (Corpo forestale) in pravnuk reklaniškega vodnika Osvalda Pesamosce. Pokazal mi je nekaj originalnih dokumentov iz družinske zapuščine, med katerimi so bili najbolj zanimivi pismo dr. Kugyja Osvaldovi hčerki Mariji, kopija potnega lista, ki ga je potreboval za odhod na delo v romunske gozdove, in njegov fotografski portret. Presenetljiv dogodek je v hipu preselil moje misli iz dvorane trbiškega kulturnega doma v daljne čase goriške klasike. Presečen nad dejstvom, da gre za še neobjavljene dokumente, sem ga prosil za fotokopije. Že čez kako uro se je ponovno oglasil, najino prvo srečanje pa ni ostalo zadnje.

USODA KUGYJEVE ZAPUŠČINE

Vrednost omenjenega Kugyjevega rokopisa sem zaznal predvsem v tem, da je razen objavljenih del ostalo v njegovi zupščini bore malo. Kugyjeva gospodinja **Pepina Malalan**, ki je zanj skrbela polnih štirideset let do poslednje ure, je po doktorjevi smrti zastopaj moledovala pri njegovih sestrah na Dunaju, naj kaj ukrenejo glede stanovanja in bratove zupščine. Preprosta ženska slovenskega porekla z Opčin nad Trstom je razumela pomen ohranitve Kugyjeve zupščine. Sprejemala je pogoste obiske Juliusovih gornjskih prijateljev, spremljala njegove odhode v gore in na številna predavanja, literarno ustvarjanje v zrelih letih in doživljala njegove

starostne stiske zaradi težavnega prilagajanja¹⁶ novim političnim razmeram. Odgovor ožjih sorodnikov je bil, da tega ne potrebujejo, da jih več ne zanima in da naj sama razpolaga s tem blagom, kot hoče. **Zlatko Bisail** nam v svojih »Spominih Pepine Malalan«¹⁷ slikovito opiše njeno reakcijo: »Zaradi te odpovedi, v kateri je slutila tudi omalovaževanje njenih prizadevanj in skrbi za ohranitev zupščine, se je Pepina po krajšem premisleku odločila za upepelitev! Začela je čistiti omare in predale ter zažigati vse ognja vredno in žal tudi nevredno. Tako so šli v 'šparget' kupi pisem, stari dokumenti, note, suhe cvetlice, še preostali rokopisi, albumi in škatle, polne družinskih in Juliusovih osebnih slik ter prav vse, kar niso odnesli sorodniki in njegovi prijatelji ter uporni **prof. Zorko Jelinčič**.« Jasno je torej, da so od pisne zupščine to pustošenje razočarane gospodinje preživeli le tisti rokopisi, ki jih je dr. Julius Kugy za življenja v obliki pisem različnim znancem odposlal na njihove naslove.¹⁸ Od prejete pošte in drugih rokopisov ni ostalo skoraj nič, njegova korespondenca pa se je razpršila vsepovsod. Vanjo sodi tudi pismo, ki ga hrani Osvaldov pravnuk.

PISMO OSVALDOVI HČERKI

Prijateljstvo in medsebojno spoštovanje se je nadaljevalo tudi v čase, ko naveze »osvajalcev gora« niso več aktivno delovale in so nekdanja skupna doživetja postala preteklost. Kugyjevo pismo Osvaldovi hčerki Mariji je – kot lahko razberemo – pravzaprav odgovor na njeno pisanje, ki ga je prejel pred kratkim. Ne razkriva kakšnega »usodnega« dejanja v zvezi z njegovim raziskovanjem Julijcev. Je svojevrsten dokument njegove pozornosti do družine Pesamosca in poklon »zvestemu« Osvaldu, na katerega so ga vezali številni prijetni spomini s skupnih podvigov v gorah. Zato prevod¹⁹ rokopisa iz italijanščine povzemam v celoti.

(Naslov) *Gospa Maria Pesamosca, hči Osvalda Pesamosce, Stretti v dolini Reklanice, Kluže – Videm*²⁰
(Pošilja) *Kugy, Trieste, Via San Anastasio 20 – III*

Trst 26. 12. 36

Nadvse draga gospa Maria!

Hvala za tako prijazno pismo z dne 23. tekočega meseca in za prijazne in tople želje, ki Vam jih vračam iz vsega srca. Voščim zdravja vam vsem in predvsem srečen povratek Vašemu skrbnemu in dobremu možu.

Da, poleti sem se z avtomobilom z Neveje peljal skozi dolino Reklanice v Kluže. Iskal sem Davida²¹, a ga nisem našel. Nato sem bil na grobu nepozabnega, zve-

¹⁶ Za svetovljana, kakršen je bil Kugy, je bila fašistična oblast v domačem Trstu kot prisilni jopič. Zaradi udeležbe v I. svetovni vojni na avstrijski strani je pridobil oznako »avstrijakar« in je bil pod stalnim nadzorom.

¹⁷ Zlatko Bisail: Spomini Pepine Malalan na dr. Juliusa Kugyja. Primorski dnevnik 1982, št. 122, str. 4 (članek je sicer izšel v več nadaljevanjih).

¹⁸ Bolj študijozne bralce bi rad opozoril na objavo Kugyjevih pisem nekaterim vidnejšim predstavnikom SPD – Ludvik Zorzut: Odkrite zanimivosti (PV 1961, str. 229–233, 276–281, 323–332 in 574–578).

¹⁹ Avtor se zahvaljuje g. Devani Jovan Lacovich in g. Gianniju Lacovich iz Kopra za opravljene prevode.

²⁰ Chiusaforte-Udine.

²¹ Osvaldu so se rodili sinova David in Luigi ter hči Maria.

Osvaldov potni list za delo v Romuniji²²

stega Osvalda. Nisem šel na obisk k dragi mami, ker mi je zmanjkalo časa in tudi mladostne moči, da bi se povzpelo do Pianov. Približujem se osemdesetim, zdrav sem – hvala Bogu – a vendarle čutim težo let. Vzpon tja gor bi me preveč utrudil. Vašega natančnega naslova, draga Maria, nisem poznal, drugače bi Vas bil poizkusil obiskati.

Toda izlet bom ponovil leta 1937.

Še enkrat se vam zahvaljujem in vam pošiljam najtoplejše pozdrave, želim vam vse najboljše in vedno ostajam Vaš stari prijatelj, ki se spominja minulih časov v zvestem prijateljstvu

Giulio Kugy

Veliko pozdravov vam pošilja tudi Pepina. In vse najboljše!

Kot živ spomin na junake gorniške preteklosti iz rodu Lóuf moram predstaviti še današnjo podobo **Marianne Pellegrina**, Osvaldovo vnukinja in hčer Marie, ki ji je Kugy namenil prijazno pismo. Priletna gospa, mati Silvana della Mea, ki sem jo obiskal na njenem današ-

²² Slovenski prevod: V imenu Njegovega Velikanstva UMBERTO I. / Po Božji in ljudski volji Kralja Italije / Minister za zunanje zadeve prosi vojaške in civilne oblasti Njegovega Velikanstva in prijateljskih in zavezniških sil, da dovolijo prost prehod / Pesamosca Osvalda sina Antonia, ki odhaja v Avstro Ogrsko zaradi dela. / Ta potni list, ki je bil izdan v Tolmeču 26. februarja tisočosemsto osemindvetdeset 1898 na osnovi vloge župana Reklanice, je veljaven eno leto. / Po nalogu Ministra za zunanje zadeve / Komisar.

Na hrbtini strani je zig-viza romunskega konzulata. (op. Ž. R.) Kopije vseh dokumentov so pri avtorju.

njem domu na Trbižu, se žal le bežno spominja srečanja s Kugyjem. Vse, kar je vedela povedati o njem, je bilo, da je bil zelo prijazen gospod. Spominja pa se tudi Ojcingerja in pravi, da je bil Osvaldov velik prijatelj. Mirno preživlja življenje sebi podobnih vrstnikov in razen rodbinske zveze nima nič opraviti z dedovim razvpitim gornišvom. Kljub temu sem jo poprosil, da je pozirala pred mojim fotoaparatom. Naj njena podoba, ki razkriva značilne poteze Lóufov, zaokrožuje naš spomin na Kugyjevega moža »mrkega očesa«, na »bronastega Osvalda«.

Mesečev zaliv

V čisti svetlobi hodim po goljavi. Kolovozna pot je vroča in samotna. Redki sledovi so dobro vidni v belem pesku. Vrtinci drobnega prahu silijo v nosnice. Dolgo ni deževalo.

Škarpe preprečujejo drsenje razjedene rdečkaste zemlje na vegasto cesto. Špranje med kamni so zapolnjene z nitkastim mahom. Majhen zelenec previdno opazuje njihov varen objem.

Vrh dolgega klanca se olesenela stebela trstičevja sklanjajo nad mano. Križ na Strunjanskem rtu pripoveduje o neizraziti meji med življenjem in smrtjo na morju. V smeri sonca modra sivina sovdanskih skladov, poraslih z žuko, pada v zveneče valove, butajoče ob krhko obalo.

Trdožive črne grozdne jagode imajo vznemirljivo zdravo barvo, temno kot noč brez zvezd. Čutim njihov vonj, ki se meša z vonjem figovcev. Vonj po jugu je.

Med bleskom živordečih plodov predramljene grmovnice jagodičnice in hlapljivim duhom mirte sestopam proti morju. Vijugasto kozjo stezo pokrivajo skoraj okrogli storži borovcev. Popoldansko sonce tone za grebenom. Na luskaštih listih cipres zelena barva vse bolj zamenjuje rumeno. Sence se plazijo po drevesih in izpodirivajo sončni obsev.

Zaliv sv. Križa. Lahen maestral ustvarja komaj opazne gube na gladini. Morje je zamolklo modro. Mir večera. Bele pene močijo trhel ribiški čoln na pešeni plitvini. Ostareli kapitani ne obnavljajo več svojih bark v tihih zalivih.

Otožna pesem minulega časa napolnjuje redke hiše raztresene vasi za abrazijsko teraso. Tavam po labirintu pravadnih stavb, čemecih na ravni planoti. Nevidna naravna sila plete gosto makijo nad flišnim bregom. Sonce že stoji za obzorjem. Golo morje odkriva skale mnogoterih oblik. Preproga zelenkastih alg se zasveti v globini ostanka barvnih podob poznovečernega neba. Sivi osliček mi prihaja naproti. V velikih očeh sta zvestoba in ljubezen. Pogled mi plava preko daljav, kjer luči osvetljujejo vitke linije lokov na oknih mestnih palač.

Pred vrnitvijo ob toplem vetru z zahoda sedim na starem, razžrtem pomolu. Igra morja preliva s školjkami obrasle lesene stebre. Ne bojim se velike vode. Zaliv mesečev – kako lepi besedi sta to!

Lahek potep za dušo pričnemo v Strunjanu. Povzpnejo se do križa na prvem rtu. Po sestopu na peščine Mesečevega zaliva se je najbolje vrniti nazaj na planoto in nadaljevati pot mimo rtov Ronek in Kane do Belvedera nad Izolo. Vračamo se lahko ob morju.

Posebej lepo je v zgodnji jeseni ali pomladi, ko pogled sega od opečnatega stebra beneškega zvonika in rjavega traku plaž Gradeža vse do mehke valovitosti domačih grebenov.

V pomoč nam je lahko karta Slovenska obala in zaledje v merilu 1: 50 000.

Aleš Karl Nosan

TURIZEM NA EVERESTU

John Simmons je uspešen zobozdravnik iz Denverja v ameriškem Coloradu. Njegove alpinistične izkušnje so minimalne. Nekajkrat se je povzpel čez ne prav visoko steno in bivakiral Skalnem gorovju. Toda srčno rad bi prišel na Everest. Željo si je uresničil za mastno plačilo – kupil si je poklicne vodnike, ki so ga pospremili na vrh.

Od leta 1953, ko sta **Edmund Hillary** in šerpa **Tenzing Norgaj** prva dokumentirano stopila na najvišjo točko Zemlje, pa do konca sedemdesetih let so se na vrh sveta vzpenjali le bolj ali manj izurjeni alpinisti z velikimi odpravami, ki so jih zvečine financirale vlade, skladi, časniki ali podjetja. Od sredine osemdesetih let pa so se običaji spremenili in spreminja se tudi tip plezalcev.

GORNIŠKO DOKAZOVANJE PO POKLICNEM USPEHU

Everest ni več izključno domena alpinistov. Postal je tudi cilj starejših in manj izkušenih gomikov. Tako se je rodilo komercialno podjetništvo, ki nudi plezanje z vodniki. Takšne komercialne storitve ne prinašajo le dohodka »podjetjem za trekinge«, z njimi mnogi alpinisti sofinancirajo svoje ekspedicije, pa tudi številne raziskave v visokih gorah. Zdaj že kar precej ljudi, ki stopa na Everest, takšno storitev poplača.

V alpinistični sezoni se na poteh na Everest znajde hkrati tudi po 15 ekip. Navadno takšno komercialno odpravo sestavlja po sedem gomikov, ki si najamejo 40 šerp in nosačev. Bazni tabor pod goro je marsikdaj majhno šotorsko mesto, tudi s po 600 prebivalci.

Taka ekspedicija je draga reč. Vsak od plezalcev plača od 40.000 do 60.000 ameriških dolarjev, odvisno od velikosti ekipe. 10.000 dolarjev na plezalca si odreže nepalska vlada, da izda dovoljenje za vzpon. Nekaj tega denarja porabijo na Everestu za vzdrževanje čistoče in infrastrukture. Britanski alpinist **Tony Hamza** vsekakor trdi, da je pot na Everest draga reč, vendar pa je seveda tudi zelo zahtevna in terja veliko zavarovanja.

Plezalci z manj denarja se odpravijo na Himalajo in na njen najvišji vrh s severne strani, iz Tibeta, ki je zdaj v

kitajski državi. To je ceneje – stane od 20.000 do 25.000 dolarjev, vendar pa je pot težja in možnost za osvojitve vrha manjša.

Večina sedanjih komercialnih obiskovalcev Everesta, nealpinistov, so ljudje, ki so dosegli vrh v osebnem in poklicnem življenju, večina pa pred tem ni nikoli opravila zahtevnejših plezalnih vzponov. Mnogi tudi niso nikoli pričakovali, da bi lahko priplezali na streho sveta, čeravno so si to dolgo želeli. Ponudba tudi takih storitev pa se je medtem tako razvila, da jim to omogoča.

Seveda vzpon na Everest ni sprehod po domačih grebenih in zahteva določeno izurjenost že, da človek pride do baznega taborišča. Vendar za alpinista ni nujno, da ima kondicijo vrhunškega atleta; bolj pomembna je ob nekaterih drugih kvalitetah vztrajnost. Glavni problem pa je višina. Človek je lahko olimpijski plavalec, vendar ne bo prišel niti do baznega tabora. Človek v Himalaji potrebuje moč in vztrajnost, nekakšno kombinacijo usposobljenosti in aklimatizacije.

Tudi alpinistični veteran **Steven Venables** pritrjuje, da mora človek na višinah obvladati nekakšno večščino avtomatskega pilota: vsak dan se povzpne nekoliko višje, toda kdor je predolgo na višini nad 8000 metrov, bo omagal.

VZPON NA EVEREST JE POSEBEN IZZIV

Na največjih višinah v gorah ne sme priti do večjih napak. Višino nad 8000 metrov imenujejo območje smrti: zrak je tako redek, da pomanjkanje kisika povzroča fiziološke težave. Dihati je težko, rane se ne celijo in telo je čedalje manj poslušno. Pomanjkanje kisika ubija možganske celice, kar povzroča dezorientacijo in včasih zgrešene odločitve. Temperatura se lahko spusti do 20 in 40 stopinj pod ničlo, veter pa še bolj mrazi. Mraz poganja kri iz okončin v središče telesa, da bi zavarovala glavne organe. Zato okončine hitreje omrznejo. Doslej se je na Everestu ubilo več kot 140 plezalcev, večina trupel je še zmeraj na gori. Toda če je tako nevarno, zakaj si toliko ljudi želi na vrh? Po mnenju strokovnjakov gre za poseben izziv: ničesar na svetu ni mogoče primerjati z osvojitvijo Everesta.

Odprave na vrh sveta so navadno dobro opremljene, dolga leta pa so puščale ob vrnitvi opremo kar na gori. Alpinisti so po uspešni osvojitvi gore preveč utrujeni, da bi odnašali zdaj že nepotrebno opremo in prazne kisikove steklenice, šotore in spalne vreče. Na pobočjih gore se je nabralo že ogromno odpadkov, bazni tabor in višinske taborje že nekaj časa imenujejo najvišja smetišča na svetu. Zato so nepalske oblasti zaostrele pogoje in izdajajo dovoljenja le, če odprave pospravijo za seboj oziroma vrnejo nekaj denarja za takse, ko odprave dokažejo, da so v dolino prinesle svoje odpadke.

Velja pa povedati, da se je zelo razmahnilo trgovanje s petičnimi gosti, ki s svojimi plačili olajšajo vzdrževanje tamkajšnjega gorskega okolja.

Smrti pod snežnimi plazovi

V švicarskih, avstrijskih in francoskih Alpah se je letošnje zadnje februarske dni ponovila tragedija, kakršni smo bili priča lani približno ob tem času: v snežnih plazovih je umrlo več ljudi, letos skoraj izključno turnih smučarjev in drugih obiskovalcev zimske gorske narave. Čeprav je bila razglašena velika nevarnost plazov, smučarji tega niso upoštevali, odpravili so se na navidez varna pobočja in nepremišljenost plačali z življenjem. Tako visoko ceno so plačali celo nekateri, ki so popolnoma zaupali gorskemu vodniku in v njegovem spremstvu odšli na sneg. – Podrobnosti o teh nesrečah bomo objavili v prihodnji številki.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

SFINGA

ANTE MAHKOTA

Čeprav je bil **Ante Mahkota** njega dni tak alpinist, da se je odločal predvsem za prvenstvene vzpone in za ponovitve le tedaj, kadar bi njegova naveza z njo dosegla novo kvaliteto, na primer prvi ženski vzpon ob moški ponovitvi, je sredi letošnjega januarja v knjižni obliki že tretjič v solo vzponu in drugič v lastnem založništvu Mont ponovil svojo Sfingo, ki je tako skupaj s prvima dvema razprodanima izdajama že dosegla naklado 10.000 izvodov. Kot se spodobi za vrhunskega plezalca, je vsakemu od teh vzponov dodal kaj novega, zdaj svoje predvsem hudomušno obarvane spomine na velikega slovenskega alpinista **Jožo Čopa**, svoje zadnje pogovore z **dr. Mihom Potočnikom**, ko sta se dogovarjala, da bi mu Mahkota založil njegov Posušeni rožmarin, njegovo zbrano gorniško literaturo, in poglavje o sveti gori Fudži Sanu, ki jo je mogoče primerjati s slovensko sveto goro Triglavom.

Vendar bržkone nobeno od teh na novo napisanih poglavij ne dosega večine tistih, ki so bila objavljena v prvi in drugi izdaji in ki so seveda v prvotni obliki tudi v tretji. Marsikatero od njih sodi prav v vrh slovenske planinske literature.

Prva izdaja Mahkotove Sfinge je izšla pred dobrimi dvajsetimi leti – takrat je avtor še mislil, da bo kateri iz njegove generacije vrhunskih slovenskih plezalcev nekatera plezanja opisal drugače in iz svojega zornega kota. Zdaj skoraj nobenega od teh ni več, je dejal Ante Mahkota na predstavitvi tretje izdaje Sfinge, »in tako naj bo pričujoča povest v spomin pokojnim **Marku Dularju-Durusu**, **Barbki Lipovšek-Ščetinin**, **Alešu Kunaverju**, **Cirilju Debeljaku-Cicu**, **Branku Pretnerju**, **Andreju Robiču**, **dr. Mihi Potočniku**, **Stanetu Belaku-Šraufu**, **Stanetu Kersniku**, **Janezu Jegliču-Johanu** in trem vrhunskim plezalskim kolegom iz tujine **Toniju Hiebelerju**, **Lionelu Terrayu** in **Dietru Machartu**. Na predstavitvi so bili samo trije, ki tako ali drugače nastopajo v tej knjigi, **Marjan Keršič-Belač**, **Tone Sazonov-Tonač** in **Silvo Karo** – »če njih in vseh drugih iz gora, ki jih ni več, ne bi bilo, tudi ne bi bilo te knjige« – in če ne bi bilo velike svetovne alpinistke **Nadje Fajdiga**, ki ji je posvečena ta knjiga.

To je, kot je dejal avtor in kot se vidi z vsake strani, romansirana dokumentacija nekega obdobja vrhunskega slovenskega alpinizma in gornišstva nasploh, literariziran opis alpinističnih dogodkov, ki so se v resnici zgodili, vendar morda ne natančno tisti čas, kot so umeščeni v dogajanja v knjigi, pač zaradi dramatičnega loka, kot si ga je Mahkota zamislil za to nekaj več kot 400 strani debelo knjigo.

Medtem ko je bila prva izdaja še hrepenenje po previsnem triglavskem stebru in zmagoslavje nad preplezano Sfingo, knjiga o prešerni mladosti, v katero je kanilo

Ante Mahkota v baznem taboru prve jugoslovanske himalajske odprave na Trisul – te dni bo že 40 let od te odprave.

ničkoliko kapelj pelina ob smrti plezalskega prijatelja **Marka Dularja**, je tretja knjiga otožen spomin na vse to, čeravno je večidel popolnoma enaka kot prva: nič več ni mogoče, pravi Mahkota, da bi tudi drugi nastopajoči napisali svoje resnice o tistih neugnanih časih.

Hkrati je Sfinga trdna skala, v katero so vklesani poskusi slovenskih alpinistov, da bi se povzpeli v svetovni kakovostni vrh, kar jim je zanesljivo uspelo s **Humarjevim** prvenstvenim in solo vzponom po južni steni **Daulagirija**. Vsekakor je Sfinga napeto napisana zgodba o neki generaciji, ki je v življenju uspela v osvajanju nekoristnega sveta.

Z dovoljenjem avtorja in založnika Anteja Mahkote objavljamo nekaj zaključenih odlomkov iz njegove tretje izdaje Sfinge, ki bodo zanesljivo marsikoga tako potegnili, da se bo odločil to napeto napisano knjigo prebrati od prve do zadnje strani. (Op. ur.)

Ponudil sem se, da grem prvi v steno. Tako plazovit sneg je bil, da se nihče ni tepel za prvenstvo. Navezali so me, optal sem si platnen sedež, kamor bom, če bo treba, posadil ponesrečenca ali omaganca. V eni roki sem imel cepin, v drugi pa pločevinast lijak, trebilo brez ojačevalca. Če se bo kaj bolje slišalo, sem si lahko samo mislil.

Korak za korakom sem sestopal, in sneg je bil vse bolj strm. Prijatelji so me z vrha svarili, da jeklena vrv zdrži moje telo, dve teži in še več, če je treba. Se bo pa gotovo odtrgala, če bo potegnil plaz. Sestopal sem previdno in že tukaj zgoraj na snegu, kjer je bilo komaj upati, da me bosta slišala, sem se vsak tretji korak ustavil in vpil:

»Durus, Durus, ali me slišiš, ali me slišiš, ali me slišiš...«

Odgovora ni bilo in megla je dušila odmev.

Prišel sem do skalnega roba, kjer se je kakor odsekana začela stena. Nenadoma sem začutil v pasu oster suhek. Napela se je najlonska vrv, s katero so me varovali zraven jeklene vrvi, da bi me laže potegnili iz stene. Nisem jih več videl, tudi slišal sem jih slabo, zato sem cuknil najlonko, da bi jim vrv povedala, naj enakomerno popuščajo najlonsko in jekleno vrv, saj me bodo drugače precepili v pasu.

Rdeča vrv ni popustila. Nekaj časa sem brcal, kot bi se hotel upreti sili, potem sem odnehal; mi vsaj hrbtenice ne bodo zlomili. Potegnili so me za dvajset korakov višje, da sem jih videl. Nadril sem jih, zakaj nazaj. Najbrž se jim je zapletlo pri spuščanju, jaz sem pa lutka, ki se mora zaradi njihove malomarnosti plaziti po snežišču navzdol in navzgor.

Nihče se ni zmenil zame. Pustili so me, da sem zmerjal. Samo vlekli so s takšno močjo, da sem tekkel v breg.

Ante Mahkota in Peter Ščetinin, potem ko sta v enem dnevu preplezala Stfingin obraz

Ko sem skočil čez napihani rob v votlino, sem zagledal obraze, ki jih ni bilo spoznati. Bili so nemi. Aleš je imel solze v očeh.

Najprej sem pomislil, da je spodneslo koga, ki je po gazi prišel za nami in se je potolkel. Prigovarjal sem si, da je Aleš objokan, ker se solzi od kafe, ki jo je bil prinesel iz Švice in sva si z njo mazala roke proti ozeblinam.

Ko sem prišel gor, so pogledali stran.

Bil sem kakor greh, ki se je vrnil iz pekla.

Potem je Jozva, ki ni nikoli pokazal, da mu je kaj, prevzel komando, kot bi se nič ne zgodilo:

»Spokat, fantje! Akcije je konec. Gremo! Ante, odveži se!«

Še vedno nisem čutil, da je smrt v njihovih očeh in samo to sem si želel, da bi zamižali, da bi ne govorili.

Aleš mi je po tihem povedal, da se je pravkar vrnil kurir iz Logarske in da mu je Belac naročil, naj odnehamo, da ju je našel v snegu pod steno. Kurir je povedal, da Belac pravi, da sta kakor živa. Nabrali so jima teloh.

Mislil sem, da bi se moral jokati. Trudil sem se, pa ni bilo nobene solze, samo resen obraz sem delal.

114 Nisem si mogel priznati, da Durusa ni več.

Z vrha sva tekla nazaj na Korošico in še poldne ni bilo, ko sva bila spet v koči. Celjski plezalci nama niso mogli verjeti, da sva tisti čas, ko so oni še poležavali in se pretegovali po kamnitih blokkih okrog bajte, že preplezala Herletovo smer. V kočjo sva šla po brašno, ki sva ga bila pustila na skupnem ležišču, potem pa sva sedela na soncu in gledala v steno Dedca, kjer sta se dva mlada plezalca zaganjala v Scharino poč – tako se je reklo smeri, ki jo je bil Milan prvi preplezal.

Potem sva, da bi se vedelo, kdo sva, naredila nekaj akrobacij na veliki osameli skali.

Odšla sva v dolino. Milan je rekel, naj vzamem lestvice, pa zarjavele karabince in Durusove kline, ki sva jih izbila za spomin. Vso pot sva razpravljala, ali znava presoditi, kako se je zgodila nesreča. Klepetala sva kar naprej – tudi potem, ko sva zajahala bicikle in se vstric, kot je prepovedano, po prašnih cestah odpeljala v Ljubljano.

Ko sva tehtala vsako nadrobnost, ko sva se trudila, da bi Durusu brala misli, sva sklepala, da sta v soboto, prvi dan, preplezala več kot tri četrtine stene, da sta zmogla ključ smeri, gladko prečnico, in da sta morala bivakirati v votlini. Tako sva sodila, ker nisva nikjer drugje v steni našla sledov, ki bi pričali, da sta tam prenočila.

Pa tudi če sta prečnico preplezala šele drugi dan, sta še v lepem vremenu, v nedeljo dopoldne, dosegla votlino. Potem pa se je očitno pot zaprla.

Po klinih sem sodil, kako razočaran je bil Marko, ko je splezal iz votline čez previs, kjer sva našla lestvice, pa je pred seboj zagledal kamin, ki je bil zalit z ledom. Po zadnjem klinu, ki ga je bil zabil v steno na levi strani kamina, sem sklepal, da je poskušal splezati čez plošče, ker skozi zamašeni dimnik ni mogel. Takrat ju je ujela nevihta in potem je bil Marko naročil Zupanu, naj se razveže z ene vrvi, da jo bo potegnil za seboj, da se bo lahko v škripcu, v nihalu, spustil nazaj v votlino. Zabil je zadnji klin, vpel karabinec in skozenj potegnil prosto vrv. Potem se je še sam odvezal s tiste vrvi in jo zvozlal z drugo, ki je še vezala navezo. Privezal se je na konec 80-metrskega škripca in prijatelju naročil, naj ga spušča nazaj, da pride v votlino, da mine nevihta in da bosta drugega dne še enkrat poskusila premagati kamin.

Ko sem premišljal o vsem, sem se dokopal do prepričanja, da ni moglo biti drugače, da bi tudi jaz tako ravnal in da sva z Markom takšen, zapleten vrvni manever nekoč storila. Vso to proceduro z vrvmi je moral namreč opraviti zaradi tega, da bi se spustil na bivač po vrvi, ki bi tekla samo skozi zadnji klin. Če bi namreč vrv ob skalah zaledenela, ga prijatelj prihodnjega dne ne bi mogel potegniti nazaj, do zadnjega klina, da bi poskusil, kjer je moral odnehati.

ln takrat, ko se je začel spuščati, se je moralo zgoditi. Izpuli se je zadnji klin, edini klin, ki je bila vanj vpeta vrv – morda ga je zaradi viharja in razočaranja, da se mora obrniti komaj sto metrov pod vrhom, površno zabil ali pa je popustil led, ki je bil v razpoki in je klin samo na videz trdno prijel.

Odtelal je vznak in prepričan sem bil, ko sem se spom-

nil svojega padca v Cimi Su Alto, da je natančno vedel, kaj se dogaja. Ko je padal, je upal, da ga bo prijatelj ujel. Kadar padaš, gre vse tako počasi, kot bi se zaustavil svet, kot bi se Zemlja nehala vrteti.

In potem, ko je letel že 20 metrov, je čutil, kako je vrv trznila. Prepričan je bil, da ga bo prijatelj ujel na vrv, ki si jo je bil napeljal čez rame. Čutil je, kako je vrv za trenutek vztrepetala, in pričakoval je, da se bo ustavil. Toda vrv upanja se je napela le za trenutek, potem je spet padal. In zdaj je natančno vedel, da je popustil varovalni klin v votlini, v tisti votlini, kjer je predlanskim poleti on ujel Petrača, in da je sunek 80-metrške vrvi, ko je je bilo konec, vrgel Zupana iz stene.

Pod votlino, na koncu prečnice, 300 metrov v globino ni nobene police. En sam prepad je.

Letela sta v praznino.

In takrat, mislim, se je zaradi hitrosti ustavil čas, kot bodo tisočletja v sekundi minila vesoljcem, ko bodo hitreje od svetlobe leteli v neznano praznino.

Zagrizel sem se vase. Prvikrat mi je žal, da sva si upala v Steno. Štiri dni nisem pomislil na domače, zdaj pa bi najraje jokalo po mami in od negotovosti zavijal kakor veter, ki besni nad Steno. Za trenutek bi najraje mole-doval, naj mi pomagajo moči, »ljubi Bog pomagaj«, ki niso v meni. Obupna prošnja se mi iztisne iz izsušene grla.

S krikom se je sprostil tudi strah. Bilo je, kakor bi se zbudil, telo se je spet napelo in mlahave ličnice so otrdele v trdo zarezo nepremagane trme.

Spet sem zakričal, toda čisto drugače. Zdaj bi hotel razdajati vero, da se bova izmazala. Vpijem, čeprav bi moral vedeti, da me Aleš ne sliši. Vpijem, da bi ga spodbodel, naj vendar že neha mečkati in naj že izpleza.

Takrat mi vrvi poskočijo v rokah. Aleš jih cuka, ker so se zajedle v rob previsa v kaminu. Navlekel si bo vrvi, da bi pri zadnjem vzponu, tako sklepam, imel prost hrbet, da bi ga vrvi ne vlekli nazaj takrat, ko se bo pog-nal v zaporo iz snega, ki brani prehod s skal na Kugyjevo polico.

Zdaj Aleš že sunkovito vleče najprej eno, potem drugo vrv. Znamenje, naj pridem za njim.

Rjovem, naj pritegne vsaj eno vrv, če že obeh ne more. Po napetosti rdeče vrvi, ki me vleče za pas, slutim, da me je slišal.

»Grem! Potegnili!«

Najprej zagrabim za belo vrv in se poženem po njej navzgor, da pridem do prvih klinov in iz karabincev izpnem rdečo vrv, ki je zdaj osvobojena in mi lahko še krepkeje pomaga. S telesom se stlačim v kamin in se porivam naprej.

Prišel sem do roba previsa in z desnico sem že pre-prijel čez streho, ko me je v ramah potegnili nazaj. Bilo je brezupno, zakaj čutil sem, kot bi se nahrbtnik spre-menil v svinčen zvon, ki me vleče nazaj; bil sem kakor mornar iz Kronštata – s kamnom, obešenim za vrat. Nahrtnik in cepin sta se bila zagozdila v kamin in me ne pustita naprej.

Ante Mahkota na vrhu Trisula II

»Pritegnili! Nikamor ne morem!« rjovem v noč nad seboj.

Slišim Kunaverja, ki je prevpil ujmo:

»Odvrti nahrbtnik!«

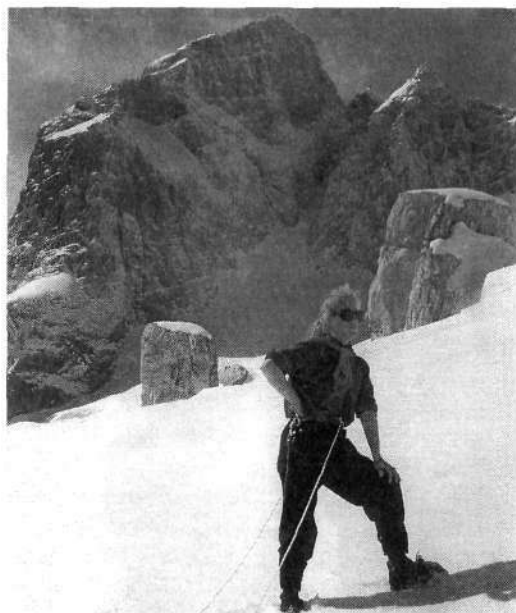
Še enkrat se napnem in zdrsnem nazaj. Premetavam se ujet med napeto vrv z vrha in silo naramnic, ki me vleče nazaj pod previs. Še enkrat se do konca napnem in se potegnem po skalah, da se puhovka para. Naj se že vendar utrgajo naramnice nahrtnika, prosim, ko peza nenadoma popusti in se z nahrtnikom in cepinom na ramah potegnem iz jame.

Klečim na ploščah in sopem. Potem podstavim desno nogo, da podplata najde oporo in se lahko zravnam.

Vrvi, ki so se nabrle pred menoj, saj jih Aleš v tem zadnjem zagonu ni mogel dovolj naglo povzeti, padajo pod previse. Kaj mi mar, samo da ga spet vidim.

Smejala sva se, kot bi ne bilo več nikakršne nevarnosti. Potem sva se streznila, saj sva vedela, da bo zame najbolj nevarnih prav zadnjih deset metrov, ki me čakajo. Ker so se vrvi zataknille pod previsom, me Aleš ni mogel varovati. Če bi zdrsel, bi odletel nazaj pod srp. Vsak korak sem premislil, vsak prijem trikrat preskusil.

Potem je bil pred menoj samo še en strm skok, lahko sem se zagrabil za kline, ki jih je bil Aleš zabil na koncu. Bila sva skupaj na polici.

Vrhunska alpinistka Najda Fajdiga na snežiščih pod Kotovim sedlom

V snegu do pasu stojiva, ko se moram odvezati in zagnati vrvi daleč od stene, da švistnejo pod previs. Le malo jih lahko potegnem za seboj. Naj vzame hudič klin in vponke, samo da sva zunaj.

Pol šestih je, tema kot v rogu, sneži in brije. Tipava navzgor po snegu in iščeva stopinje, za katere sva upala, da so nama jih zgazili prijatelji. Toda nikakršne sledi ne odkriva. Megla je gosta, da bi jo rezal.

Stiskava se k skalam in kar verjeti ne moreva, da sneg okrog naju ni več navpičen.

Še vedno sva verjela, da je kje gaz, samo najti je ne moreva, in zato tavava naprej, se spet vračava in na koncu spoznava, da lahko v temi zaidem preveč na rob in se zdaj, ko je vse to za nama, odpeljeva čez Steno.

Zato sva se odločila, da bova spet sedla v sneg.

Aleš me je spodbujal, na vsa usta me je hvalil, kako dobro je, da nisem odvrget nahrbtnika, in tudi sam si pójem odo, ki v vsaki kitici še bolj povečuje napor, da sem se s tovorom iztrgal iz kamina.

Ker nisva bila več v steni, nimava kam pribiti slemena za ponjavo. In sneg je bil preplitev, da bi lahko skopala luknjo vanj. Še stopnice ni mogoče stepati in tako na robu stene bivakirava veliko slabše kot kjerkoli doslej. Sedla sva na vrvi in spodvila noge. Eno ponjavo sva si zložila čez noge in pod hrbet, z drugo sva se pokrila čez glavo. Bila je težka, saj se je nabral na notranji strani led in ponjava je padla na naju kakor mrtvaški prt, kot utelešena mora.

Hotel sem zaspati. Po vsej sili. Nič drugega mi ni bilo mar. Spet sva jedla sneg in zadremal sem s smehljajem, ker se je Aleš norčeval, kako sva si pred dnevi objubila, da bova od prešernosti postavljala kozolce, ko bova prišla čez Steno.

Morda je prišel za mano tudi *pervitin*, ki sem ga včeraj požrl čez vsako mero, ali pa me je dotolkel napor, ko

sem se s Steno trgal za nahrbtnik – bil sem mlahav in hotel sem samo še spati.

Aleš pa me ni pustil pri miru. Spodbujal me je, naj se gibljam, naj brcam. In kar naprej je klepetal.

Zahteval je, da moram govoriti tudi jaz. Vse filme ljubljanskih kinematografov iz minulega leta sva obdelala in potem mi je Aleš pripovedoval, kako so v Chamonixu, ko je bilo vreme slabo, vsak večer hodili v kino. Potem sva razpravljala o šoli, o izpitih, ki naju čakajo. In vsakih pet minut je pretrgal govor:

»Migaj s prsti. Ne smeš zaspati!«

Celo strah, da bova zmrznila, če zaspiva, da mi bodo ozeble noge, če ne bom migal, ne pomaga, da mu ne bi za deset minut, včasih za četrto ure ušel v trden spanec. In še med spanjem čutim, kako migam s prsti na nogah.

Tako je minilo dvanajst ur. Najdaljša noč.

Čakati sva morala dne, da bi našla gaz. Morda bova odkrila celo nahrbtnik s hrano, ki so nama ga bili prinesli naproti.

Proti jutru je minila zaspanost, budilka so bili krči, ko je vse telo trepetalo in se zvijalo od mraza. Zdaj sem bil jaz budilka, ko sem dvigal Alešu glavo, kadar mu je omahnila in je zakinkal.

Moral sem v hribe. Nisem več mogel zdržati v Ljubljani: hotel sem pokazati, da še nisem izgubil turnškega prvenstva.

Osemdesetletni matematik profesor Plemelj mi je v sredo primazal devetko in v četrtek sva bila z Nadjo že na vlaku. Postavljala sva se z novimi čevlji iz sivega kroma in pretihotapljenih podplatov, ki so bili kakor gamsji parklji, da mi je rožnodolski čevljar prerokoval kurja očesa.

Na Jesenicah sem tekel do prvega prtlačnega vagona, kjer sem pazil, da ne bi pozabili preložiti najinih koles na hlapon do Planice.

Potem sva porivala kolesi po prodnati cesti v Tamar: še vedno je bilo laže, kot če bi morala težka nahrbtnika nositi. Na pol poti se mi je pod pezo zlomil prtlačnik. Hudo mi je bilo, ko sem ga moral odtrgati in zavreči: pred dvema letoma, na maturitetnem izletu, mi je nosil bisago, ko sem prekolesaril neznansko kilometrov od Ljubljane do Dubrovnika in skozi Črno goro do Ohrida.

V Nadjino žensko kolo sem v harfo – v upognjeni okvir brez droga, da se je dalo voziti tudi v krilu – naložil vso prtlačjo; opletala je in tolkla, ko sva mimo kapelice zavila na livado, kjer se dolina planiških skalnic nenadoma oddahne od utesnjenosti smrekovega gozda.

Čez jaso sva priropotala v jedilnico, pod znameniti napis čez vso steno: Gorska reševalna pomaga vsem, ki so v gorah potrebne.

Napis v jedilnici v Tamarju je nastal pred informbirojem, v času parol; jeseniški črkoslikar je slabo izmeril širino črk in mu je zmanjkalo prostora za zadnjo besedo, ko bi moral napisati: »Gorska reševalna služba pomaga vsem, ki so v gorah potrebni pomoči«. In čez teden je neznani šaljivec na »i« na koncu »potrebni« pritisnil tri črtice, da se je spremenil v »e«, in potem je tamarska jedilnica dve desetletji razglasjala neugnano moškost gorskih reševalcev.

CELO NA SKRAJNEM SEVEROVZHODU RUSIJE SO SLOVENSKI ALPINISTI PUSTILI SVOJE SLEDI

DALEČ OD ZAHODA JE KAMČATKA

MATEVŽ LENARČIČ

Kamčatka je polotok na skrajnem severovzhodu Rusije, velik manj kot dve Sloveniji. Na severu meji s Čukotsko pokrajino, na zahodu na skoraj vse leto zamrznjeno Ohotsko morje, na vzhodu na Pacifik in na jugu na Kurilsko otočje. Polotok je del velike pacifiške verige podmorskih in nadmorskih aktivnih vulkanov, ki se na vzhod navezujejo na Aleute in Aljasko, na jug pa preko Kurilov in Sahalina na japonsko otočje.

Polotok Kamčatka premore preko 160 vulkanov, od katerih jih 26 še danes deluje. Med njimi je tudi najvišji delujoči vulkan Ključevskaja, visok 4750 metrov, ki je hkrati tudi najvišji vrh severne Azije. To je pravi strato-vulkan, iz katerega se vsak dan kadi, vsake toliko časa pa iz njegovega stalno se spreminjajočega vrha-kraterja bruhne dim in lava. Zato je pred vzponom na vrh priporočljivo dobiti podatke o njegovi aktivnosti, ki jih posreduje vulkanološki inštitut; njegovi strokovnjaki namreč opazujejo večino tamkajšnjih aktivnih vulkanov.

Glavno mesto polotoka je Petropavlovsk, ki je dobil ime po dveh ladjah **Vitusa Beringa**, raziskovalca pod rusko zastavo, ki je v 18. stoletju po odkritju današnjega Beringovega preliva zaplul v zaliv Avača, kjer se je zdaj razvilo mesto s 300.000 ljudmi. Kuliso mesta dopolnjujeta vulkana Avača in Koriak, od katerih je prvi leta 1991 doživel spektakularen izbruh.

Zaliv Avača je bil dolgo časa vojaško najbolj utrjeno mesto na vzhodu Rusije, ki pa je po perestrojki ostalo le mesto vojaških duhov, razbitih tankov in še danes delujočih 27 jedrskih podmornic, ki predstavljajo nenehno grožnjo onesnaženja morja. Večina prebivalstva, ruskega in domačega, je skoncentrirana v tem mestu, po preostalem delu polotoka pa živi le še 200.000 ljudi, od katerih je samo še okrog 10.000 pravih domačinov, ki pripadajo etničnim skupinam Koriakov, Itelmenov, Evenov, Čukčev in Aleutov. To so potomci osrednjemongolskih ljudstev, ki so prišli na Kamčatko v času selitev na vzhod proti ameriški celini.

Kamčatko prekriva v glavnem tundra, v višjih predelih pa tajga. Najbolj pogosto drevo je breza, ki ustvarja prave svetle podvulkanske pragozdove, v katerih najdemo zavetje veliki losi, grizliji, rosomahi, jeleni, sobolji, lisice, volkovi... Obstaja tudi nekaj majhnih glacialnih reliktoev iglavcev, ki predstavljajo le nekatere otočke z drugačnimi življenjskimi razmerami.

Velik del Kamčatke so že v 19. stoletju zavarovali v milijon hektarjev velikem parku Kronotski, v katerem sta poleg številnih vulkanov tudi Kronotsko jezero in velik obmorski pas, pomemben zaradi vsakoletne selitve lososov iz morja v povirja rek. V parku je tudi šele leta 1941 odkrita Dolina gejzirjev, ki je z 200 delujočimi gejzirji za Yellowstone v Ameriki drugo največje termalno območje na svetu. Seveda pa je zaradi neokrnjenosti in

prvobitnosti prav gotovo mnogo zanimivejše od turistično zlorabljenih takšnih območij drugje po svetu.

V parku so številni vulkani, ki jih imenujejo »sopke«, od vulkana Kronotski nad istoimenskim jezerom preko vulkanov Uzon in Kikpinič do še zdaj delujočega vulkana Karimski, ki je spremenil okolico v črno puščino. Vzponi na te vulkane tehnično niso zahtevni, le dostopi so dolgi in nepredvidljivi, večinoma pa jih je mogoče opraviti s helikopterjem.

Najbolj severno leži sicer že zunaj parka skupina Ključ z najvišjim vrhom Ključevskaja. Prvi sosed je Kamen z več kot tisoč metrov visoko še nepreplezano steno, ki predstavlja notranjost bivšega kraterja. S tega vrha je leta 1999 smučal **Davo Karničar**. V bližini so smučarsko zelo zanimivi vrhovi Ploski in Daljni ter mogoče ta čas najaktivnejši vulkan Brezimani, ki leži v jugovzhodnem vnožju Kamna.

V bližini je tudi aktivno območje Tolbačikov, kjer se je v sedemdesetih letih na ravnini več deset kilometrov na dolgo odprla zemlja, pričela bruhati in je do danes ustvarila tri nove Tolbačike. Izbruh je bil tako silovit, da so prebivalci v 200 kilometrov oddaljeni vasi Kozirevsk preživeli le zaradi vetra, ki je odnesel ogromne količine pepela stran od vasi, v Pacifik.

V bližini glavnega mesta je tudi nekaj planinsko in smučarsko zanimivih vulkanov. Najpopularnejši je 2700 metrov visoki Avača, ki ima na vrhu krater, v katerem še vedno brbota lava. Njen sosed je 3400 metrov

Alpinist Saša Bičjenko se vzpenja proti vrhu vulkana Avača.

visoki Koriak, ki omogoča v pomladnem času tudi zahtevne smučarske spuste. Na Kamčatki postaja zadnje čase zelo moderen heliskiing, ki ga organizirajo nekatera helikopterska podjetja. Priljubljeni cilji so vulkani Mutnovski, Viljučinski in Gorelji, visoki preko 2000 metrov. V Petropavlovsku deluje tudi aktiven alpinistični klub z nekaj zelo dobrimi plezalci, od katerih imajo nekateri tudi himalajske izkušnje. Preživljajo se z višinskimi deli, pomagajo vulkanologom pri njihovem delu ter v zadnjem času z vodenjem alpinistov in planincev po vulka-

nih. Imajo tudi umetno steno – in velike načrte. Žal jim slabo materialno in politično stanje Rusije ne omogoča velikih in dragih odprav.

Kratka oznaka alpinističnih in pohodniških tur na Kamčatki bi bila: zelo dolgi dostopi, peš, s terenskimi vozili, smučmi ali helikopterjem, močni viharji, krušljiva kamenina, potresi. Pokrajina pa je čudovita, polna prvobitnosti v obliki številnih grizljev in jelenov, raznovrstnih ptičev z mogočnim Stellerjevim orlom na čelu ter številnimi vulkanskimi in obvulkanskimi pojavi.

TURNO SMUČANJE ZA LENUHE

NA PECO Z AVSTRIJSKE STRANI

ARNOLD LEŠNIK

Lenuhi nimajo med turnimi smučarji pravzaprav kaj iskati. A včasih nas, iskrene ljubitelje narave in deviških belih strmin, vendarle premamijo vsemogočne pridobitve sodobne, a v marsičem izrojene civilizacije. Če to ni ravno pogosto in še posebej, če gre za eno od prvih, tako rekoč ogrevalnih tur v sezoni, potem naj nam bo, grešnikom, oproščeno.

Nekako tako sva razmišljala z Ireno, ko sva se odločila, da izpeljeva prvo letošnje smučarsko turo kar se da lagodno. Za testiranje uborne kondicije in odlične opreme sva si izbrala Peco. Ker nama je preljuba Peca že nekoliko izrabljena in precej znana vsakoletna uvodna zimska tura, ki je vendarle še zmeraj dovolj privlačna, sva se tokrat odločila za varianto s severne strani, iz Avstrije. Odpeljala sva se torej na Koroško in do Pliberka. Tura ni bila čisto naključno izbrana, kajti solidno urejena smučišča naših severnih sosedov so obljubljala odlično (hm!) turno smuko tudi ob ne pretirano debeli snežni odeji.

PRIPRAVA

Turo sva pričela ob devetih zjutraj na spodnji postaji gondolske žičnice pri hotelu Petzenköning v Podkraju (Unterort), na 650 metrih nadmorske višine. Odvisno od števila smuke želnih in z malo kombinatorike se je s prodajalcem kart možno dogovoriti za najbolj ugodno varianto prevoza. Na voljo so dnevne karte, urne postavke ali pike. Cena za prevoz v eno smer načelno ne presega 1500 tolarjev (kakšnih 100 ATS). Višinsko razliko dobrih 1000 metrov sva v gondoli s še štirimi čisto navadnimi alpskimi smučarji pridelala v petnajstih minutah. Nedolgo tega je tukaj tekla menda najdaljša sedežnica v Evropi, danes isto nalogo veliko topleje in tišje opravijo zaprte kabinske gondolske žičnice. Zgornja postaja na planini Ojstrovici (Siebenhütten), kjer je pravi visokogorski smučarski center, nas je pričakala v soncu in z dokaj zmerno porcijo slabe vesti zaradi lagodnosti sva se odpeljala do prve vlečnice, ki naju je transportirala še nekaj dobrih višinskih metrov (1900 m) bližje najinemu cilju. Licemerstvo pa takšno!

Množica alpskih smučarjev in deskarjev naju ni preveč

Gora na meji

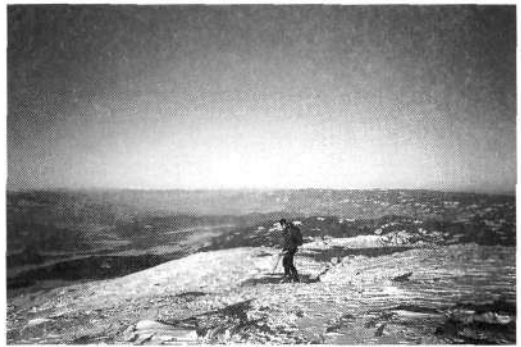
navdušila, zato sva z največjim veseljem nalepila na smuči turne pse in se podala v »divjino«. Že takoj nama je bilo jasno, da bo zaradi tenke snežne odeje edino res pravo smučanje izključno na smučišču, a to sva tudi pričakovala. V slabe pol ure sva se že razgledovala s Knipsovega sedla, kjer so še vedno vidne ruševine nekdanje pliberske kočice, in šele tedaj sva naredila dokončni načrt. Čeprav sva želela najprej zajahati kar najvišji vrh v grebenu Pece – Kordeževo glavo, sva se tej misli hitro odpovedala, saj bi bila sama tura potem le preveč lenuharska. Zato sva se s sedla raje napotila po glavnem grebenu proti zahodu, čez 2110 metrov visok Končnikov vrh (Kniefs), katerega severna stran dokaj strmo pada proti planini Ojstrovici, ter preko celotnega grebena do Bistriške špice (Feistritzer Spitze, 2114 m), ki leži v celoti na avstrijskem ozemlju. Vso pot so naju spremljali borovci, vedno bolj južen sneg, modro nebo in kljub vsemu – dobra volja. Tu in tam sva srečala kakšnega smučarja, ki je tako kot midva iskal nekaj laagodnega miru in tišine nedaleč od ponorele smučarske horde. Takrat, ko so odlične smučarske razmere, se tudi marsikateri alpski smučar odpravi vsaj do Končnikovega vrha in si privoščijo opojno smuko vse do 1500 metrov nižje ležeče vasi.

Razgled z Bistriške špice je bil resnično veličasten. V sončnem poldnevu se je odpiral čudovit razgled na naše hribe na jugu, domačo Štajersko v daljavi ter avstrijsko Koroško vse do Visokih Tur. Ker sva nameravala še na Kordeževo glavo, sva vrh, na katerem sta poleg vpisne knjige še avstrijski in slovenski križ, zapustila po smeri pristopa. Drugače je ob obilici snega in stabilni snežni odeji možno smučati še proti zahodu, čez Veško Lopo (Wackendorfer Spitze, 2074 m), ter mimo Veške planine (Wackendorfer Alm, 1568 m) vse do Podgore (Unterbergen, 552 m). Domačini pravijo, da je ob idealnih razmerah pršič do vratu. Le kdo bi se lahko uprl tej ponudbi! Seveda le, če ste ob pravem trenutku na pravem mestu. Midva nisva bila. A organizacija ture zahteva nekoliko več časa, ker sta potem priporočljiva dva avtomobila, lahko pa poskusimo tudi z avtoštopom.

DOŽIVETJE

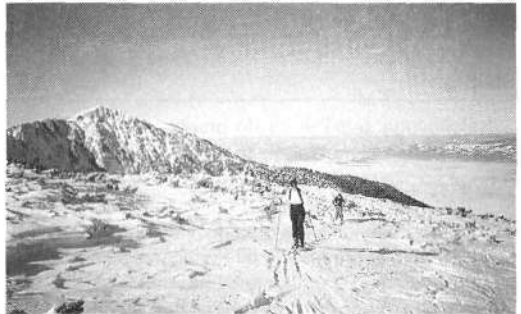
Za konec sva se po sledi tribarvne markacije vendarle napotila še na Kordeževo glavo. Na poti sva imela srečo in sva v ne ravno pusti divjini srečala belko. Kaj eno, celo dve. Verjamem, da sta bili obe že navajeni smučarjev, saj sva bila midva zaradi prijetnega srečanja veliko bolj razburjena kot alpski krasotici. Ko ju je Irena pokicala, sta visoko dvigovali glave, strumno oprezali ter kljub prislovični plašnosti radovedno pristopicali še kakšen meter bližje. Srečanje z divjimi ali malo manj divjimi živalmi v hribih me vedno vzradosti, kajti čutim, da spoznavam svet v njegovi prvinskosti in nedolžnosti, ko še ni bil tako gosto poseljen in tako močno onesnažen. V mestih, kjer danes živimo, je ostalo komaj še kaj idealov in spominov, ko prvobitnost utaplja mo v potrošništvu.

Končno sva začela zadnji vzpon proti domačemu vrhu in se po prijetnem kramljanju z dvema planincema na

Najvišji vrh Pece je bil precej spihán

Foto: Arnold Lešnik

Proti Knipsovedu sedlu

Kordeževi glavi podala na dolgo smuko proti domu. Vrh je bil precej spihán in nekaj grozečih skal je potuhnjeno čakalo na nedolžne žrtve. Sreča je bila v veliki meri tista in ne najina prirojena spretnost, ki je omogočila, da so bile izgube v najinih vrstah kar se da majhne. Vmes je bilo potrebno tudi malo gaziti v breg in na zadnjem klancu pred bivakom, ki ga je Irena izredno previdno odsmučala, sem se sam odločno pogljal po bregu navzdol, v ledeno kotanjo, da bi si prihranil tistih nekaj metrov naporne in nič kaj užitekarske hoje navzgor. Žal sem precenil nasprotnika in tokrat so bile izgube v naših vrstah zelo boleče. V kotanji je bilo namreč kar nekaj ledenih stopnic in tista usodna je bila tako spodrezana in tako visoka, da sem se gladko in popolnoma naravnost zaletel vanjo. Najprej me je udarec prisilil v bliskovit počep, tako da sem si stisnil rebra, potem pa me je sunkovito izstrelilo navzgor, me v zraku zasukalo in z mogočnim nihajem v vratu je glava tresnila ob ledeno ploskev, trenutek za njo pa s hrbotom naprej še celo telo. Najprej so prišle zvezde, potem angelčki, čez deset dni me je nehal boleti vrat in po treh tednih celo rebra. Tistih nekaj metrov navzgor sem potem odšel kar peš. Smuči mi seveda ni bilo treba sneti in dereze so tudi čisto po naključju počivale v nahrbtniku in ne na njem kot ponavadi. Potem sem se spraševal, zakaj neki pametni in izkušeni ljudje na tem svetu počno toliko neumnih stvari. Morda sem se spraševal malce prepozno, a bolje pozno kot nikoli. Menda smo si prav zato izmislili otvoritvene ture sezone.

Na vrhu Bistriške špice

SMISEL

S Knipsovega sedla je bil do prvega smučišča samo skok in potem bi se lahko začelo brezskrbno uživanje. A noge so bile vendarle že nekoliko utrujene, še padec je naredil svoje in glej ga zlomka, tudi sonce je vse globlje in globlje tonilo za obzorje. Pogled na rdeče obisijane vrhove in grebene je bil resnično veličasten in tisti delček ujetega trenutka je bil morda vzrok in smisel celotne ture. Da, prav gotovo! Takšnih stvari ne dobiš za denar. Prav nikjer na svetu. Globok pogled v oči in z lreno sva jo jadrno ucvrla navzdol.

Malo pred tem, ob 16.10, je še zadnja gondola zapustila planino in veličasten mir je zajel prostrana smučišča. Najboljšo pot navzdol je ponujala visokogorska cesta, kajti smučišče je bilo ponekod popolnoma neuporabno. Na začetku sva še iskala zanimivih poti izven ceste, a bolj ko se je spuščal mrak, manj takih izletov z lepo

zasnežene in nežno spuščajoče se ceste navzdol sva si privoščila. Čisto na koncu dvanajstkilometrsk poti, na kateri sva spet dokaj elegantno izgubila tistih zadnjih tisoč višinskih metrov, bi vso zadevo že težko imenoval smučanje. Bilo je samo še utrujajoče sestopanje in končni trenutek ob avtomobilu na poledenem parkirišču je bil težko pričakovana odrešitev.

Vsaki takšni turi sledijo potem zelo počasi minevajoči dnevi službene tlake; na začetku blaženi dnevi z glavo, polno lepih spominov, ki počasi, a zanesljivo zbledijo in na koncu tedna je le še odštevanje ur do prihodnje ture. Kot vedno me lrena v soboto zjutraj težko spravi iz tople postelje in potem iz domače hiše. Na vse kripnje se branim in izmišljujem najbolj neumne izgovore, a na koncu potem ničesar ne obžalujem in prav vsakič mi je lepo.

Živele planine!

Z nahrbtnikom ali brez njega?

Včasih se sprašujem, če morda le ne pretiravam s svojo gorniško opremo, ker vedno nosim s seboj nahrbtnik, v njem pa vse, kar pač sodi vanj – od rezervnega perila, podložene vetrovke, reševalne folije in pijače do derez v zimskem času, čeprav južna pomočja marsikdaj že kažejo rjava rebra in je hoje morda le dve do tri ure.

Zadnja leta namreč srečujem nemalo izletnikov in planincev, ki imajo vse, kar potrebujejo, spravljeno po žepih podloženih vetrovk ali v majhnih športnih torbica, zapetih okrog pasu. Pa ne gredo vedno samo tja, kjer jih na cilju čaka odprta planinska koča ali gostišče, ampak tudi višje!

Posebno živo se mi je vprašanje o nošnji nahrbtnika zastavilo lanskega oktobrskega ponedeljka, ko je temperatura čez noč padla pod ničlo, s prijateljico pa sva se odpravili na Veliki vrh Košute. Bilo je čudovito: spodaj so kljub oblačnemu nebu še žarele jesenske barve gozda, nad njim pa se je v ivju bleščal ves dolgi

Na poti s Kočf na Košuto

Foto: Helena Giacomelli

ČE SE GREŠ RAZISKOVALCA, SE VARUJ DOMORODCEVI*

DOMAČINI IN VSILJIVI PRIŠLEKI

DUŠAN ŠKODIČ

Domorodcev se je treba vedno varovati, pa naj kdorkoli reče, kar hoče!

Pred domačin pragom hoče biti vsak popoln gospodar; vedno se točno ve, kdo je vsiljivec in kdo je tisti, ki bo moral pobrati šila in kopita in odjadrati v domače vode. Če bi slavni morjeplovec upošteval ta nasvet, bi mu bilo usojeno še nekaj lepih let sedenja na stari slavi in ne le čast prvega raziskovalca, ki je obplul zemeljsko kroglo, ne da bi to tudi zares storil, saj so mu domorodci na Filipinih čisto nerazumevajoče pretrgali življenjsko črto in je posadka sama šele čez leto dni prijadrala na Portugalsko. Iz tega jasno sledi, da z domorodci ni šale! Čisto nikjer, torej niti na morju, niti v hribih in niti vmes! Naj kar takoj dokažem, da so moje trditve popolnoma utemeljene. Toile se mi je, recimo, pripetilo lanskega julija.

Že zgodaj zjutraj se iz zaspane Ljubljane zapeljem na slovensko obalo; prileglo bi se mi malo osvežitve v morju. V enem od obalnih mestec se ustavim ob cesti blizu obale. Nimam sreče z vremenom, ker je oblačno in še piha za povrh. Ko slabe volje izstopim, se do mene pripelje mulec na biciklu, inkasantska torbica mu opleta okoli vratu, meni pa pod nos moli listek in zahteva parkirnino, za katero bi se lahko ves dan namakal v domačem bazenu, če bi mi le uspelo prepričati blagajničarko, da še nimam deset let in bi mi prodala polovičko. Ker sem zaradi tega precej iztirjen, postane tudi mulec iztirjen do mene in mi čisto brez diplomatske

travnati greben Košute. Čipkasto ivje je krasiло tudi borovce, smreke in macesne. Zimska podoba, ki jo ne doživiš velikokrat. Mraz in veter sta bila najina vztrajna sopotnika – brez rokavic, volnenih kap in podloženih vetrovk bi se nama slabo pisalo. Tu in tam je stezo tudi že prekrila zmrzal, tako da previdnost ni bila odveč. Okrog ene ure sva bili nazaj pri Matizovcu, ko se do kmetije pripelje iz doline nov planinec. Povpraša naju, kako je tam zgoraj, ker da se je namenil na Kladivo. *Mrzlo in vetrovno, a lepo*, rečeva. In že gre navkreber s svojim štirinožnim prijateljem – brez nahrbtnika, samo s torbico okrog pasu, v rokah pa ima smučarski palici.

S prijateljico se spogledava in natančno veva, kaj nama roji po glavi: sva midve z najino popolno planinsko opremo preveč previdni za tako pot ali je on brez najnujnejše rezerve malce nepremišljen? Saj se marsikdaj zgodi, da človek ne uporabi vsega, kar nosi s seboj, toda v primeru nezgode mu vsaka stvar iz nahrbtnika pride še kako prav.

Helena Giacomelli

uglajenosti zabrusi, naj se kar v svojem *marostu* namakam, če mi morje ne paše, pa še »osolil« mi bo eno, da se bom bolj podobno počutil. Po naravi sem miren in popolnoma nenasilen, vsaj do takih, kot je tale, ki je za glavo večji od mene. In tudi zato, ker ima srečo, da ne tepem otrok! Fant je bil pač preveč na soncu, zato mu plačam. Stopim še do plaže, saj tja sem navsezadnje namenjen.

KAKO SO ME OBIRALI NA MORJU

Takoj čez cesto in še nekaj korakov in že sem pri velikem, z osvežilnimi pijačami popisanem senčniku, pod njim pa je rosna mladenka, ki prodaja karte za kopališče. Pravzaprav ni sama, kar dve sta, da jima ni dolgčas. Karta je tudi dvojna, če jo primerjam s parkirnino, in točno taka po ceni kot na domačem bazenu. Ko rečem, da je draga, me tako usmiljeno pogledata, da si ne upam nič več. Še dobro, da ne vem, kaj si mislita, ko prizanesljivo opazujeta moje bele noge; in tudi z ženskami se zelo nerad prepiram. Ko razgrnem brisačo na betonskem pomolu, ugotavljam, da razen še nekaj takih z belimi nogami ni nikogar, ki bi se pustil mirno pomolzi na tak oblačen in vetroven dan. Skrivamo se drug pred drugim za temnimi sončnimi očali in svet je še bolj črn kot sicer. Po kakšni urici se do pomola približje star ribiški čolnič s klockotajočim dizlom in na njem pravi hemingvejevski stavec, še celo enako mornarsko kapo ima, ki se vrača s svojo ribo domov.

»*Dubr dan, ata, a je blo kej robe dons?*« ga prijazno pobaram in pri tem verjamem, da je že samo s svojim videzom ujel vsaj sto kil cipljev in brancinov. A stavec se obrne proti meni in kot sam Neptun zagrmí, da smo mu žabarji pripeljali slabo vreme in naj nas plima odnese najmanj do Postojne, orkodi jo! Pustim ga pri miru, verjetno so morski psi tudi njemu požrli tisto veliko ribo, pobašem brisačo in nekoristne kreme v torbo in snemem sončna očala, da lažje najdem nazaj do mladenk pri izhodu. Ker sem slabe volje in razočaran, ne morem ostati tiho in jima prijazno obljubim, da me tukaj ne bodo več videli.

»Móna!« reče tista, ki mi je prodala karto.

»Žal, punca, ampak zdaj je pa prepozno za spoznavanje!« ji zabrusim in ji ne povem svojega imena ter odidem iz njenega življenja, ne da bi se ozrl. Samo še v *konobo* ob parkirišču stopim, si mislim; še kopalne torbe ne odložim. Stari birt najprej vošči en lep dober dan, kar je sicer navadna debela laž, a takoj zatem opazim, da se je s pogledom zapicil v mojo majico. Moja dobra stara navijaška zelenobela od Olimpije je, sinoči sem bil na košarki, pa je danes nisem preoblekel, za v avto bo že dobra, sem si mislil, ko se bom potil kje na Ravbarkomandi ali kje drugje. Ampak nono za šankom je

* Magellan tega ni upošteval.

Osji greben nad slapom

tiho, nič ne reče, nič ne komentira. Seveda, biznis je biznis in to sem jaz in zato me prijazno vpraša, kaj želim.

»Dva deci haložana!«

Nimam pojma, kaj je bilo potem, ker je bil tisti iz čolna prava mati Tereza proti temu, ki je tulil, kot da sem mu še eno taščo pripeljal k hiši in so se pajki prestrašeno poskrili v špranje, pa še tisto Mono je nekaj vmes klical. Zato sem jo kar pobrisal, pa ne da bi se bal tiste punce ali starega, a pri tehle domorodcih nikoli ne veš, kdo je še s kom v zlahti.

NAČRTOVANA TURA NA KURJI VRH

V dveh urah sem bil v Ljubljani. Nič, sekirati se nima smisla! Če mi ni morje namenjeno, bom šel pa v hribe! Le samemu mi ne bo prijetno. Zato malo pomislim in se spomnim na Janeza, ki ima menda tudi dopust. Zapeljem se do Fužin in parkiram pred njegovim blokom. Parkirišče je skoraj prazno, ker je čas dopustov, pa še poldne ni in nekateri se še potijo v službah. Upam, da je vsaj Janez doma.

Tedaj pa se čez zelenico pripodi neka žensčina in že od daleč nekaj vpije, a se ne zmenim zanjo in za otročaja, ki oba v nogometnih dresih, takih s številko na hrbtu, in z žogo vred tečeta za njo. Kaj me briga, kakšno tekmo se grejo, ko tista furija priteče naravnost do mene in začne vpiti, naj umaknem avto, ker da sem ga parkiral točno tam, kjer oni »parkiraju« že deset let in je to njihovo; kamorkoli lahko, samo ne tam, ker »svi znaju, da je tako in nič drugač!« Brezuspšno skušam razložiti, da sem ustavil le za nekaj minut, toliko, da pokličem Janeza, pa nič ne pomaga; tudi ko ji rečem, da naj ne komplicira, ker je parkirišče vendar prazno, je vse zaman, le še bolj postane podobna medvedki, ki brani svoj brlog; še dobro, da medveda, ki ji je naročil, naj ga váruje, ni doma, mladiča zraven pa se itak že ves čas dereta »táko je, táko je!«.

Odpeljem se do telefonske celice sto metrov nižje, tja k trgovini, in Janeza pokličem kar po telefonu. Čez pol minute mi je jasno, da ga ni doma in da moram v hribe sam.

Ker ni več zgodnja ura, si kar med vožnjo izberem manj zahteven cilj. Za Kurji vrh nad Kranjsko Goro bo še do-

volj časa, saj je dan dolg in tudi vreme na celini danes še drži, ponoči pa se že lahko kaj poslabša. Veselo tiščim stopalko za plin in ob dveh sem že v Kranjski Gori. Kakšna sreča, da je človek takole mobilni, nič ti ne more preprečiti uživanja, še domorodci ne. Ob Jasni je vse zaparkirano, tudi naprej ni dosti bolje, pa še verige so marsikje obesili, da ne prideš zraven. Krožim in se kuham v avtu in nazadnje obrnem nazaj proti začetku, kjer še ni hotelov in počitniških domov. Lepa kolovozna pot pelje ob kozolcu, travnik je pokošen, no, super, kar v senco ob kozolcu ga bom porinil, si rečem in to tudi naredim. Prostora je dovolj, še obrnem ga mimogrede, da se kasneje ne bom mučil, in iz prtljag-nika izvem stalno pripravljen manjši nahrbtnik in palice. Mi planinci smo na vse misleči ljudje in zato imam vse potrebno vedno za vsak primer v avtu; le če se spravim na kaj zahtevnejšega, si za to vzamem nekaj časa že dan pred tem.

Oprtam se, palice v roke in ko jo s pesmico »Z zakrivljeno palico v roki« na ustih mahnem po kolovozu, mi jo naproti z zakrivljeno kratko koso v roki primaha tipičen malo ostarel gorenjski kmet s klobukom na glavi. Ja, si mislim, Gorenjska ni topla Dolenjska, tukaj je treba močnejše poprijeti za delo, tudi popoldne se je treba oznojiti, če hoče človek biti kmet, kot je treba. Tale pridni ata se bo tudi moral za svoje zajce ali podobno drobnico, za katero se mu tako mudi nakositi travo.

POT SE JE KONČALA ŽE V DOLINI

»Delu čast, če že ne oblast!« si rečem in iz spoštovanja dvignem roko v pozdrav. Moj spoštovani kmet pa mi dvigne koso v pozdrav. In to s špico naprej. Kar zazebe me, ko jo vidim; tolikokrat je že bila brušena, da je tenka kot mušketirjev rapir.

»Kuga tle devaš, ejga, preklet Lublančan, a misliš de um kupvau futr zarad takih, k si ti!?« sika kot gad izpod skale in maha s koso kot Gubec pred grofom, da se začnem hitro umikati nazaj k avtu. Nič ne pomaga, premoč ima, moje pohodniške palice po nobenih normativih ne spadajo med hladno orožje, kosa pa je še kako hladna, pa še dedec na drugem koncu »štila« je tako vroč, da se niti avta ne upam odkleniti, do katerega me je že prignal, ker se bojim, da mi bo odsekal roko kar s ključi vred. Branim se malo z molkom, pa malo potihem mirim gospoda kmeta, da mu nisem mislil škodovati, da sem avto itak že obrnil, da bom lahko kar najhitreje odpeljal z njegove zelene pokošene travice...

Mislil že, da sem ga vsaj toliko pomiril, da bom lahko v miru speljal, saj je koso že do polovice povetil in čaka, da vžgem in odpeljem. Pa sem se prezgodaj pohvalil, da sem ga že obrnil. Prisegam, da bom v prihodnje vozil ritensko tudi do Trbiža, če bo treba, preden se česa takega še kdaj lotim na kakšnem gorenjskem travniku. Ko je opazil kroge od obračanja na svežem strnišču, ga je šele hudič obsedel. Tulil je, da že zdaj sliši krave mukati, ker sem mu travnik spridil in da bo kar z mano pognojil, da se bodo vsaj koprive za kure prijele. Skozi okno sem mu le še zavpil, da se mi mudi in obrnil ključ, pa mi je naenkrat s čisto spremenjenim, prijaznim glasom zatrdil:

»Tolk se ti pa tud ne mudi, rajtam da ne!« in je zamahnil s špičasto zakrivljeno koso, kot da hoče odbiti kakšen osat ob poti. To je očitno precej pomirilo njegovo dušo, kar je bilo takoj opaziti, žal pa je mnogo bolj škodilo duši moje sprednje gume, kar je bilo tudi takoj opaziti. Zavpil sem lahko le še to, naj pusti ostale tri pri miru, ker je rezerva samo ena, a tega tudi če mu ne bi omenil, saj se je dobro zavedal, da se sicer sploh ne bom mogel speljati z njegovega »uničenega« travnika. Pustil mi je mojih dvajset minut, da sem zamenjal prebodo kolo z rezervo in se ves prepoten, umazan in jezen na vse domorodce tega sveta usmeril na glavno cesto proti Ljubljani. In to še ne ob treh popoldne. Umazane roke so se mi lepile na volan, prepotena, smrdljiva majica se mi je lepila na telo, o, groza, kako bedno sem se počutil!

RAZISKOVANJE NEZNANEGA BISERČKA

Že po dveh kilometrih sem na levi uzrl parkirišče ob cesti, tako brez klopce in WC-ja, in s prepolnim sodom odpadkov, toda bilo je vsaj prazno in celo parkiranju namenjeno. Spodaj pod cesto je bilo skozi grmovje videti zeleno Savo Dolinko, pa mostiček je tudi tam in manjša cesta gre tja čez travnik, bistri potok priteka od tam v dveh krakih in zgoraj višje je slutiti slap, mogoče celo dva. Takoj pozabim na vse tegobe današnjega dne. Slapovi in raziskovanje le-teh, pa fotografiranje so sploh moja mladostna ljubezen. Kar z umazanimi rokami razgrinjam zemljevid in ugotovim, da gre za Jurežev slap. No, krasno, raziskovanje še neznanega biserčka se mi obeta! Vzamem le fotoaparat, premočeno majico vržem v avto, da mi je ne požre katera od debelookih krav, ki se pasejo na drugi strani ceste, in jo mahnem kar peš po kolovozu. Z avtom danes za nič na svetu ne zapeljem več na kolovoz, vsaj dokler sem brez rezerve!

Po petih minutah naletim na malo hidroelektrarno. Malo me zaskrbi, kajti te male hidroelektrarne so smrt za slapove na takihle potokih, ker zgoraj ukradejo vodo in jo spustijo šele spodaj, za turbino. Že preveč slapičev sem videl, kako so žalostno poginili iz tega razloga ali pa se je le še malo cedilo po mokrih, máhovnatih skalah. Ampak spodnji pretok mi obeta, da je v teh dneh vode popolnoma dovolj in tudi centrala se mi ne zdi prevelika za velikost potoka. Ponekod so namreč zares pretiravali, ker so ljudje mislili, da bodo kasneje milijončki kar sami leteli iz generatorja, a resnica je le nekoliko drugačna, saj take centralice zatajijo ravno v sušnih poletjih in pozimi, ko elektrike zares primanjkuje in ko bi šla za med.

Ko zmanjka poti, jo režem kar ob in po strugi, tudi če je treba malo poplezati ali čez vodo, se ne ustrašim, da le diši po avanturi. Čevlji se bodo že doma posušili. Potok je razklan na dva kraka, da najprej nisem bil prepričan, po katerem naj grem, a se združita v skupni grapi, ki postaja vedno bolj strma, skočniki pa postajajo vedno višji in glasnejši. Pršenje me spotoma sveži, ko lezem po mastnih, gladkih skalah, mimogrede se še malo oplaknem, a me radovedni duh žene naprej: le kaj bo za naslednjim balvanom, tam za ovinkom, kjer grapa,

Jurežev slap

ki se vedno bolj boči navzgor in ves čas zavija, skriva tisto, kar ima zavito v skrivnost mavričnih pršcev, lebdečih pred mano. Končno ga ugledam oziroma jih vidim več – za glavnim so vsaj še trije manjši. Morda je po hudi uri samo en velik slap, ampak tudi tega se je splačalo pogledati, in to od tod, ne od zgoraj, od Jureža, kjer je pot in majhna razgledna točka, kamor prideš iz vasi Srednji vrh nad Martuljkom. Desno ob strugi se dviga čudovit skladast greben, ki kot okamenel paralelni slap pada in se izteče v isti grapi. Pa tako zafknjeno krušljiv je, da se bojim, da se bo kar splázil navzdol. Le ob strani, kjer se naslanja na breg, je v zajedi plast drobirja, ki se spelje daleč navzdol, če se ga le dotaknem, ker je pod njim gladka plošča. Kot bi delavci iz Hotavelj zmetali marmorne plošče iz tovarnjaka drugo ob drugo in bi se ustavile kakor katera. Na ostrem grebenčku, koder se je ponekod uspelo obdržati prgišču prsti, se je zasejalo nekaj pritlikavega drevja, majhnih *bonsaiev* – borovcev, ki grozijo, da mi bodo ostali v roki, če jih potegnem le malo močnejše kot jesenski podlesek. A nanj bo treba, če hočem fotografijo z višine, ki bo kolikor toliko v celoti zajela vse. Po nekaj mukah in merici previdnosti sem na njem. Aparat škljoca in zadovoljen sem. Mimogrede z nogo neprevidno zadenem majhno osje gnezdo. Uh, kako zabrenči pod nogami, pa jih je le deset ali petnajst! Popolnoma obmirujem, z aparatom v rokah lovim ravnotežje in ne poskušam gledati pod noge, da mi zaradi te sitne golazni ne zmanjka ravnotežja. Tako delajo tudi čebe-

larji, vsaj tisti edini, ki sem ga imel priložnost gledati, ko so mu rojile čebele in jih je z domače hruške spravljaval v panj.

OSE BRANIJO SVOJO DOMAČIJO

S skodelico samoprepičevanja nekako zdržim tistih deset sekund, nakar šumenje pod nogami zares utihne. Oddahnem si in si priznam, da si je res vredno zapomniti stvari, saj ne veš, kdaj ti bodo lahko prišle prav. Preventivno se pomaknem še kakšne tri metre višje in se obrnem nazaj ter sedem na gladko ploščo. Slap je bil vreden ogleda, pa tudi nazaj grede se odpira eden od najlepših pogledov. Popoldansko sonce je že odtaľalo hladne barve, travniki na fotografijah bodo topli in dišēci kot zelena lizika s pistacijo, do katere segajo temno zeleni plazovi smrek s Kurjega vrha.

Ob tem imenu se malce ohladim. Dol bo treba! A ne tam, kjer so nadležne ose, kar od tukaj se spustim z grebenčka v zajedo, polno varljivega drobirja. Primem se za borovček, ne premočno, le za okus, bi se reklo, pa še ni tal pod nogami, pa še malo in še – ko se drevesce napol odtrga od podlage in ko ga spustim, že zahrustam po drobirju, ki se melje pod podplati in se počasi umirja, medtem ko s težavo lovim ravnotežje. Najprej je slišati šumenje drobirja, a ko ta že zamira, zvok nenadoma naraste, kot bi se sprožil gasilni aparat. Le kaj za vruga je to?! Izpod borovca, ki sem mu premaknil temelje, se usuje kolonija razjarjenih os, v primerjavi z njimi je Gorenjec s koso, ki mi je tako neusmiljeno zaklal gurno, videti kot sveti Miklavž.

Pozimi na Slavnik

Opazovala sem njegovo pomirjujočo belino, ki se je stapljala z neskončno modrino neba. Milijone kristalčkov se mi je svetlikalo v pozdrav in topli sončni žarki so se vsrkavali v to magično pokrajino. Vsaka stopinja me je privedla v nov svet, skozi zimski gozd, do planega. V daljavi se je kakor hišica iz pravljice stapljala s snegom koča in vabila v svoje toplo zavetje. In kako sem si ga v tistem hipu zaželela! Lahek korak se je sedaj spremenil v napor; veter in drobci snega so se silovito zaletavali vame, kakor da jim ne bi bilo mar za moje občutke. Proč od tod! Toda veter se je upiral mojemu hotenju, a hkrati se mu moje telo ni pustilo ujeti v vrtince.

Končno – tišina. Pogreznila sem se v neskončno razmišljanje o prihodnosti: Julijci – tam daleč, v meglicah se skrivate kakor nadnaravna sila, ki me vleče v svoje domovanje!

Naenkrat si znova zaželim divjega boja z vetrom. Tokrat se mi ne upira. Svobodno kakor ptico me ponese v dolino. Njegova močna sila po prevzemanju oblasti preneha. Sedaj se mi podreja, počutim se močnejšo. Toda nekaj pogrešam. Tisto belino, snežno belino, ki sem jo pustila počivati tam gori...

Tanja B.

Kaj pa sedaj, si mislim, ko v samih kratkih hlačah in brez majice stojim sredi tega grebenčka; že če samo cmoknem tja dol pod slap, se bom po teh dvajsetih metrih razmazal kot sparjena Kekec pašteta, pa še v to nisem prepričan, če bi me še potem ne opikale, mrcine.

»Mirmo, mirmo!« govorim sam pri sebi; fotoaparat mi binglja v eni roki, z drugo lovim ravnotežje – ah, lahko je vse mogoče svetovati, kakor je lahko reči, da se je pred medvedom treba narediti mrtvega, to da pomaga, ja, tako pravijo, ampak le tisti, ki jih medved še ni s šapo drezal pod rebra; me zanima, kako bi potem dajali napotke, kako je treba ostati miren, ko bi stal pred nji-mi. Pa si mislim, daj, spomni se, kaj si še videl pri čebelarju koristnega, da ga niso opikale, in se spomnim le še cigarete, ki mu je tla med rumenimi zobmi in je močnejše pihal dim, kadar so mu že pošteno brenčale okoli ušes; seveda, to bo tisto, cigaretni dim! Toda nesreča, jaz sem zadnjega do sedaj izpihnil že pred leti. Madonca, kaj pa sedaj?

Odgovor mi naklonijo kar domorodke same. Ko me prva »ubriše« v roko in druga v popek, se mi tenka plast grušča na kamnitem toboganu sploh ne zdi več tako tenka. »Banzaiiii!« zacvilijo podplati po grapi, plošče se sesuvajo kot domine, smrdi po žveplu in strahu. Roj pa za mano! Tretji udarec sledi pod desno oko, pa ga skoraj ne čutim. Po nekaj skokih skozi večnost čevlji le začutijo pravo podlago in šumenje za mano se izgubi v šumenju potoka. Hiter samopregled sto metrov nižje mi pove, da se pika ob popku in na roki skoraj ne poznata, le nekoliko srbi, zato pa mi oko vidno zateka. Kot da bi me **Tyson** pošlatal! Predvidevam, da bom imel pet minut nižje, pri avtu, že napol zaprtega od otekline, a se mi napoved ne uresniči. Ko vtaknem ključ, gledam le še z levim očesom.

NE, V PONEDELJEK PA NIMAM ČASA!

Zvečer obiščem svojo zdravnico. Bolj me pomiri z besedo kot s kemijo, na vprašanje, če imam alergijo na pik, ker mi je oko tako zateklo, pa odločno zanika in pravi, da bi v tem primeru pomoč iskal že v Kranjski Gori in ne šele doma. Potem, si mislim, bi pa prav gotovo pred ambulantno srečal tistega domorodca z zakriviljeno koso, ki bi mi voščil:

»Bi džau, ti pa hitr kej stakneš!«

Tega mu res ne bi privoščil.

Drugi dan me je poklical Janez, če imam čas za hribe. Zdravnica mi je napovedala še dva dni otekline, kruha in mleka imam na srečo dovolj v hladilniku, da se mi ne bo treba kazati po soseskí, v ponedeljek bom torej že dober. Tudi v ponedeljek bo v redu, se lahko kar zmeniva, je Janez takoj pripravljen – pa žal tudi ne morem.

»Poslušaj, saj sem ti že pravil, zaradi tiste ceste skozi Piričice, ki jo bodo širili!« sem se hipoma razburil. »In ti hudiči mislijo vzeti cel meter ob moji meji! Saj sam dobro veš, da mi ni za tisto pušpanovo mejo, ampak kako da so se ravno po mojem spomnili širiti, zakaj ne širijo na drugo stran, pa še pokrito promenado naj delajo, če se jim ljubi, ampak po môjem, ki sem tukaj domačin... S krampom jim voščim dobro jutro!«

ČISTE PLANINSKE RESNICE, KI BI JIH KDO LAHKO SMATRAL CELO ZA NERESNE – 1

OKROGLE IN ROBATE

BOJAN POLLAK

Ko je tura tistega dne končana, ko je večerja pospravljena, se v skoraj vsaki večji planinski družbi najde kdo, ki pozna menda vse šale, kar so si jih ljudje izmislili na tem svetu. Včasih se začne ta plaz prožiti že v jedilnici, še pogosteje v sobi in najpogosteje na skupnem ležišču. Tistim, ki imajo to sposobnost, da si vice zapomnijo, kateri iz velike serije ostane za naslednji dan, za to nenadjarjeni so s tem obdarovani samo za tisti večer in za tisto noč. Nekateri zadnji čas vključijo kasetofon in si predstavo posnamejo, da potem naslednje dni iz presejanega pripravijo v drugi družbi reprizo, nekateri take planinske šale načrtno zbirajo.

Znani alpinist **Bojan Pollak** iz Kamnika si je zapisal nekatere manj resne planinske resnice, ki imajo za podlago bolj ali manj resničen dogodek, in te napol resnične ali popolnoma resnične in v šalo zavite dogodke iz alpinistično-planinsko-vodniške srenje poslal Planinskemu vestniku. Nekaj jih objavljamo zdaj, nekaj jih bomo prihodnjič – tudi zato, da bi spodbudili še druge, da nam pošljejo kaj gorniško šaljivega, po čemer je že dolgo veliko povpraševanja in malo ponudbe. (Op. ur.)

ŠIMNOVEC

»Nekaj sem slišal, da so se v gostišču na Šimnovcu stepli in razbijali pohištvo. Je to res?«

»Ne vem, če je res, je pa to mogoče edini način, da ga bodo obnovili.«

BISEKSUALNOST

Na skupnih ležiščih se včasih dogajajo prav zanimive reči. Ko so skupaj ljudje dobre volje, se porodi marsikatera iskriva misel. Tako se je razvil tudi naslednji razgovor, ko so se pogovarjali drug o drugem.

»Zdi se mi, da je Lado tudi biseksualec.«

»Kaj pa je to? Poznam homoseksualce in homoseksualke, pa heteroseksualce in heteroseksualke, ampak za biseksualce še nisem slišal.«

»Prav gotovo si, samo prepoznal jih nisi. Veš, to so taki, ki bi, pa običajno ni tistih, ki bi.«

VELIKOST

Ko pri hoji uporabljamo palice, moramo paziti, da pri tem, če palica zdrsne, ne poškodujemo tistega, ki hodi za nami. Zato mora biti razdalja med hodečimi dovolj velika.

Na izletu k Češki koči je neka udeleženka, visoka malo manj kot **Elizabeth Taylor**, hodila skoraj po petah druge, da bi jo bolje slišala. V koči so se nato pogovarjali o tem.

»Ves čas me je skrbelo, da te ne bi poškodovala s palicami, ker si hodila tako tesno za menoj.«

»Saj sem preživela!«

»Seveda si preživela, ker te je palica vedno zgrešila!«

»Nič čudnega, da jo je vedno zgrešila, ko pa je tako majhna!«

RECEPT ZA HUJŠANJE

Če hoče kdo shujšati, pri tem pa jesti, kolikor ima, naj preizkusi naslednji recept, ki je bil že večkrat preizkušen in je doslej še vedno deloval.

Postopek traja samo dva tedna. Pri tem morate vsak dan prehoditi vsaj 3000 višinskih metrov (gor ali dol, vendar kontinuirano). Jeste lahko, kolikor imate, pri čemer morate vso hrano, ki jo boste pojedli v teh dveh tednih od prvega dne naprej, nositi sami s seboj.

HUJŠANJE

Dandanes je za nekatere velik problem prekomerna telesna teža. Tudi v planinskih vrstah nanese beseda na to, kako shujšati oziroma koliko je kdo shujšal. Tako se je nedeljska gornica pohvalila:

»Moji sodelavki v službi je uspelo po hudih mukah v treh mesecih shujšati za celih 15 kilogramov.«

»To pa res ni nič posebnega. Jaz lahko shujšam z lahkoto in zelo hitro tudi za 20 kilogramov.«

»To je nemogoče! Kako pa to storiš?«

»Zelo enostavno: samo nahrbtnik dam dol.«

JAVNA DELAVKA

V izpitni nalogi je kandidat za vodnika opisal tudi to, kako je organiziral izlet in kakšni so bili udeleženci. Med drugimi naj bi bil eden od udeležencev njegov znanec, eno od obeh deklet, opisanih v nalogi, pa naj bi poznal samo s ceste.

»Potem je bila prav gotovo pocestnica,« je to komentiral njegov sotrp in tečaja.

»Bila je javna delavka,« je bil dvoumen odgovor.

PIJAČA

Pijača neprimerne sestave (alkohol) je včasih še vedno velik problem, posebno če nekdo najde sto in en razlog za njeno pitje. Tako je tudi na izletu na Krim eden od udeležencev stalno iskal razloge, da bi lahko malo »nagnil«. Najprej je bil to začetek poti, nato večja strmina, pa cerkva sv. Tomaža – njegovega patrona in tako naprej skoraj v neskončnost.

Zadnji del izleta je potekal po makadamski cesti, po kateri so vozili tudi avtomobili in dvigovali oblake prahu – Tomaž pa nič.

»Kaj pa sedaj, ali ne boš več poplaknil grla, saj je polno prahu? Ali ni to dovolj dober razlog za požirek?«

»Razlog je že dober, razlog, ampak kaj, ko jih je bilo že prej preveč in so spraznili zalogo!«

ZDRAVILO PO OSJEM PIKU

Na izletu je enega od udeležencev pičila osa. Prva pomoč pri osjem piku je tudi ta, da damo na boleče mesto hladan obkladek. Ker drugega ustrežnejšega ni imel pri roki, je vodnik na mesto pika dal hladno pločevinko piva.

»Pa veš, da med turo ne pijemo alkoholnih pijač?« je pripomnil drugi, že bolj ozaveščen udeleženec.

»Imaš povsem prav, vendar, kot vidiš, prvič ne pijem piva med turo, in drugič, to sploh ni pivo, ampak anti-osin.«

VREME

Pred turo so se planinci ogledovali po vremenu, ki ni obetalo najlepšega.

»Poglej, tam je že vse zabasano, gotovo bo dež!«

»Nak, ne bo ga, ker je zabasano tam, ne pa tu!«

PRIPRAVNIŠKA

Pripravniki so se vrnili s plezanja v Paklenici in so pripovedovali, kako je bilo:

»Preplezali smo tudi Šaleško smer.«

»Originalno? V levem delu po zajedi?«

»Da, po zajedi!«

»Saj tam je šestica!«

»Res? Nam se to ni zdelo.«

Pa se je oglašil starejši alpinist in parafraziral znano šalo o ciganskih otrocih in železniških tračnicah: »Kaj pa ti pripravniki vedo, kaj je šestica!«

POKLICNA

Na tečaju za vodnike v Češki koči so znanja kar v slapovih lila v glave tečajnikov. Na koncu, ko so bile glave že skoraj povsem polne, je nekdo vprašal prikupno inštruktorico, o kateri je vedel, da je študentka:

»Kaj pa ti pravzaprav študiraš?«

»Kemijo.«

»Saj sem vedel, da nekaj takega, da nam glave mešaš!«

POZORNOST

Inštruktorica je razlagala rezultate izpitnih nalog, njihovo vsebino in seveda tudi komentirala svoje ocene posameznih nalog. Tečajniki so jo pozorno poslušali, vendar je bilo med tem poslušanjem tudi nekaj komentarjev in precej smeha.

»Saj me sploh ne poslušate!« se je po močni salvi smeha razjela inštruktorica.

»O, seveda te! Če te ne bi poslušali, se ne bi toliko smejala!«

PAMET

Beseda je nanasla tudi na to, koliko je kdo pameten. Med drugim je Drago povedal, da Avstrijci pravijo, da so Tirolci pametni šele, ko so stari 40 let.

»Kako to?«

»Šele takrat znajo prav obleči irhaste hlače, a še vedno ne vsak!«

ČIŠČENJE KANALOV

Iz nekaterih predelov naše hribovite dežele se (še) sploh ne da poklicati po radiotelefonu ali pa je klic zelo slab. Tudi od Češke koč se lahko kliče zaenkrat samo z določenih točk. Nekdo je tako hotel iti telefonirat z GSM telefonom, pa mu je Drago rekel:

»Preden greš telefonirat, potegni vodo!«

»Kakšno zvezo pa ima voda s telefonom?«

»Seveda jo ima! Ko potegneš vodo, se očistijo kanali in videl boš, da boš lažje telefoniral.«

KAM BEŽATI

Na tečaju tudi ni šlo brez aktualne svetovne politike. Beseda je nanasla na to, da bi se bilo potrebno odločiti, kam bi bežali, na vzhod ali na zahod.

»Na zahodu lažejo, na vzhodu pa te ubijejo.«

»Potem je bolje bežati na vzhod.«

»Kako na vzhod, saj tam te vendar ubijejo!«

»Ravno zaradi tega! Na zahodu ti lažejo in imaš težave vse življenje, na vzhodu te ubijejo, pa imaš enkrat za vselej mir!«

ZDRAVILO

Po končanih turah vodniki običajno naredijo analizo ture in dogajanj na njej. Na eni od tur je imel neki udeleženec rahle težave z želodcem, ki jih je vodnik rešil tako, da mu je dal rupurut (zdravilo proti zgagi in spahovanju). Pa mu je eden od prisotnih vodnikov (ki menda tudi sam precej rad golta različna zdravila in »zdravila«) očital:

»Le kako si mu mogel dati to zdravilo, saj ga še celo jaz ne jem!«

NEDOLŽNOST

V hribe hodijo ljudje različnih poklicev in se zato tudi v višavah ne da povsem izogniti vplivom doline. Tako je na tečaju za VPZS na Češki koči Marinka pripovedovala eno izmed svojih bogatih izkušenj:

»Tokrat smo imeli prevoz z osebnimi avtomobili. Pa me je ustavil policaj, čeprav nisem vedela zakaj, saj sem bila čisto nedolžna...«

»Preden jo je ustavil policaj, je že bila nedolžna...« je to njeno pripoved dopolnil eden od tečajnikov, ki je po poklicu policist.

ALPINIZEM – NEVAREN ŠPORT?

Ko je Jure na odseku pripovedoval, kako je preplezal smer Kramar-Močnik in Zajedo usmiljenja v Vežici, so prisotni opazili njegova potolčena kolena in komolce.

»Si to pridelal v smeri?« so ga vprašali.

»Ne, ne, to je pa od rolarjev.«

Pa naj še kdo reče, da je alpinizem nevaren šport!

SKOMINE

Malo več kot leto dni poročen alpinist je ponovil v južni steni Jerebice smer »Ledig fantov« (Neporočenih fantov).

»Je bilo v smeri vroče?« so ga vprašali tovariši v odseku.

»Ne preveč, je bilo pa zato toliko več skomin!«

GLAVNO JE, DA JE VELIKO!

Na seji UO so se odločali o težkem problemu – kaj pokloniti sosednjemu društvu ob njegovem prazniku. Končno so se sporazumeli, da naj bo umetniško delo, najboljše slika. Vendar problema s tem še ni bilo konec. Kakšna naj bo slika, kakšen motiv naj bo na njej itd. Na koncu je ostala dilema: ali majhno in dobro ali pa veliko, pa morda ne tako dobro. Pa se je oglasil Zdravko, ki mu je bilo verjetno te debate že dovolj, pozna pa tudi slovensko miselnost:

»Lahko je tudi slabša, samo da bo čim večja!«

ARHEOLOGIJA

Na izletu po Veliki planini je šla skupina čez Dovje grobe. Vodnik jih je opozoril, da naj se lepo obnašajo, ker so na »pokopališču«. Pa se je oglasil nekdo:

»Tudi mene naj tu pokopljejo.«

»Zakaj pa?«

»Da bom postal arheološka zanimivost!«

PLEZALNI PAS

Na preizkusu znanja iz plezanja se je razvil takšen razgovor:

»Zakaj nam služi plezalni pas?«

»Za varnejše plezanje, saj se pri morebitnem padcu sila porazdeli na večjo površino.«

»Dobro. Pa za kaj še?«

»Da nanj obesimo vso kramo, ki jo potrebujemo za plezanje.«

»Dobro. Pa za kaj še?«

»?«

»Za hujšanje!«

»Kako za hujšanje?«

»Če imaš na sebi dobro zategnjen plezalni pas, v želo-dec ne moreš spraviti toliko hrane, kot bi jo lahko. Torej ješ manj, pri plezanju pa porabiš več, kot si pojedel in tako pošteno hujšaš!«

OKROGLI FASCIKEL

Seja UO PD je imela med drugimi tudi točko »pregled prispele pošte«. Med pošto je bilo veliko reklamnega gradiva. Zato je predsednik vprašal, kaj naj naredi z njim. Pa se je oglasil Lojz:

»Lahko naredite tako kot jaz. Tistega, ki ga dobivam, običajno dam kar v okrogli fascikel!«

Ker so fascikli običajno štirioglati in ne okrogli, so ga prisotni prosili za pojasnilo.

»Okrogli fascikel je vendar koš za odpadke!«

ODKRITJE NEČESA PRELESTNEGA V DVEH DEJANJIH

BOLEČA PRIPOVED O TRAVNIŠKI DOLINI

MARE CESTNIK

Vrnila sva se naslednje poletje.

Prespala sva pod Bogatinom, v tisti prijazni zidani hiši ob stičišču komnanskih poti, kjer je skoraj čutili avstro-ogrske kosti in ono nesmiselno obsojlo trpljenje. Po kakšnem pivu in kakšni razglednici preveč sva si brez planinskih družabnosti postlala na zasilnih ležiščih, na prehodu med streho in vrati sob. Koliko lepih reči je že bilo za nama pred tisto nočjo kot priprava na neizogibno, kar naju bo objelo v dolini nad sivočrno steno: grušcnati visokogorski travniki, polni arnike in poljubov, ki so nama jih v nosnice vtiskale dušice gorskih nageljnov, borovčevsko skrotovje in macesnovi gozdlič s pogledi na Bohinjsko jezero, osončene jase z otoki košutnika in rožnato cvetočega osata, preproge hribje rese, borovnic, macesnovih storžkov in smolnatih vonjev, plitve doline in oddaljene skalnate pregrade... Nad grebeni so lenarili oblaki, zadaj črni, midva pa sva imela za sabo polne noge planinskega valovanja.

Vstala sva ob pol petih, prva v koči. Posebno zadovoljstvo je bilo videti temna okna in se zavedati, da ljudi za njimi ne bova več srečala. Zarja je kmalu začela premagovati mesečino. Lepa Komna je odpirala svoje poletno zelene oči, ko sva pritišano ljubimkala z njenimi

oblinami in si z vzburjenostjo njenih zamegličenih trav mehčala čevlje. Zažvižgal, zarukal je jelen in se obtokujoče umaknil na svoje bolj skrite pašnike. Začelo je rdeti, pečine so dobivale svojo jutranjo kri. Za Oslovo škrbino sva se dvignila na razžlebljeno polico, se sezula in molče hlastala jutranje prizore. Gore, ta posmeh času, so spale svoje večno budne sanje in odveč je bilo izgovarjati imena, s katerimi smo se jih bili navadili delati domačne. Zardevale so od zgoraj navzdol in ta po-

Z rožami posejane poljane Travnške doline

vođen je z okoliških skalovij počasi naskakovala tudi naju. Bili so trenutki, ko človek ne dvomi, da živi, kot vsako jutro, kadar buden pod prostrano kupolo zraka čaka na menjavo lepote. Molče sva se spet obula in pohitela k stezi.

Pot se je prijazno spuščala in hitrejša od najine hoje je bila rumeneča svetloba zmagoslavnega jutra. Pesnikovi srebrnina in zlatnina sta prelivali cvetoče trave. V dolu Za bajaranjem so stali čarobno orošeni macesni in smreke, skozi katere so sijale bele, pramenaste svetlobe, drobile rósine bisere in presevale mirujoče meglice. Kot da jih je bila potresla zima, kot da je izzivalo z večnim vprašanjem, kaj je lepo, zakaj in za koga. Ta napol zimski prived je v nastajajoči toploti bliskovito kopnel, kajti – saj res, trenutki označujejo in določajo večnost, ne trajanje. Počasi sva se približevala kraju, kjer sva bila prisiljena odnehati pred letom dni: z druge strani, iz druge perspektive, z dodatnimi vprašanji in prepričanji – toda z nezmanjšano močjo potrebe in bistva neizbežnosti.

KRIVO JE BILO KISLO MLEKO

»A zdaj je pa tebe zvilo?« sem ugotovil z vprašanjem, ko je stisnjenih beder odhitel nekam zadaj počepnit v do pasu visoko šavje.

Ležala sva na deskah, ki sva si jih znosila iz bližnje planšarske staje, stokala in se smilila samima sebi. V omotici so se mi kdaj pa kdaj pobilisile sive lise pečin, zgoraj so se vse hitreje in gosteje vozili oblaki. Gore vseokrog so mi samo še večale slabost, žuželke so bučale in sikale okrog ušes, debele blazine cvetja so pekle v oči, in niti požirka vode nisem mogel spraviti vase, čeprav so bile ustnice od žeje kot raztrgan podplat. On se je silil z junaško držo, toda v dve gubi ga ni stiskalo nič manj kot mene.

Brez dvoma, krivo je bilo kislo mleko prejšnji večer. Zdelo se mi je nekam sladkasto, toda sušila sva ga s svežim kruhom in smetana je bila tako debela, da jo je žlica komaj predrla – nisva in nisva mogla nehati, dokler se ni v latvicah pokazalo dno. Vseeno sem zjutraj še nekaj časa sumničil kratko spanje, zagatne sanje in dolgo vožnjo, dokler mi v drobovju ni začelo brbotati, da se je slišalo skozi usta, če sem jih odprl. Zvijanje v trebuhu se je že pred prvim ovinkom iztisnilo v prdec, s katerim je kapnilo v hlače tudi nekaj tekočega: hudiča, sem rekel, posral sem se! Krčmem je sledilo tiščanje, ki ni dovoljevalo niti enega neprevidnega, nenadzorovanega premika. V bližini je cesta zavijala čez tolmunast graben in tam sem se splazil pod most ter prvič spustil hlače. Jih pravzaprav povsem slekel, z gatami vred, da sem jih lahko opral, jih mokre oblekel in se vseeno odpravil naprej.

V brežino, skozi z jutranjimi sragami prerešetani mladi gozd, po brvi čez Vrsnik, po šodrastih vijugah, proti nizki, razkrempljani pečini. Uhajal je naprej, dokler je mogel, molče. Sovražil sem njegovo nepriznavanje slabosti, njegov posmehljiv pogled, toda za pečino, v temnem bukovem gozdu, je stisnilo tudi njega. Potem sva z drisko izmenoma označevala obpotje, ki je bilo tiho, no, kot da se po njem plazijo zveri ali lovci. Vse bolj

zgrbljena sva tiščala naprej, morala vse pogosteje počivati, celó leči, se umikala za skale, klatila koprive, ki so sikale na stezo. Mukoma sem se vlekel v strmino: telo je hitro oslabevalo, oblivalo me je vroče in hladno obenem, z vsakim korakom sem bil bližji temu, da se sesedem in morda celo zajočem. Imela sva veliko volje in dolgo sva vztrajala, se spotikala po sledih lastnih znov, od katerih nama je šlo na bruhanje. Začel sem blesti in bloditi in ne vem, kako sva se znašla na planini z dvema stajama. Drug do drugega sva bila prej robata kot obrušena – kot da si hočeva vsiliti občutek krivde, češ, jaz ti ne bom dvigal morale, bodi, kakršen si, ničev in usran! Sonce je gredo in obmirovala sva na trdih ležiščih, prešibka celo za govorjenje.

In kako dolgo sva sanjarija o tej poti, o tej poletni hoji k dolini, o kateri sva bila slišala samo to, da je čudovita, oklevala in prelagala, si prilagajala načrte, kot bi naju bile držale same velike, nepreločljive obveznosti! Nič čudnega torej, da se nama je zalomilo kot fantu pri punči, ki jo je bil predolgo pripravljal na to, da bo spal z njo. Kar naprej sva zamujala priložnosti, kot bi bila posoda z njimi brez dna. Nemara je držalo, da je čudovita dolina lepa zmeraj, ne le ob poskusih, ki so bili preloženi, ne le takrat, kadar sva se umikala in izdajala. Zdaj pa imava, ko nimava – in to tik pod njenim ustjem, do katerega nisva mogla, saj nama je bilo obup razmišljati že o tem, kako bova prišla nazaj v dno Trente.

DOMISLILA SVA SI JO BILA KOT PRAZNIK

»Kako ponižujoče!« sem rekel, ko se je vrnil, ves bled in s kapljicami znoja na čelu.

»Vendar resnično!« se je poskusil zasmejati. Ni mu uspelo najbolje.

Nekaj časa sva molče ležala in skozi priškrnjene prste gledala oblakasto nebo, odprto nad Sočo in spet zaprto nad Bavškim Grintavcem in njegovo soseščino. Čemu – včasih na videz in največkrat zares – sva se ogibala najinim hojam, najinemu prijateljskemu veselju, ki je osvetlilo že toliko gorskih travnikov, preprišnih grebenov, otipanih skal, razglednih vrhov, vlažnih macesnovih gajev in toliko, toliko steza? Jih je bilo preveč, sva se ustrašila ponavljanja? Ali pa si nisva imela več kaj povedati? Sva si zaradi vsak svojih razmerij, ki so nama dajala varljiv občutek, da sva potrebna in smiselno umeščena postala tuja, sprijaznjena z odpovedjo početjem, nekoristnim, kot je takšnale hribovska jaga?

»Ko bom pri močeh, te bom pretepel, če mi boš podtikal kaj takšnega!« se je zaslislalo s sosednjega ležišča.

Brez pomisleka premerimo sto tisoče kilometrov žalostnega asfalta, steze, ki vriskajo od veselja, pa si hočemo zaslužiti z dokazovanjem upravičenosti. Kaj nas žene v ta dir, ki se posmehuje tistim (in tu hočem biti zraven tudi jaz!), ki nočejo za ves ta grabeški ništrc tvegati zdravja in glave? Sva tudi midva, ti in jaz, omamljena od bleščic nenaravnega, med katerimi sta, na primer, tako zadovoljno slepi najini ženi? Zvijte se driska, pa si na kolenih – kaj se ti ob takem še zdi svetlega?

Kljub vsemu – bila sva tik pod Traviško dolino. Je podobna čemu tistemu, kar sva že videla? Morda Velemu

polju po nevihti, Hribaricam s poletnimi otoki snega, Korošici v juljski vročini, pomladnim travam po planjah Nanosa, ožinam Suhe z ležišči jesenskega listja, gozdovom pod Lipanco? Ne, od takrat, že od vsega začetka je bila simbol nekega pričakovanja, ki se kdove zakaj boji srečanja z lepoto in neobljudenostjo. Domislila sva si jo bila kot praznik, ki nadgrajuje navadne dni. Toda preveč, preveč je bilo navadnih dni – preplašena od neizmerne izbire možnosti, da bi si iz njih ustvarjala praznike kar naprej, dan za dnem, sva se umikala in si zatiskala oči. Kajti neznosno res je, da običajno, predvidljivo, nepresunljivo krade duše tudi najbolj trdnim, najbolj radovednim, najbolj neprikljenim. Čemu sva zdaj molčala – mar si nisva bila obljubila, da se bova opozarjala?

Črnkasta stena, visoka kot hiše, je pritiskala čez napol zaraslo melišče in nad njo se je odpiralo v skrivnostno skritost. Jasen in iskren odpor sem čutil do tistih skal, čeprav mi je bilo neskončno žal. Kdo, ki ne verjame naključjem, bi rekel, da sva bila kaznovana.

»Še imaš kaj v črevah?« je vprašal z bolj kislavo igrivostjo, ki mnogokrat ni znala biti prav nič rahločutna.

Telo, mešanica bolečine, gnusa in neprespanosti, ki je prosilo za usmiljenje in domačo posteljo, je nekako pomagalo spraviti s spojene deske nazaj pod streho ene od staj. Ob sestopanju me je vsak korak sunil v drobno, je in bilo je nadvse čudno, da nisem padel niti enkrat, ko sem se toliko spotikal in mi je bilo pred očmi vse temno. Trenta je sušila seno, videl sem s tramovi podprte hiše in srhljive jezike podorov v Lepeni, povsem otopelemu mi je pomežiknila Boka.

Sanjana dolina pa je bila spet tako zelo daleč.

ODPIRANJE ZLATOROGOVEGA KRALJESTVA

Lepo je bilo priti zdrav k znanim podobam, tolažljivo toploti in z obetom usojenega odkritja. Blažljiva bližina obetanega je potegnila, da ni bilo kaj počivati in čakati. Zdaj sva s starega melišča gledala plansarski staji, skromno obarvani s posivelim lesom, počivajoči v razraslem morju kopriv in šavja, in Trento globoko za njima, stisnjeno med gorska zidovja, da te je bilo strah zanj. Gledala kot človeka skupne izkušnje, in še to kar med hojo. Ob jeklenih pletenicah sva se dvignila čez steno, visoko kot srednje velika hiša, in svet se je začel odpirati na drugo stran, neobljudeno in samotno. Boječe sva zadrževala trenutke, ki so bili kot poljubi in dotiki zelene ženske, ki nepotrpežljivo priganja, ker je hotna in voljna ljubljenja. Kajti prvič je samo enkrat, je nepovnovljivo, je požar čutenja, ki je naslednjič le še oglje in pepel. Tudi na robu Travnške doline.

In se je začelo odpirati. Zlatorogovo kraljestvo, kot bi rekli pravljčarji. Skladasto stopničasti robovi so objemali dolino, razbito na skalaste graščine in gradiče, zagrščene vrtače, cele in preklane balvane, grčaste macesne, pašniška podolja in rastno preprogo, iz katere so mežikale sočne očnice, krvomočnice in kamnokreči ter polno vseh drugih rož. Kako posebno ime za svobodo! Najina samotarja sta že načrtovala, kako se semkaj nekoč pritihotapati s šotorom, vžigalicami in vrečo hrane ter razmisliti o svetu, ki kot da nama naj-

To je delček Travnške doline, ki morda niti ni najlepši.

raje ustvarja težave in slabokrvna srečanja – kar seveda ne bi bil beg, temveč vrnitev, začasna vsaj, k prvinam.

Kako sva shranjevala trenutke začetkov in odkritij? Kaj je bilo po tistem, ko sva prvič zaobjela Menino, ko sva prvič sedla h križu na vrhu Brane, ko naju je prvič pripustil Snežnik, ko sva prvič vrisala po Ratitovcu, ko sva se prvič sončila na Debeli peči ali ko sva prvič štela oblake z vrha Porezna? Na vseh tistih krajih jih ni več in na najinih fotografijah ter v dnevnih zapisih so le pogojno uporabni približki tistih enkratnih vzhičenj. To je seveda zato, ker more biti prvič vedno le enkrat, če se ponovim, toda v takšnem ogliju in pepelu potem vedno še kaj tli. Morda poduk, namig, opozorilo.

Od rose sem imel mokro v čevljih in sem se kar sezul ter jih za vezalke obesil na nahrbtnik. Med hojo so me brcali v zadnjico, a kaj je bilo to v primerjavi s čutenjem, kako se koža mojih podplatov drgne s kožo prsti, kamnov, trave, poleglih borovčevih vej, borovničevja in razmetanih podnožij mravljišč! Če sem se ustavil, mi je rosa hlapela z meč, da me je prijetno žgečkalo, in če sem se hotel ozirati okrog, sem se moral ustavljati in si jemati čas. A četudi sem bos od maja do oktobra, se moja stopala niso mogla odločiti, ali jim svoboda prija ali jih nagovarja k negodovanju: z vzpenjanjem se je podrast razredčila in se poskrila med ostre kamne in spodmikajoče se gruč, slabič pa se je potuhnil za prepričljiva mnenja preudarnosti. Trenutek je bil dobro izbran, kajti kmalu zatem sem skoraj pohodil dolgega

gada, ki me je z glasnim sikanjem in napadalnim vijuganjem pregnal s svoje plaže za sončenje.

DIŠEČI ZRAK, KI IMA BARVE

Pritekel je, ko sem zakričal, potem se je smejal in obžaloval, da tega ni doživel on. Nakar sva spet molčala, vendar iz spoštovanja do drugih živih bitij. Narava je bogato preplačevala, če je začutila vsaj malo človeške ponižnosti. Ne, sva razlagala vsenaokrog, nisva lovca in nimava pušk, nisva plenilca z ozkimi očmi krvave zabave, nič se ni treba bati; veva, da sva v gosteh in se znava temu primerno obnašati; niti daljnogledov nima, zato lahko mirno pridete bliže in se ne umikate, če prideva preblizu midva... Odgovarjala je tišina, vendar ta mir ni bil mrtev in zlovesč – včasih malo tesnoba, kajti človek je odvajen zaščite neba in divjine, toda vse skozi drhtljivo vabeč.

Ko je vzpenjajoča se dolina povsem izgubila drevje in je tarnalo tudi že borovčevje, sva se vzpela na greben, pod katerim je v mrču lebdela Trenta. Prepadi so še bili prebarvani s senco, a nebo je bilo čisto in brezdanje. Po njem so skoraj brez zamahov kril jadrli orel in tri manjše ptice. Kamenje je vse bolj puhtelo, planike so imele suhe oči. Preizkušajoče sva tipala po izpostavljenem brezpotju, dokler se ni razlilo po položnem travniku. Na sedlu pod goro Travniki, ki si je nisva hotela vzeti kot trofejo, sva si določila obračališče: sezula sva se in se slekla do golega, pogrnila po ležišču med skalami, prezračila nahrbtnika ter dala sušiti čevlje in nogavice. Sonce je žgalo, če ni pihal veter; veter je prijetno mrazil, če se je sonce obleklo v oblak.

Dolina pod nama je bila tam najgobja. S stenarskih podnožij na drugi strani so jo zasipala melišča. Pečine so bile razrezane na police, na katerih je zelenela mehka trava. Nekje pod Čelom bi moralo biti brezno, vendar ga ne bova iskala. Trop gamsov se je smučal

po grušču, tik za nama se je po skalovju sprehodila korožja družina. »Gledal sem ga, on pa mene!« je smeje se ponavljaj zgodbo o svizcu, ki ga je bil srečal v eni od vrtač, pa se mu ni takoj potuhnil v svoj rov, kot te živali običajno storé ob najmanjši nevarnosti, temveč prismuknjeno kimal z glavo, stojé na zadnjih šapah. »Potem sem zažvižgal jaz in potem je zažvižgal še on!« je našobil ustnice, kot da hoče zažvižgati še enkrat. »In?« »Pokazal mi je rep – nisva bila uglašena,« me je tlesnil po rami in legel na hrbet.

»Ko bom pripovedoval o Traviški dolini, bom povedal vse po resnici, zlagal se bom samo toliko, da je tukaj veliko kač – morda jo bodo tako pustili pri miru!« sem rekel malce zaspan.

»Jaz raje ne bom nikomur govoril, iznajdljivost kvarjenja ne pozna meja!« je odgovoril resnobno in obtožujoče.

Ni se nama smilila koža, ko jo je cvrlo višinsko sonce, le ovratni ruti sva si dala čez oči in se predala glasovom gorske tišine. Kajti gorska tišina ni odsotnost zvokov, temveč hvaležno prigovarjanje posodam rezonančnih duš, ki znajo nadzorovati nujnost človeškega zla in civilizacijskega samovsrediščenja. Preprosto biti sredi gorske odprtosti, brez motečega šušenja obleke in brez sunkovitih premikov, po možnosti brez glasnega izrekanja mnenj, se prižeti k prvinam, za razliko kdaj razumeti, kako čutijo bitja, ki so nam zaupana, in globoko, globoko dihati dišeči zrak, ki ima barve in muhasto brenči od napadov žuželk. Bilo je skoraj brezčasno, ko sva sredi dneva ležala na prepišnem, a vendar toplem gorskem sedlu, zaraščnem z mehko travo, z razgledom na obe strani razjedenega grebena, v zamaknjenosti, meječi na dremež sieste. Lepo je bilo imeti prijatelja, kljub vsemu, in z njim molčati pod samotnim nebom v predalu divjine, od koder ni bilo videti nič, v kar je kdaj posegala človeška roka.

ZADIŠALO JE KOT IZ PASTIRSKIH IGER

Po nebu so se začeli trkati oblaki, vse pogostejše so naju oblizale njihove sence. Brez besed sva se oblekla in obula ter se pognala v dolino. Kot po čudežu je bila topla in sončna in zlata visoko čez podnožja okoliških gorá. Vsa parada lepotnih dejstev se je zdaj odvila v nasprotno smer. Počasi, o, zelo počasi, da ne bi česa spregledala, da ne bi koga užalila – kajti bila sva na kraju, ki ni mogel razočarati ne v velikem in ne v majhnem. Če samo pomislim na potikanje po zatravljenih policah, na milijone cvetočih oči, ki so odganjale surovost kamenja, na odtise vode v skalah, vse tiste pono-rele vijugaste žlebiče, na viharlike, ob katerih se ne moreš odločiti, ali so bili lepši v življenju ali so lepši v smrti, na divjaško razmetanost škrapelj, vrtač in surovih megalitov, na svizčeve luknje in žvižge gamsov, na poležane trave in sladke borovnice... Brez zadrege sva v razbitem brezstzeju, na katerega so se počasi vračala drevesa in je zlagoma zgubljalo apnenčasto sivino, iskala prehode in drobne lepote, posejane tako na gosto, da jih skoraj ni bilo potrebno deliti. Prepoznala sva visok skalni pomol, poln dvobarvnih polic, objet z dve-

Ljubi Bog povrni

VINKO HROVATIČ

Drugače, kot drugje, v gozdovih tvojih veter poje in zvon od Neže bolj doni, kot vsak bi hrast odmev po svoje poslal popotniku, ki v dalj hiti.

Na vrhu Kuma vsaj postoj, prijatelj, se obrni na štiri vse strani neba in reci, ljubi Bog povrni nam svet, ki vidim ga, spet brez gorja.

In jutri svojim to prijateljem povej v daljavi, morda poslušal te bo kdo, da čas prišel je: miru, spravi za večno treba dati je roko.

ma potokoma gruča, redko poseljen s samotarskimi macesni, čuječ na živozeleni preprogi; bil je kot grad, kot kaj zakletega, a vseeno gostoljuben in ljub, ponosen in tih, nezlovesč. Pod njim sva si v kotanji, kjer so si lovci naredili klop in naslon za puške, zakurila ogenj in spekla krompir.

Zadišalo je kot iz časa pastirskih iger, iz dežel nedokončne pozabe, v katerih sva imela oba košček domovinske pravice. Ne nazadnje je potovanje tudi dvodnevna gorjanska hoja, spogledovanje s preteklim, obujanje izgubljenega, raziskovanje iluzij, in tudi zato sva še vedno načrtovala in bila prepričana, da so krize minljive. Ogenj je lizal suhe trave, da sva ga morala kar naprej šeškati s kratkima vejama, in sikal proti krošnji bližnjega macesna; žerjavice je bilo premalo, krompir je bil po eni strani zažgan in po drugi surov, toda bil je slahek kot najbolj sočna torta. Črnih prstov sva spoznavala, da sva midva še vedno midva, igriva otroka, ki še znata uživati v zastojarskih rečeh. Ta pastirska pojedina je okronala najin praznik.

Ki je bil bolj samo njegov in samo moj in ne toliko skupen, kot sem si bil želel. Toda kaj je bilo to v primerjavi z vsemi možnostmi, ki sva jih že izkoristila in ki jih še bova! Samo žal mu bo lahko, če se bo izmikalo – ko se bo spomnil na Travnisko dolino, bo neizbrisna podoba kraja označena z očitki, ne s hrepenenji in sladko bolečino lepote. Takrat ne bom želel biti na njegovem mestu, čeprav sem mu najbližji človek.

Spustila sva se po jeklenih pletenicah in skrita dolina je bila pripravljena, da jo spet odkrijeva in si vzameva njeno nedolžnost.

Nabral sem šop hribje rese. Planšarski staji sta zapuščeni samevali sredi zaraslih pašnikov. Spodaj je molčala Trenta. Po znanih vijugah steze sva se spustila poslušat, ali je res tako tiha in sama in ali so v njej še sledi tistega časa, ki si ga je bila ohranila pravkar zapuščena dolina pod Travnikom, pravkar doživeto srečanje z drugačnimi zakonitostmi minevanja.

POPOTOVANJA NA GORO, KI JE KOMAJDA HRIB – TODA KAKŠEN!

KRIŽNA GORA – GORA ZA VSAK DAN

MILENA OŽBOLT

Križna gora nad Ložem je nekakšna žepna gora. Gor in dol se lahko pride v slabih treh urah, lahko pa tudi skoraj še enkrat prej, če se zelo zavzameš. V višino meri 857 metrov nad morjem in najbrž so jo poimenovali »gora« samo zaradi pomanjkanja višjih vzpetin v bližini. Skoraj vso razen nekaj malega košenin in njiv okoli Svete Ane prekriva mešani gozd. Z vrha, ki je na severu naravno utrjen s prepadno steno, je vseeno lep pogled naokoli, še veliko lepši pa s samosvojega cerkvenega zvonika.

Je nadvse zanimiv cilj, tudi če človeku njene bogate zgodovine morda ni posebno mar. Lahko da so mu bolj pri srcu zelišča, ki jih je tu v obilju, ali divje češnje julija in robidnice na jesen. Pa seveda pogledi na domači Snežnik, ki ga v teh krajih posebno lepo vidiš od vsepovsod, ali proti Cerkniškemu jezeru, Javornikom, Ravnici gori in seveda v Loško dolino, pa proti Blokam in na Vidovsko.

Na Križno goro popotniku ni treba ravno po cesti iz Loža, ki je sicer najdaljša in najdubnejša. Tudi čez Grič-kapelico in Podlož se pride, pa še hitro; ali pa iz šteberske strani; in od Križne jame tudi.

MALO ZGODOVINE NE MORE ŠKODOVATI

Kako se je Križni gori reklo pred krščanstvom, ne vem, a neko ime je gotovo imela, saj so na njej že v najstarejši železni dobi, od osmega do šestega stoletja pred Kristusom, v utrjenem gradišču živeli pripadniki nekega ilirskega plemena. Našli so tudi sledi rimske kulture iz prvega ali drugega stoletja našega štetja, ki je trajala vsaj še do šestega. Tudi v srednjem veku je bila

Križna gora nad Ložem

tu naselbina. Izkopanine iz tega časa sodijo v 13. stoletje ali pozneje*.

Cerkev je stala na njej vsaj že leta 1526*, začelo pa se je po legendi že veliko prej s križem, ki ga je v grmovju našel pastirček. Ljudje so potem na tistem mestu postavili velik križ in k njemu hodili molit.

Danes stoji na vrhu Križne gore znamenita romarska cerkev sv. Križa, posvečena leta 1767 pod župnikom Andrejem Telbanom, na pobočju hriba pa so od zaselka Sv. Ana enakomerno razvrščene obnovljene kapelice iz leta 1743 s podobami križevega pota, ki jih je leta 1987 na granit vrezala akad. slikarka Stanislava S. Pudobska. Simbol današnje Križne gore je zahodna fasada cerkve, ob kateri stoje trije križi z Jezusom in obema razbojnikoma.

Med drugim so cerkev s tlorisom v obliki križa, po-

* Viri:

Kebe, J.: Križna gora nad Ložem, Žup. ur. Stari trg pri Ložu, 1987.
Urleb, M.: Loška dolina in okolica v davnini, Notranjski listi I, EPID-PARALELE, Lj. 1977

Tak in še mnogo lepši je pogled s Križne gore proti Cerkniškem jezeru.

Foto: Matjaž Žnidaršič

svečeno leta 1767, krasile tudi podobe našega največjega poznobaročnega slikarja **Fortunata Berganta**. Pomemben za romarsko življenje Križne gore pa je bil več desetletij tudi znameniti organist **Filip Jakob Repež** iz Loža, ki je izdal tri pesmarice nabožnih pesmi z več ponatisi – in to v 18. stoletju! V eni od njih je natisnjeno tudi navodilo, kako naj romar sam opravi križev pot, zakaj duhovniki se zaradi množičnega obiska takrat niso mogli posvetiti vsakemu verniku posebej.

O PODLOŠKIH VAMPCIH

Pot iz Loža čez Podlož na Križno goro je prav hitra in lepo samotna, čeprav vodi skozi to očarljivo vas, kjer se še v zraku čuti nekaj starosvetnega, klenega in zdravega. Podložani so prijazni in delavni ljudje, ki jih ne boš videl čužiti doma za pečjo; a če so še tako iznajdljivi jedci, kot pripoveduje zgodba, lahko le ugibamo:

Podložanje so menda nekega davnega leta spet kosili v lazih in ko jim je gospodinja za kosilo kar na tla položila kot Mavrna dolina veliko skledo zabeljenih žgancev in zelja, so jadrno polegli okoli nje in se lotili jela. A ne za dolgo: kmalu se je zdaj ta, zdaj oni začel postrani obračati, ker ga je v trebuhu tiščalo in slastne, pa telesu prepotrebne vsebine skede ni imel več kam dajati.

Eden pa se hitro znajde in si pod trebuhom čedno jamico izkoplje ter udobno je naprej. Ker so videli, da se obnese, so ga še drugi posnemali in tako so, kot bi mig-nil, izpraznili skledo. Ko pa so se postavili na noge, so jim trebuhu, naphani z zeljem in žganci, štrleli daleč naprej in zijala iz sosednjih košenin so hitro oznanila: »Lejte jih, lejte, podloške vampce – kakšni so!«

LJUDSKA PISATELJICA S KRIŽNE GORE

Tudi **Magduška**, pokojna ljudska pisateljica, ki je postala priljubljena zlasti s povestjo *Ciganka*, je na Križni gori preživljala svoje otroštvo. Pripovedovala mi je, da je prav v romarski hiši in župnišču okušala prvo slast pisanja. Pisala je povsod, kjer in kamor je mogla. Celo v stranišču.

Spoznali sva se dolgo tega v bolnišnici in ker sva bili obe že precej zdravi, so naju dali sami v neko pusto sobo na koncu hodnika, kjer sva čakali na odpust.

Magduška je bila izjemna in duhovita pripovedovalka. Tistih nekaj dni, ko sva bili skupaj, skoraj nisva utihnili in izvedela sem brez števila veselih in žalostnih zgodb. V pripovedovanje sva se tako živeli, da sva pretakali potoke solz – od hudega in od smeja.

Neko jutro naju je sestra vprašala, če sva prejšnji dan kaj pogrešali vizito. Nisva je. Še opazili nisva, da je ni bilo. Sestra je pojasnila:

»Iz vajine sobe je bilo slišati tak krohot, da je primarij pred vrati rekel samo 'Tidve nas pa očitno ne potrebuje-ta' in je šel dalje...«

Naslednjega dne je šla Magduška domov in heca je bilo konec.

BLIŽNJA SREČANJA

Kljub njeni častitljivi zgodovini, čudežem, ki so se dogajali tam in sedanjí veličastni pojavi se človeku na Križni gori primerijo tudi zelo drugačne reči.

Recimo: samo na Križni gori sem videla medveda v naravi – prvič po mnogih letih kolovratenja po gozdovih in kljub številnim srečanjem z njegovimi sledovi.

Nekega tihega nedeljskega jutra sredi poletja je malo pod vrhom mlad medvedek iskal hrano, ko pa je opazil, da ima gledalce, jo je ucvrl proti Podložu; gledalci pa – z vsem spoštovanjem – proti Sveti Ani, zakaj gospa mama medvedka ni mogla biti daleč.

Tako tistikrat vrha Križne gore nisem videla; nekoč prej, ko so po njem še pasli koze, pa še dol nisem mogla. Ker sem se – povsem dobronamerno – smukala okoli črede koz in mladeničev, je oče kozel najbrž mislil, da jim hočem kaj hudega, pa se je na vrhu, kjer me je zasačil, bojevito pognal proti meni. Obstala sem v strahu s hrbtom pred mlado lipo, veliki kozel pa kakih deset metrov pred mano v bojni pozi.

Vpila sem in cepetala, da bi ga prepodila, pa se je zverina na vsak krik samo pomaknil še korak bliže in nastavljal upoštevanja vredne šilaste rogove.

»Beži, nabutal te bo!... Rebra ti bo potrl!« je vreščala prijateljica.

Ne da bi mi bilo pod čast zbežati – a sem vseeno stala tam kot prilimana: štiri noge ima, kozel, jaz pa le dve! Tako sva stala oba nepremično in se dolge minute grdo gledala.

Potem mi je prišlo na misel, da bi ga »dala na finto«, češ da mi ni mar zanj in za njegove koze in da se ga tudi nič ne bojim. Začela sem previdno, pa vedno bolj blefirati: »frajersko« sem se postavila, dala roke v žepe in se kakor brezbrizno ozirala po grmovju in v nebo. Požvižgavati ravno nisem mogla, ker sem imela čisto suha usta... Ampak je delovalo: sčasoma se je tudi kozel postavil v manj napadalno držo, a me je še vedno budno opazoval. Za vsak moj malo bolj nagel gib je bojno pripravljenost takoj spet poostрил.

Nekako se je potem le pustil prepričati, da nisem nevarna in se je prav počasi prestopil za četrto obrata v desno; na očeh pa me je še vedno imel. Nisem si ga upala zapoditi; še naprej sem igrala nedolžno brezskrbnost in končno se je naveličal. Vrgel mi je še en strog in poučen pogled ter dostojanstveno odkorakal k svojim damam.

Dol s Križne gore sva šli takrat daleč naokoli in ves čas prisluškovali, ali ni morda kje slišati črede.

Zdaj koz, takih nekrščenih, na Križni gori že nekaj let ni več. Na neki način mi je žal za njimi, zakaj travica in grmovje na vrhu po tistem nista bila nikoli več tako skrbno pristržena.

NIČ KAJ POBOŽNE ROMARSKE

Pripovedujejo pa veliko romarskih zgodb o Križni gori. Tista o binkoštni rosici, ki da za lepoto pomaga, je znana povsod; bilo pa je menda enkrat tudi takole:

Iz vasi – vem, pa ne povem katere – so šli na romanje na Križno goro. Del poti so se peljali z vozovi, potem so šli pa peš. Steza je bila ozka, trava visoka in v zgodnjem jutru vsa rosna, zato so si ženske svoja dolga krila spodrecale, nekatere pa so jih zavihnile kar na hrbet, da se zagotovo ne bi zmočila.

Bila sta tam tudi mlada zakonca in ona si je krilo prav tako vrgla na hrbet, da ne bi bilo mokro. Ni pa opazila, da je hkrati prišla tudi nekoliko krajše spodnje krilo, »untarčo«. Pač pa je oni, ki je hodil za njo, opazil, da pod krili nima nič drugega... In so tako hodili... Pridejo pod vrh in ženske se začno urejati, preden pojdejo v cerkev: spustijo krila, jih poravnajo in tudi naša ženička si odviha krila dol. Mož za njo pa olajšano reče:

»Si vendar nehala nago r... kazat!«

Ženska osupne in se zgrozi:

»Jojzes, jojzes – zakaj mi pa nisi prec povedal!«

Mož pa:

»Tak – jaz sem mislil, da si se zaobljubila iti tako!«

Jih imajo za ušesi, ti Ložanje! **Fran Milčinski** se je samo rodil in tri leta živel med njimi, pa je napisal tako nesmrtno knjigo, kot so Butalci. Kaj bi šele ustvaril, če bi bil ostal v Ložu...

Tudi Jezercem je romanje na Križno goro prav prišlo:

Med obema vojnama, ko je šla meja z Italijo po Javorniku, so Jezerci – in še marsikdo – »švercali« konje, tobak in še kaj. Žandarji in graničarji pa so si prizadevali, da bi jim to preprečili – eni bolj, drugi manj... Včasih se je »švercarjem« kak konj tudi »izgubil«, da so ga potem našli in odpeljali graničarji zase – in so bili oboji zadovoljni...

Ampak žandarji so pa pogosto prihajali gledat po hlevih v bližnjih vaseh, koliko konj je pri jaslih, da ne bi čisto zgubili pregleda. So pa seveda tudi tihotapci računali s tem in se ustrezno pripravili.

Tako so pri neki hiši ponoči spet odpeljali par konj čez mejo in hlev je bil prazen. Ker so bili žandarjem sumljivi in so vedeli, da lahko ti kadarkoli pridejo naokoli, so si pri sosedu sposodili konja in ga privezali k jaslim, petletno punčko pa naučili, kaj naj reče, če pridejo žandarji. Potem so šli od doma. Žandarji so res prišli in so hoteli videti konje. In prav na tisto se je prikazal tudi graničar, ki je hodil tja po mleko. Deklica je vse skupaj peljala v hlev in rekla, kot so jo naučili:

»Krave se pasejo, konj je tukaj, kobila pa je peljala romarje na Križno goro!«

Žandarji so bili zadovoljni in so odšli.

Pa se je graničar čez nekaj dni spet pojavil v hiši in na pol zares požugal domačim fantom:

»Lepo ste vi naučili vašo sestru da laže!«

No, lepa je ta. Človek se nameni samo malce opozoriti, da je tudi Križna gora nad Ložem vredna obiska – pa se mu naplete vse sorte. Saj bo še kdo rekel, da nakladam... Dobro, da nisem zares začela!

JUŽNA STENA GORE NI ZAMAN OPISANA V KNJIGI
»50 KLASIČNIH SMERI V SEVERNI AMERIKI!«

PETIT GREPON

PETER KUZMAN

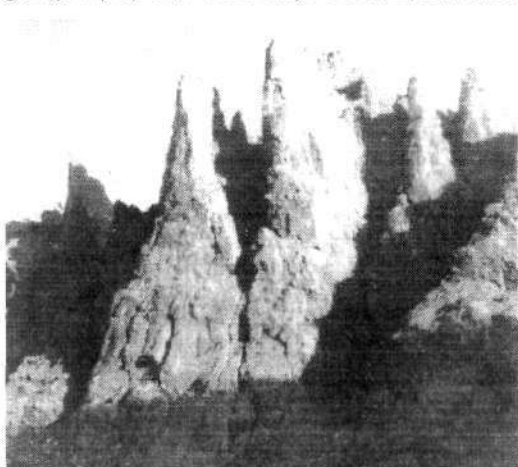
Sredi hladne noči si polniva trebuhe s kuhanimi kosmiči, ki bodo danes še zelo potreben vir najine energije. Luna se nama hudomušno nasmiha, kot bi hotela reči, počakaj, da jaz zaspim, pa boš videl, kako je tam gori.

Najin pontiac zdaj že drvi po »Bear Lake Road«. Po nekaj kritično prevoženih ovinkih naletiva na parkirišče z nekaj avtomobili. Po turistični karti, ki jo vsakdo lahko dobi v informacijskih centrih v Estes parku, bi naj bil tukaj začetek najine poti v osrčje Rocky Mountains.

Oprtava si težke nahrbtnike, nato pa izslediva najino predvideno pot. Ko že dobro uro v trdi temi sopihava po poti nekje na višini malo pod 3000 metrov, se pred nama pojavita postavi. Moram priznati, da sta bila ta dva hribovca zelo dober nadomestek močne jutranje kave. Sicer pa bolje hribovca kot grizli!

Po dveh urah hoje po gladkih skalah zaideva z najine lepo uhojene poti na kozjo stezo. Po občutku se zaženeva na desno v strmino in kmalu spet naletiva na najino pot – vsaj misliva tako. Po treh urah hoje od parkirišča sva pri križišču poti s smerokazom, po katerem spoznava, da sva zašla, in sicer v popolnoma drugo dolino. To je dolina jezer, kjer je najin poznejši cilj Petit Grepon. Ko sva na skalah zgrešila najino pot, sva taval po brezpotju in nisva naletela na prvo križišče s kazipotom, našla pa sva pot in nadaljevala hojo po njej, tako da sva zdaj prišla v dolino jezer.

Vrnitev in vstop v steno danes načrtovanega Spearheada bi nama zanesljivo zagotovila avanturo z nevihto v steni malo pod štiri tisoč metri nadmorske višine. Takoj sva se zato, oba sicer s strahom in spoštovanjem, odločila za Petit Grepon, ki je bil najina velika želja. Danes sva hotela le spoznati tukajšnje gorovje in preplezati eno od lažjih smeri v Spearheadu,

Na levi Petit Grepon, na desni Saber

načrti za plezanje v Petit Greponu pa so bili še na ravni sanj.

Točno ob sedmih se spoprime s prvim raztežajem. Pojavi se mi tisti čuden občutek okornosti, verjetno zaradi plezanja z nahrbtnikom, pa tudi skala v prvem raztežaju ne nudi ravno najboljših možnosti varovanja. Tudi Urša pleza nekoliko okorno. Na varovališču mi potoži, da ima nekakšne nenavadne občutke. Potolazim jo, da je to zanjo čisto normalno, saj je to njena prva smer v hribih, in to še na veliki nadmorski višini.

Zaplezam v steno, od koder bi bila vrnitev zelo komplicirana; v tem primeru bi moral pustiti v steni večji del svoje opreme, saj je smer popolnoma neopremljena. Sonce se je skrillo na oblačno nebo, vendar upam, da naju ne ujame nevihta ravno na zelo izpostavljenih zadnjih dveh raztežajih. Biti na vrhu ob nevihti pa je na takšni skalni piramidi, kot je Petit Grepon, čisti samomor.

Ko otipam čudovito levo usmerjeno granitno poč, dobim zagon in sem že prepričan, da nama bo uspelo. Plezanje po tako kvalitetni skali na takšni višini in hudi izpostavljenosti pri zmerni težavnosti! To so lahko le sanje vsakega plezalca – ali pa Petit Grepon. Možnosti varovanja so idealne. Vedno se najdejo drobne neparalelne poč, ki so kot nalašč za zatiče. Težavnost je zelo enakomerno razporejena, tako da v enem raztežaju skoraj ni prostora za počitek. Težavnost je precej podobna tisti v naši Zupanovi smeri v Koglu, pa tudi

avtorjevo navdušeno opisovanje Zupanove smeri v vodniku Slovenske stene je takšno, kot bi bilo pisano še za Petit Grepon. South Face v omenjeni skalni piramidi ni zaman opisana v knjigi »Fifty Classic Climbs of North America« in ocenjena kot ena od najlepših smeri v Severni Ameriki.

Poč, velika za pest, ki je tudi ključ smeri, me pri plezanju z nahrbtnikom pošteno zdelo. Dejstvo, da je le šlo, pa mi dá zagon za vrhna dva raztežaja. Tukaj vriskam ob izpostavljenosti in plezanju po nebeški skalni lestvi vse do vrha, ki je širok dobra dva metra in dolg sedem metrov. Pred nama na vrh priplezata Bob kot vodnik in Ted kot klient. Sestopila bosta kar čez vzhodno steno, ki jo Bob zelo dobro pozna. Pove mi, da so v njej fiksna stojišča in je možen spust z dvojno vrvjo, ki pa jo midva nimava. Načrtovala sva dva spusta z enojno vrvjo po severni strani, nato pa dolg sestop v kombinaciji plezanja in hoje. Bobova varianta se sliši mnogo udobnejša, zato se jima po njegovem privoljenju pridruživa. Pri prvem spustu mora Bob s pomočjo pomožnih vrvic nazaj na varovališče, ker so se nam vrvi zatknile v ozko poč. Med varovališči moramo včasih plezati navzdol tudi do trideset metrov.

Ko po uspešnem spustu čez steno nato skupaj kósimo pri čudovitem gorskem jezeru, začnejo grozljivo črni oblaki točiti svoje solze. Kar naj točijo solze, midva sva zdaj izven nevarnosti! Prehodi morava le celotno pot, ki je zdaj bolj potok kot pot v pravem pomenu besede, celotno pot nazaj do avta.

odmevi

V imenu natančnosti

V življenju napravi človek veliko lepega, plemenitega, veliko takih dejanj, na katera bi bil lahko ponosen. O njih bi lahko pripovedoval drugim in pisal v glasila, tudi planinska. Zakaj ni tako?

Planinsko društvo Ajdovščina je pripravilo lepo prireditev, in sicer 18. decembra na dvorcu Zemono. Vesti o njej je prinesel Planinski vestnik januarja 2000. Avtor je opisal dogajanje na Zemonu, pohvalil nastopajoče, vendar so se vrinile nekatere ohlapnosti, ki mečejo sivino na lep spomin.

Prireditve je organiziralo PD Ajdovščina v sodelovanju s PZ Slovenije.

Predsednik PD Ajdovščina **Vladimir Lemut** je bil duša priprave in prav on je navzoče tudi prijazno pozdravil in jim zaželel lepo bivanje v naši dolini.

Zaradi natančnosti in tistih, ki bodo spoznavali zgodovino tudi s pomočjo Planinskega vestnika, upamo, da se bodo neljubi zapisi popravili.

UO Planinskega društva Ajdovščina

iz planinske literature

Potepanja za večno

Nadvse pogumen mora biti, kdor se odloči izdati knjigo v samozaložbi in pri takem poslu nima nikakršnih izkušenj, še toliko pogumnejši mora biti, kdor se odloči v samozaložbi izdati svoj knjižni prvenec. **Aleš Nosan**, geograf in zgodovinar, popotnik in še kaj, za kar se je opredelil v naslovu k tej svoji knjigi, se je odločil za tak korak in proti koncu lanskega leta izdal sto strani debelo knjigo »Potepanja za večno«, med platnicami katere je zbral 90 kratkih popotniških zgodbic – potopisov ali

popotniških razmišljanj z uvodno pripombo, da »knjiga ni planinski vodnik in je zato pri načrtovanju tur obvezna uporaba dodatne literature in zemljevidov, nekaj zahtevnejših izletov pa je označenih z zvezdico«.

Drugače, mnogo otipljiveje, predstavi to knjigo uvodničar **Edvard Kovač**: »Aleš Nosan... je ugotovil, da znamenite gorske poti, vrhovi in kraji z že izdelanimi podobami živijo v nas. Ljudje smo si o njih ustvarili svoje slike, še preden smo jih v resnici obiskali. S stereotipnimi vzorci pa je težko prihajati do enkratnih notranjih doživetij. Zato se je naš avtor odločil, da napiše vodnik po manj znanih gorskih poteh. Tako se počuti veliko bolj svobodnega in hkrati daje isto svobodo tudi bralcu. Vendar tokrat ne gre za knjižico o še neodkritih ali širši javnosti neznanih poteh, ki bi po svoji obliki ostajala klasičen gorski vodnik. Avtor si je dovolil svoje skrbno opisane poti zaviti v svoja lastna doživetja. Tako opozarja na lepoto in neponovljivost vsakega kraja, ki ga opisuje. Bralcu želi povedati, da bo

tudi njegova pot nekaj podobnega: gledanje, opazovanje in čudenje nad lepoto zunaj njega, hkrati pa odkrivanje lastne duše in možnost spoznavanja svojih občutij, hotenij in hrepenenj.«

Pod slovenskimi nebesi potuje avtor po gorah in gričih od Koroske do Dolenjske in od Prekmurja do Goriške, pod zvezdami Evrope pa po Hrvaški in Črni gori, Grčiji in Italiji, Nemčiji in Finski, Slovaški in Španiji, Tuniziji in Avstriji, po Eolskih otokih in Gibraltarski skali, Franciji in Švici, Liechtensteinu, Danski in Norveški, Švedski in Rusiji. V vsakem od opisov je dobrih deset vrstic osebnih doživetij in občutij, ob tem pa nekaj faktografskih podatkov: kje je opisovani objekt in kako je mogoče priti do njega in kakšna doživetja lahko popotnik pričakuje na poti. Vsaj kar zadeva potepanja po slovenskih gorah in gričih je mogoče reči, da lahko bralec v njih najde marsikatero idejo za planinski izlet v manj znan predel domovine.

Knjiga stane 1600 tolarjev in jo je mogoče kupiti v večjih slovenskih knjigarnah, nemara pa jo je možno naročiti tudi pri avtorju na Mlakarjevi 24 v Trzinu (poštna številka 1236).

M. R.

Alpinistična šola

Planinska zveza Slovenije je izdala in založila četrto izdajo učbenika Alpinistična šola. Učbenik nas na kraten in jedrnat način seznanja z osnovami veščin in znanj, ki jih morajo poznati in obvladati alpinisti za čimvarnejše gibanje po gorah. To izdajo je – tako kot prejšnjo – uredil in pripravil **mag. Tone Golnar** in je razširjena in dopolnjena. Učbenik je sofinancirala Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Učbenik obravnava 21 predmetov, ki jih določa alpinistična šola, v obsegu 117 ur (47 ur teorija, 40,2 %, 70 ur prakse, 59,8 %). Učbenik je opremljen s perorisbami. Pri poglavju o orientaciji bi morda veljalo poudariti prednost prozornega dna kompasa za karte z mrežo, ki jo sedaj imajo tudi planinske karte, imajo pa jo tudi državne topografske kar-

te merila 1:25 000 (DTK 25), ki za dostope prav pridejo tudi alpinistom. Novejša izdaja taborniškega priročnika Orientacija in topografija (Ljubljana 1999) uvaja azimut in smerni kot kot dvoje različnosti glede na sever (geografski, kartografski). Gorniško izrazoslovje bi kazalo skrajšati in bolje s skicami podati tisti del, ki ga alpinist res potrebuje. V izdaji iz leta 1979 je nekaj skic in AR tudi natisnejo kak zapis s skico. Namesto le ene skice, ki bi lahko bila vsaj večja, naj bi jih bilo več. Sicer pa na tem področju že dolgo pripravljajo slovar. Pri varstvu narave bo potrebno zapisati nova določila, ki so primerna sedanjemu času in zahtevam novih zakonskih predpisov. Na koncu učbenika je kratko navodilo o izvedbi šole in prakse po predmetih. Po učbeniku lahko sežejo tudi planinci, ki hodijo na zahtevnejše ture, in vodniki PZS.

Učbenik je tiskan na kvalitetnem papirju in vezan v sedaj verjetno že standardno obliko plezalnih vodnikov Planinske založbe. Ima tudi lep zunanji barvni videz, čeprav gre za učbenik športa, v katerem je tehnično znanje pomembno in o katerem so plezalska doživetja in uspehi zapisani že v mnogih naših knjigah z bogato slikovno opremo.

B. J.

Visoko v gorah, globoko v vodah

Ravno v času pred praznikom vseh svetih, ki je močno nabit s skrivnostno energijo spomina in razmišljanja o takšnih in drugačnih duhovih, je na plano pokukala knjiga, ki ima za gornike še posebej privlačen naslov. *Visoko v gorah, globoko v vodah* je prva knjiga v napovedani obsežnejši knjižni zbirki Zakladnica slovenskih pripovedi, ki sta jo podpisala **mag. Roberto Dapit** in **dr. Monika Kropelj**. Zbirka si je zadala zanimiv cilj, saj skuša bralcem predstaviti najlepše in najzanimivejše pripovedi iz slovenskega ljudskega izročila. V tudi za oko zelo privlačnem darilu (ilustrator **Veno Dolenc**, oblikovalka **Maša Okršlar**) je zbranih enaintrideset besedil iz različnih slovenskih pokrajin, vključno z zamejstvom (posebej opazna je Rezija), ki pripovedujejo o velika-

nih, divjih možeh in ženah ter povodnih možeh in vilah.

V uvodnem komentarju sta avtorja zapisala, da nam izročilo, ki se prenaša iz roda v rod, veliko pove o tem, kako so ljudje v preteklosti živeli, kaj so delali in kako so si svet predstavljali. Zgodbe, med njimi včasih tudi prav shriljive, so bile vedno zanimive, predvsem pa so vsebovale poučne elemente. Zato je bilo pripovedništvo nekdaj tudi sredstvo, da bi otroci razumeli in se naučili, kaj je dobro in prav, kaj slabo in nevarno, pa kako naj bi se obnašali v naravi in med ljudmi. Žlahtna tradicija govoranc po uspehi turi, pa tudi obljubljenih želja v vremenjsko temčnih dneh nas prepričuje, da ta pronicljiva govorna navada le ni od muh in jo kaže tudi s prebiranjem pripovedk še nadaljevati in utrjevati.

Sprehod po naslovih zgodb nas prepriča, da so bajna bitja doma povsod in da se ukvarjajo z mnogoterimi rečmi, moramo jih le znati odkriti in jim prisluhniti. Če jih za mamljivo vabilo bodočih bralcev vsebinsko povežemo, najdemo med njimi pripovedke o čuječi povezanosti ljudi z naravo (*Botra veja*), o njeni živosti in stalnosti (*Huda ura na planini Karnica*), o ljudeh in o njihovih prigodah (*Dujačesa ukrade lepega otroka in ga zamenja s svojim grdim, Krivopete in drvar, Gorni mož se meče z medvedom*) pa o geografski razprostranjenosti in globalizaciji glosnega izročila (*O divjih ženah v Gargarski dolini blizu Gorice, Povodna moža Bohinjskega in Blejskega jezera, Rebro v Gornjem Gradu, Ribniško jezero na Pohorju*). Ponekod zelo razburljivo branje, ki zna skrajšati tudi nočni sen.

Naslednje knjige iz zbirke, ki jo je na razgibano pot pospremila založba Didakta iz Radovljice, so že v pripravi. Predstavile bodo še druga bitja in pojave iz slovenske domisljske zakladnice, uredniki pa obljubljajo, da se bo tako kot v prvi tudi v naslednjih našlo nekaj zgodb, ki so širši javnosti še neznane in so ali bodo prvič natisnjene. Knjiga, ki smo se je dotaknili, je izšla v sodelovanju z Inštitutom za slovensko narodopisje ZRC SAZU in finančno podporo Ministrstva za kulturo.

Borut Peršolja 135

Bilten Jamarskega kluba Železničar

Jamarska sekcija pri Planinskem društvu Železničar iz Ljubljane je bila prvo jamarsko društvo (pa čeprav ne samostojno, ampak v sklopu PD, kar je še toliko bolj pohvalno), ki je leta 1963 (da, pred malone štirimi desetletji!) izdala prvo številko svojega glasila in ga imenovala preprosto Bilten. Po videzu veliko več od tega niti ni bilo – v nekoliko trše platnice povezan šop ciklostiranih listov A4 formata, na katerih so bili opisani najpomembnejši dogodki iz življenja te jamarske skupine. Bila je ob še kateri jamarski sekciji pri planinskem društvu v Sloveniji ena od redkih, ki se je sistematično ukvarjala velik del tudi z raziskovanjem visokogorskega krasa, predvsem še v Triglavskem narodnem parku. Čeprav se je pozneje osamosvojila in je že dolgo samostojen jamarski klub, njegovi člani še vedno raziskujejo tudi v slovenskih gorah, so pa hkrati morda edino slovensko jamarsko društvo, ki ima zadnja leta – svojo planinsko sekcijo.

Ob koncu lanskega leta je po dveh letih izšla že 21. številka lično natisnjenega Biltena Jamarskega kluba Železničar, ki za razliko od prejšnjih nima toliko prispevkov o raziskovanjih in obiskovanjih kraških jam v gorah. Najdaljši z deloma planinskega področja je članek **Aleša Lajovica**, predsednika Jamarske zveze Slovenije in člana JK Železničar, o jamarski odpravi v brezno Govic nad Bohinjskim jezerom, ki zbira precejšen del vodá iz Triglavskega pogorja. Poleg tega je v tem Biltenu zabeleženo, da so bili jamarji izključno iz planinskih nagibov na Gotenškem Snežniku, leta 1997 in 1998 pa med drugim tudi v več jamah v visokogorju in v nižjih hribih in gričih, tako med drugim v Lubniški jami in Kevdrcu na Lubniku, Breznu na Leški planini, Potčki zijalki, Breznu pri gamsovi glavici na Pršivcu, ki je bilo njega dni najgloblja jugoslovanska jama in ki so jo dolga leta raziskovali izključno jamarji-planinci iz Ljubljane, Eleonorini jami na Mestnem vrhu nad

ljih na istoimenskem vrhu, Snežni jami pod Raduho, Ivačičevi jami in Jami pod straniščem na Kredarici, Copniški jami na Slivnici in Snežni jami na Mežakli.

21. številko Biltena, ki ima kar več kot sto strani polovičnega A4 formata in je izšel v nakladi 400 izvodov, sta lepo uredila **Peter Gedei** in **Tomaž Koblar**.

M. R.

društvene novice

Lojzetu Dularju v spomin (18. 5. 1910–28. 1. 2000)

Dne 28. januarja leta 2000 je ugasnilo življenje **Lojzeta Dularja**, domala vse življenje planinca, sicer pa zelo znane ter vsega spoštovanja in spomina vredne osebnosti v Trbovljah in Zasavju. Iz naših vrst je odšel v 90. letu svojega pestrega in bogatega življenja. Teža let in zadnja leta tudi bolezen sta mu onemogočala, da bi se v planinskem življenju in tudi v javnosti zdaj aktivneje udeleževal dela, kot se je desetletja poprej.

Čeprav je v času svojega življenja in dela zasedal pomembne položaje ne le v Planinskem društvu Trbovlje, pač pa tudi v gospodar-

stvu in domači občini, je vedno ostal razmeroma skromen. Svojci, z njimi pa tudi občina Trbovlje, planinci in še kdo so spoštovali njegovo željo, da bi ob njegovem pogrebu ne bilo nikakršnih pogrebnih slovesnosti. Tako smo žaro z njegovim pepelom pospremili 1. februarja sredi dneva na trboveljsko pokopališče v Gabrskem ob udeležbi žalujočih sorodnikov, predstavnikov občine in matičnega PD Trbovlje ter nekaterih znancev in prijateljev. S pokojnim Lojzetom Dularjem je tako fizično odšla iz naših vrst oseba, ki je desetletja dolgo pomembno vplivala na delo in razvoj planinstva, hkrati pa tudi na razvoj občine Trbovlje in Zasavja ter posledno tudi Slovenije. V duhu in spominih pa bo pokojni Lojze vedno med nami kot ustvarjalna in markantna osebnost, ki je na različnih področjih dela pustila za seboj močne sledove.

Dolga leta in desetletja smo si bili zelo blizu in bil je z nami ob vsaki akciji, zato je prav, da ob njegovem slovesu povežemo nekaj njegovega liku vrednih besed.

Svojo življenjsko pot je začel kot mnogi sinovi rudarjev sredi rudarske kolonije, sredi domačega rudnika in sredi izredno težkega življenja rudarskih družin. Ko je odrasel, se je lotil poklica rudarja in se zavoljo svoje bistrosti in pridnosti izšolal za rudarskega nadzornika.

Po končani vojni za osvoboditev domovine, ki se je udeležil aktivno, je sprva nadaljeval kot rudarski nadzornik, kmalu pa je prevzel odgovorne položaje v Zasavskih premogovnikih v Trbovljah kot pomočnik generalnega direktorja, nadaljeval kot direktor rudnika Senovo in zatem rudnika Zagorje, nadaljeval kot predsednik občine Trbovlje, nato kot obratovodja rudniške separacije v Trbovljah, nazadnje pa je bil od konca leta 1958 do upokojitve leta 1972 direktor SGP Zasavje.

Njegova planinska pot pa se je pričela leta 1930, ko je sodeloval kot ustanovni član društva Prijatelji prirode v Trbovljah in se v okviru tega društva uveljavil kot organizator in izvajalec številnih izletov, tudi

množičnih, bodisi na domačo Mrzlico in druge zasavske vrhove, bodisi na druga planinska območja Slovenije in Hrvaške. Po končani vojni se je znova aktivno vključil v planinske vrste. Kot sodelavec gradbenega odbora za zgraditev Zasavske koče na Prehodavcih v Julijcih je bistveno prispeval k čimprejšnji zgraditvi in opremljanju koče. Bistveno je prispeval k popularizaciji planinstva predvsem potem, ko je bil 19. 2. 1954 izvoljen za predsednika PD Trbovlje. Društvo je vodil vse do 25. 2. 1966. V tem času se je društvena dejavnost v vseh smereh zelo razmahnila. Že leta 1955 je izšla posebna, planinstvu v Zasavju posvečena številka časopisa Zasavski tednik. Kmalu zatem so se pričele priprave na gradnjo novega planinskega doma na Mrzlici, ker je stara v lesu grajena koča iz leta 1946 začela propadati, pa tudi razvoj planinstva jo je že davno prerasel. V letih 1959/60 je bil tudi predsednik gradbenega odbora, nato pa je to funkcijo prepustil prav tako zagnanemu **Tonetu Sterniši**. Nov, trdno zgrajen planinski dom na Mrzlici je bil odprt leta 1963, dve leti kasneje pa na Štorovi ravni na Mrzlici še Poldetova koča. Delež pokojnega Lojzeta Dularja je bil pri tej gradnji in opremljanju doma odločilen.

V tem času se je zato povečalo število članstva pri PD Trbovlje, zelo se je razširila druga dejavnost – mladinska, alpinistična, markacijska, naravovarstvena, izletniška, informativno propagandna in še kakšna. Pri tem je treba omeniti tudi zgraditev ceste v dolžini 4200 metrov od prevala Vrhe do planinskega doma na Mrzlici, kar je bilo treba opraviti še pred začetkom gradnje doma. Vsega opravljenega dela pač ni mogoče naštet.

Pomagal je namreč razreševati številne probleme, s katerimi so se srečevali njegovi sodelavci, tudi tisti iz planinskih vrst. Tudi potem, ko je odložil predsedniško mesto, je v PD Trbovlje ostal nekaj let kot podpredsednik in nato odbornik z različnimi nalogami vse dotlej, dokler mu ni bolezen onemogočila aktivnejšega dela. Sicer pa je z društvom živel še naprej bodisi s stalnimi stiki s sodelavci, bodisi z obiskovanjem Mrzli-

ce. Lahko bi rekli, da se je do zadnje minute zanimal za delo domačih planincev. Imel je neverjetno dober spomin na številne dogodke iz svojega življenja. Škoda je le, da vsega tega ni zabeležil.

Za opravljeno delo je bil pokojni Lojze deležen mnogih priznanj tako s strani PD Trbovlje, PZS, PZJ, Meddruštvenega odbora zasavskih planinskih društev ter domačega SITKS, kakor tudi s strani Občine Trbovlje. Pred leti je prejel najvišje občinsko priznanje, Prvojunjsko nagrado občine Trbovlje, leta 1996 pa je postal častni občan občine Trbovlje. Prejel je tudi dve državni odlikovanji.

To, kar je tukaj zapisano, je le skromen spomin na bogato in uspešno pot Lojzeta Dularja. Še dolgo se ga bomo spominjali sodelavci iz planinskih vrst kot odločnega, sposobnega, marljivega in za delo zagnanega človeka. V hvaležnem spominu bo ostal njegov delež pri ustvarjanju dobrega imena trboveljskega in slovenskega planinstva, pozabili pa tudi ne bomo njegove vedrine in sposobnosti razdajanja dobre volje drugim. Pozabiti ga ne bo mogla niti trboveljska občina, pa tudi drugi kraji, kjer je deloval, saj je domala povsod pustil pomembne sledove svojega dela, tako na komunalnem kakor tudi na gospodarskem, kulturnem, športnem in še

katerem področju. Hvaležno se ga bomo spominjali tudi številni dolgoletni sodelavci predvsem iz planinskih vrst.

Tine Lenarčič

Zaključna prireditev ob 100-letnici planinstva

Lanskega 22. decembra je predsednik častnega odbora praznovanja 100-letnice kranjskega planinstva in župan Mestne občine Kranj **Mohor Bogataj** priredil sprejem za člane častnega in organizacijskega odbora tega praznovanja, za odlikovance Mestne občine Kranj in dobitnike jubilejnih priznanj. To je bila sklepna prireditev ob praznovanjih 100-letnice organiziranega kranjskega polaninstva, ki so ji prisostvovali kar številni najuglednejši slovenski planinci, med njimi načelniki komisij za GRS **Dušan Polajnar**, za planinska pota **Tone Tomše**, Združenja gorskih vodnikov **Marko Štremfelj**, predsedniki sodsednjih planinskih društev z Jezerskega, Trziča, Škofje Loke in Radovljice s predsednikom Gorenjskega MDO **Jožetom Stanonikom** na čelu, župana občin Predvor in Šenčur ter varuh človekovih pravic **Ivo Bizjak**. Na zaključnem srečanju so se zbrali tudi nekdanji znani alpinisti in gorski reševalci, med njimi zakonca **Marija in Andrej Štremfelj** ter **Tomo Česen**, pa tudi jublanti, med njimi 90-letni **Stane Gantar**, 94-letni **Karel Bajt** in **Dušan Feldin**, ki je bil pred vojno mladinski član Kranjske sekcije SPD. Na srečanju je bilo zbranih več kot 150 planincev in njihovih simpatizerjev.

Plakete Mestne občine Kranj za zasluge v planinstvu so ob tej priložnosti prejeli **Franc Benedik**, **Živko Drekonja**, **Tomaž Jamnik**, **Franci Gselman**, **Rudi Lanz**, **Peter Leban** in **Tončka Sušnik**.

Zlata priznanja Planinske zveze Slovenije so prejeli **Edvard Erzežtič**, **Viktor Uhan** in **Alojz Zelnik**.

Predsednik PD Kranj **Franc Ekar** je nekaterim zelo zaslužnim kranjskim planincem, ki se osebno niso mogli udeležiti zaključne prireditve, na njihovih domovih osebno izročil posebna priznanja: častnemu pred-

Brezčasnost

SLAVICA ŠTIRN

*Zakrili
v reju so
vlažni oblaki
sonce,
goro.*

*Obnemele trave
– zapredene v
jesensko spanje –
nevede
točijo solze.*

*Ovita v mir
sestopam
po skalah
in čutim –
brezčasnost.*

Sklepno prireditev, na kateri je zbranim spregovoril tudi predsednik PD Kranj Franc Ekar, so polepšali jezerski pevci skupine Jutro.

sedniku in povojnemu ustanovitelju PD Kranj **Cirilu Hudoverniku**, ves povojni čas zvestemu kranjskemu planincu **Karlu Podjeri** ter predvojnemu alpinistu, zaslužnemu za Kališče in Storžičevo dediščino, **Franču Jalnu**.

Jubilejna priznanja ob 100-letnici kranjskega planinstva so podelili skoraj 200 zaslužnim planincem, vodnikom, pilotom helikopterja, planinskim društvom in drugim, ki so kakorkoli prispevali k razvoju in napredku kranjskega planinstva. Priznanje sta prejela tudi Planinska

zveza Slovenije in Planinski vestnik.

Ob tem velja posebej poudariti, da je lani dobil najvišje občinsko priznanje, nagrado Mestne občine Kranj, Franc Ekar. Podelili so mu jo za vrsto dejavnosti s področja planinstva: v sedemdesetih letih je planinstvu z izgradnjo planinske postojanke na Ledinah odprl novo območje med Savinjskim sedlom in Ledinami, pod njegovim planinskim vodenjem so zgradili tovarne žičnice, pa tudi kranjsko olimpijsko drsališče in razstavišče, pod njegovim vodstvom je PPC Gorenjski sejem postal član Zveze mednarodnih sejmov UFI. Na športnem področju je opravil precej vrhunskih alpinističnih vzponov, kranjsko planinsko orgnaizacijo vodi že 27 let, v tem času pa je PD Kranj doseglo izjemne uspehe na malone vseh področjih od alpinizma do gospodarstva, vzgoje in preventive. Ob vsem tem je zdaj tudi podpredsednik Planinske zveze Slovenije.

Franc Benedik, ki ima v planinstvu več kot 30-letni staž, prejema iz rok kranjskega župana Mohorja Bogataja priznanje za planinsko delo z mladimi.

Pol stoletja PD Litostroj

Leta 1947 so na polju pri Ljubljani gradili Litostroj. Tu je nekajkrat sto ljudi z vseh koncev Slovenije delalo do dveh popoldne za stroji in mizami, po kosilu – enolončnici v tovarniški menzi pa še popoldne udarniško gradilo temelje za nove

objekte tovarne. Pri tem so se spoznali in zbližali prijatelji gorā in po dolgem delovnem tednu nedeljo izkoristili za obisk vrhov Kamniških in Julijskih Alp ter Karavank.

Skupina največjih zanesenjakov je decembra 1948 pri sindikalnem društvu Litostroj ustanovila planinsko sekcijo, ki se je kmalu preimenovala v alpinistično in v juliju 1949 že izvedla enotedensko alpinistično šolo na Kamniškem sedlu.

Ker je bilo na gorah in v stenah vedno več gornikov iz te »divje« alpinistične sekcije, je tudi PZS popustila in ustanovni občni zbor je bil decembra 1949. Na zboru je več kot 80 članov tedanje sekcije napolnilo učilnico IC Litostroj do zadnjega kotička in ustanovilo prvo planinsko društvo kakega delovnega kolektiva v Sloveniji.

Prve pisne vire o PD Litostroj najdemo v Priročniku za planince **dr. A. Brileja**, izdanega v Ljubljani leta 1950, v poglavju Planinska društva Slovenije.

Dejavnosti in članstva je bilo vse več, največ članov beležimo v letu 1974 – 613. Imeli smo vse potrebne odseke za delovanje društva, kot so gospodarski, alpinistični, izletniški, markacijski, mladinski, naravovarstveni, propagandni, odsek planinske fotografije in druge, ter vse organe društva.

Zgradili smo Kočo na Soriški planini (1307 m visoko), ki so jo slavnostno odprli novembra 1957 in jo širili in dograjevali v naslednjih letih. Leta 1964 so jo predali v upravljanje oddelku počitniških domov splošnega sektorja tovarne. Začeli smo graditi tudi smučarsko vlečnico, vendar so vmes posegli višji cilji. Tudi planinski tabori ob obletnicah tovarne in društva ter smučarska tekmovanja na Sorici so bili delo društvenih članov ob pomoči litostrojskega sindikata.

Slavnostno smo proslavili 30-letnico TZ Litostroj z vzponom več kot 30 članov na Mont Blanc. Ob 30-letnici društva smo razvili društveni prapor na Sorici. Tudi 35 let društva smo dostojno proslavili s XIV. planinskim taborom MDO PD Ljubljana na Polževem leta 1984. Kriza v strojni industriji nam je skrčila dotacije in naslednjih obletnic nismo tako slavnostno proslavljali.

Proslava ob 50-letnici PD Litostroj

Foto: Oskar K. Dolenc

Društvene prostore smo si leta 1976 uredili v stari vratarnici ob balnišču, kjer se sestajamo člani društva in kujemo nove načrte.

Društvo vzdržuje okoli 60 km planinskih poti v nizkogorju na območju Polzevega in sredogorja Soriške planine. Naši alpinisti so bili uspešni doma in na tujem; v Centralnih Alpah, Kavkazu, Južni Ameriki in Himalaji. **Robert Držan** je bil v slovenski himalajski odpravi Kanč '91. Z izletniškim odsekom smo se povzpeli na Mont Blanc, Monte Roso, Breithorn, Grossglockner in druge vrhove, obiskali smo Tatre in Krkonose ter se sprehodili po gorah naših sosedov. Zelo aktiven je bil odsek planinske fotografije, ki je prirejal predavanja s prikazi diapozitivov z naših izletov doma in na tujem. Aktiven mladinski odsek v IC Litostroj je bil šola mladih gornikov, alpinistov in drugih kadrov. Imeli smo 16 izprašanih planinskih vodnikov, gorskega vodnika, mladinske vodnike, 12 gorskih stražarjev, markaciste, mentorje različnih usmeritev, alpinistične šole in druge akcije.

Zaledje PD je bila tovarna TZ Litostroj z več kot štiri tisoč zaposlenimi in mladimi v ICL. V času krize strojne industrije, v poznejši tranziciji in privatizaciji se je število zaposlenih zelo zmanjšalo, kar je vplivalo tudi na osip članstva. PD je izgubilo zaledje, brez katerega ni obstoja in napredka; potrebno bo novo, širše

okolje tovarne Litostroj E. I. d.o.o., ki je ostanek nekdanjega paradnega konja strojne industrije v Sloveniji.

Društveno kroniko vzorno vodi kronist društva in marsikaj je tam zapisanega o 50 let dolgi zgodovini društva.

Kljub maloštevilnemu članstvu, ki je ob koncu leta 1998 štel le še 98 ljudi, in skoraj prazni blagajni nam je s pomočjo tovarne Litostroj E. I. d.o.o., sindikata SKEI-Litostroj in drugih darovalcev ter izredni delovni zagnanosti nekaterih članov uspelo slavnostno proslaviti 50 let društva.

Proslava je bila v četrtek, 25. novembra 1999, v jedilnici Gostinstvo Klopčič ob Litostrojski 57 v Ljubljani. Osrednji govornik je bil eden izmed ustanoviteljev društva, smučar, alpinist, dolgoletni predsednik in še kaj **Ludvik Šarf**, ki je v svojem govoru nanizal značilna dogajanja polstoletnega delovanja društva. Svečanosti so dali s prisrčnim kulturnim programom svojstven pečat učenci 3.b razreda Osnovne šole Hinka Smrekarja pod vodstvom učiteljice **Lili Arh**. Njihove pesmi in pripovedi o popotovanju na goro so nam v vsem sijaju pričarale v spomin naš prečudoviti gorski svet od zime do jeseni.

Na slavnosti so podelili priznanja PZS ob spodbudnih besedah predsednika MDO **Stanka Jakija** za naprej – častno članstvo šestim

najstarejšim članom in odbornikom, zlati znak PD za 50 let pa zaslužnim članom, uspešnim odbornikom ter PD v sosesčini. Programu, ki ga je povezoval kulturnik PD, je sledilo prijateljsko druženje in ogled zanimive fotografske razstave PD Litostroj skozi 50 let.

Izdali smo zbornik z naslovom 50 let Planinskega društva Litostroj: v pisni besedi in slikah so spomin, spodbuda in izziv naslednjim rodovom litostrojskih planincev-gornikov.

Želimo nadaljevanje planinske gorniške tradicije, ki je kot voda na mlinjsko kolo in gonilna sila Slovencev.

Janez Soklič

Resevna gre v novo tisočletje

Planinsko društvo Šentjur je s pohodom na Resevno lanskega 19. decembra uspešno končalo program izletov za to leto. V domu je bilo tisto nedeljo popoldne planinsko predavanje z diapozitivi in praktičnim prikazom planinske opreme, kar je bila zasluga planinskih vodnikov – lani je društvo pridobilo dva na novo usposobljena vodnika.

Društvo je tudi uspešno končalo delovni načrt, ki si ga je zastavilo pri domu. Uspelo jim je na novo urediti sanitarije in pozidati dotrajano kmečko peč, kombinirano s centralno kurjavo, prepleskali pa so tudi več kot polovico notranjosti doma. Vrednost opravljenih del ocenjujejo na 4,5 milijona tolarjev, žal pa je potrebno milijon tolarjev dolga prenesti v novo leto. Društvu bi zato še kako prišel prav vsak prispevek (žiro račun v Banki Celje 50770-678-55258). Vsekakor velja zahvala številnim donatorjem, ki so pomagali doslej, da je bilo delo v tolikšni meri denarno pokrito.

Tudi v rekonstrukcijo ceste na Resevno so jeseni vložili veliko denarja in časa: ob praznovanju občinskega praznika in tretje obletnice stolpa so prenovili celotno cesto v dolžini pet kilometrov od Kranjčica do vrha Resevne. Poleg tega so zamenjali več betonskih prepustnih cevi in očistili jarke ob

cesti. Levji delež je prispevala Krajevna skupnost Šentjur-okolica, delno pa tudi vaščani Resevne in planinsko društvo.

Ko so Resevno v zadnjih petih letih z družbeno pomočjo uredili, je tako za planince kot za druge turiste mnogo bolj zanimiva, kar potrjuje tudi število obiskovalcev – lani jih je na Resevno prišlo več kot 6000.

Ivan Straže,
predsednik PD Šentjur

Vrniti zaupanje v osrednjo planinsko organizacijo

Seja članov predsedstva Savinjskega meddruštvenega odbora v Mozirju je odstrla precej problemov, s katerimi se v zadnjem času soočajo v osrednji organizaciji slovenskih planincev. Vendar, je dejal **Adi Vidmajer**, podpredsednik Zveze, notranji problemi nikakor niso in ne smejo biti prepotencirani. Prenova planinske organizacije pomeni vrniti ponekod omajano zaupanje, obračanje v preteklost po Vidmajerju pomeni stagnacijo Zveze.

O notranji organizaciji PZ Slovenije so razpravljali tudi na seji upravnega odbora Zveze, kjer so bili člani enotnega mnenja, da je pravila potrebno spremeniti in jih prilagoditi ljudem na terenu, torej tistim, ki z veliko volje in volontersko delajo v planinskih društvih.

Predvsem je s seje predsedstva Savinjskega MDO potrebno poudariti delo mladih, ki je po znanju in

strokovni izobrazbi na visoki ravni. Torej se za prihodnost planinstva ni bati, je bil upravičeno prepričan **Maksimiljan Korošec**. Adi Vidmajer pa je prepričan, da si savinjsko planinsko območje zasluži planinski muzej, pa tudi planinski izobraževalni center. Podpredsednik slovenske planinske organizacije je v podkrepitev slednjega poudaril strokovno delo SMDO. S centrom (idejno so razmišljali o Okrešlju) bi temu področju odprli širše možnosti. Za realizacijo je potrebno animirati tudi državo, saj gre za vprašanje razvoja mladih, pomoč s tega naslova torej ne bi smela biti vprašljiva, je bil prepričljiv Adi Vidmajer, ki je tudi član strokovnega sveta pri vladi za šport.

Savinjčan

Hodili smo po poti XIV. divizije

V soboto, 5. februarja, se je 80 planincev udeležilo 7. spominskega pohoda v počastitev XIV. divizije. Dne 6. februarja 1944 je namreč pri Sedlarjevem prešla divizija s Hrvaške na Štajersko. Na spominski svečanosti v Sedlarjevem so govorniki prikazali podroben pregled od ustanovitve divizije do zadnjih bojov. V kulturnem sporedu so kot vsako leto doslej sodelovali učenci osnovne šole iz Bistrice ob Sotli. Besedilo, ki je bilo povezano s partizanskimi pesmimi, so napisali učenci, kar je hvalevredno. Repub-

liško združenje Zveze borcev jim je za ohranjanje tradicij NOB podelilo srebrno plaketo. Vso pohvalo zasluži tudi ravnatelj šole **Jožko Uršič**, ki se zavzema za ohranitev tradicij NOB. Mnoge šole, kjer potekajo spominski pohodi, bi se lahko zgledovale po šoli iz Bistrice ob Sotli. Ko je prejemal plaketo, se je ravnatelj zahvalil zanjo in dejal, da jim bo v ponos in čast.

Po končani spominski svečanosti je 80 planincev krenilo na pohod proti Prevorju. Med potjo so jih Kozjanci lepo sprejeli. Menim, da v Sloveniji ni spominskega pohoda, kjer bi bili pohodniki tako sprejeti. Kaže, da spada gostoljubnost Kozjancev tudi k ohranjanju tradicij NOB. V imenu pohodnikov se jim zato iskreno zahvaljujem. Po peturni noči smo prispeli v Prevorje, kjer so nam domačini v novi šoli pripravili svečan sprejem. Pozdravil nas je predstavnik krajevne organizacije ZB in krajevne skupnosti. Kot na vseh prejšnjih pohodih je pozdravil pohodnike šentjurski župan **Jurij Malovrh**.

V kulturnem sporedu so s prisrčnim programom nastopili učenci osnovne šole. To je redek primer, da bi na začetku in na koncu prvega dne pohoda pripravili program učenci. Okrog 20 planincev je končalo enodnevni pohod in se z lepimi vtisi odpeljalo proti Celju. Okrog 60 pa je po dveh prehojenih etapah prispelo v ponedeljek, 7. februarja, do Živega zidu, kjer je bila zaključna spominska svečanost. V kulturnem sporedu so nastopili tudi učenci osnovne šole Primoža Trubarja iz Laškega.

Milan Gombač,
Celje

Uspešno PD Ljubno ob Savinji

Planinsko društvo Ljubno ob Savinji je na letnem občnem zboru v osnovni šoli v Ljubnem ugotovilo, da je bilo lansko leto za društvo izredno uspešno. Njegovi člani so se med drugim udeležili zimskega pohoda na Peco in zimskega pohoda Loka-Raduha, pohodov v Matkov škaf in k Potočki zijalki, občnih zborov planinskih društev, lovske-

S seje predsedstva Savinjskega MDO

Foto: Ciril Sem

ga, gasilskega in turističnega društva, športne zveze pri občini Ljubno in smučarsko skakalnega društva. Izvedli so 20. pohod Rastke-bolnišnica Celje-Travnik, za 1. maj so zakurili kres na Travniku, izšolali tri planinske vodnike A kategorije (**Srečko Usar, Pepi Marovt, Martin Dušič**), enega vodnika D kategorije (**Alja Toš**), dva markacista (Martin Dušič, Srečko Usar) in dva naravovarstvenika-gorska stražarja (**Jože Tostvoršnik, Ivan Jakop**). Pod vodstvom **Irene Retko** so se udeležili planinskega tabora v Podvolovlju, zelo uspešno vseh tekem v orientaciji v ligi Smrekovec, lanskega junija predali namenu Joškov razgledni stolp na Turnovki, dobro oskrbovali svojo kočjo, markacisti pa so postavili 20 smernih tabel, očistili poti in steze ter sodelovali pri izdelavi nove turistične planinske poti na Sopot. Člani PD Ljubno ob Savinji so se na planinskih izletih priključevali sosednjim društvom, sami pa imamo zelo aktiven mladinski odsek, ki ga vodi Alja Toš. Društvo ima zdaj 280 članov in 120 mladincev.

V svoji koči na Travniku so med drugim uredili električno napeljavo za sončne celice, izdelali lesene žlebove, pripravili les za ograjo in napravili odtok, napeljali vodo v sanitarije, uredili kopalnico in stranišče, obili stranišče z zunanje strani s skodlami, kočjo so sami prepletkali in obnovili streho na njej ter dokončali Joškov razgledni stolp na Turnovki (1637 m) in ob njem postavili mizo in klopi. Stolp je od kočje oddaljen 20 minut, s prevala Hlipovec pa je 30 minut po lepi planinski stezi. Vrednost novega ekološkega stranišča pri koči je 730.000 tolarjev, razglednega stolpa 1.260.000 tolarjev, pri tem pa ni upoštevanih več kot 1300 ur prostovoljnega dela članov PD. Samo lani se je v knjigo v koči na Travniku vpisalo 1277 obiskovalcev.

Zaradi deževne sezone poslovanje društva ni bilo prav uspešno, večina obiskovalcev pa je bila enodnevnih in so hrano in pijačo večinoma prinesli s seboj.

Posebej je treba poudariti, da nas poleti izredno motijo domači in tuji motokrosisti, ki jih sem vodi neki

domačin, pozimi pa motorne sani, ki se pripeljejo iz Smrekovca in pod Komnom čez Grezico po cesti proti Hlipovcu ter na Suho rampo, Mali Travnik, Široko trato, Vodale in okoli na Koroško, na Pudgarsko. Občina bi morala na zahtevo naravovarstvenikov sprejeti ustrezen odlok o prepovedi divjih voženj po naravi.

Aljoz Mikec, predsednik

Pohod »Po stopinjah svetega Andreja«

Ljubitelji notranjskega hribovja smo bili 23. januarja letos povabljeni na krožni pohod na Gornje Poljane (1065 m), obogaten še z nekaj zanimivostmi. Narava nas je še posebej pockrljala, saj je prejšnji večer nasula za pedenj novega snega, da je bila hoja po prostranih gozdovih mehka in udobna.

Peščica pohodnikov je začela v Podgori z ogledom jaslic ljudskega rezbarja in s pokušino medicine pri čebelarju, naslednja postaja pa je bila pod Cerulakom (ki se je v davni nemara res imenoval Cerov log) pri Andrejevi stopinji – kamnitem odtisu levega čevlja, ki ga je izklesala kraška narava, ljudska domišljija pa pripisala svetemu Andreju, ki ima na Gornjih Poljanah cerkev. Seveda smo si povedali nekaj zgodb o tem, kako je sveti Andrej nosil na Gornje Poljane skalo, na kateri stoji cerkev, ali morda zvonove zanj – ali pa v resnici le porival voz... vsekakor se mu je udrlo... Skupina je nadaljevala po starih poteh, ki so povezovale Gornje Poljance z dolino in je potemtakem moral iti po njih tudi sveti Andrej, če je res prišel pomagat... Pot je bila ravno prav zahtevna in ravno prav dolga, narava pa v svežem zimskem lišpu očarljivo lepa.

Skoraj hkrati s pohodniki se je po nekaj več kot dveh urah popotovanja pri Juretu na sicer samotnih Gornjih Poljanah pojavila še skupinica, ki je prihajala gor na konjih po drugih poteh. Popotniki so si privoščili čaja, se najedli fižola in kranjskih klobas, potem pa si seveda ogledali znamenitosti cerkvice ter pozvonili v zvoniku, da se je slišalo čez tri fare.

Za dol so »hribolazci« zaokrožili še na Dolnje Poljane, potem pa se spet po gozdnih poteh vrnili v Podgoro.

Organizatorji upajo, da se bo pot »prijela« in da jim jo bo uspelo tudi čimprej označiti ter tako prispevati svoj delež k prizadevanju za ponovno oživitvev Poljan.

Milena Ožbolt

Za 40 let 40 vrhov

V planinskem domu na Gori Oljki so 22. januarja imeli polzelski planinci sklepno prireditev po petletnem tekmovanju Za 40 let 40 vrhov, ki je bilo namenjeno 40-letnici društva. Planincem in planinkam iz celotne Slovenije so podelili 133 jubilejnih priponek in 90 kipev planinca.

Zlat kip planinca za skoraj 100.000 višinskih metrov

V petletni akciji so podelili 314 priponek in 239 bronastih kipev planinca. Srebrnega planinca je za osemkrat končano pot po gorah osvojil **Žarko Jesenovec** iz Maribora, **Uroš Vidovič** s Ptuja pa je s 40 osvojenimi vrhovi dosegel 99.634 višinskih metrov in osvojil najlepše priznanje petletne akcije, zlat kipec planinca.

Akcija je dostojno afirmirala planinstvo, Goro Oljko in marljive polzelske planince.

Vy

Mali oglas

Za skupno hojo po slovenski planinski transversali iščem družbo izobraženega planinca in prijetnega sogovornika, starejšega od 55 let. Ponudbe v uredništvo Planinskega vestnika pod »Uršlja gora«.

Maketa Zgornje Savinjske doline v gostilni Pirnat v Letušu

Maketa Zgornje Savinjske doline v gostišču

V Gostišču Pirnat v Letušu so lani kulinarčni ponudbi dodali še dve maketi, ki pritegneta pozornost turistov.

Na ogled je miniaturna železnica (v merilu 1:22,5) – meter dolge vlakovne kompozicije vozijo na 60 površinskih metrih skozi predore, čez mostove, mimo železniške postaje, skozi industrijsko pokrajino, pod gradom... V sosednjem prostoru stoji model Zgornje Savinjske doline v velikosti 2 x 3 metre oziroma v merilu 1 : 10 000. Po končani planinski turi na tem območju bo prehojeni poti prav zanimivo slediti tudi po maketi. Pa še zabavno je, saj si pri spoznavanju terena lahko pomagamo z osvetljevanjem izbranih točk (vrh gore, planinska koča, kraj ipd.).

A. Č.

Uspešno jubilejno leto za pohode železarjev

Lanskega decembra so se v Vojniku sestali planinski vodniki iz Slovenskih železarn ter ocenili delo v minuli planinski sezoni in sestavili načrt dejavnosti za letos. Poročilo je prebral **Franci Telcer**, član organizacijskega odbora z Raven. Poudaril je, da so organizatorji pred leti pohode pripravljali v bistveno ugodnejših razmerah. Potem je prišlo do krize železarstva, številni pohodniki so zamenjali službe, odšli so tudi vodniki... Kazalo je že,

zaslugi preostalih prizadevnih planinskih vodnikov ni. Zdaj oživlja tudi v krajih in v podjetjih, kjer je že skoraj ugasnila. Tudi vodstva podjetij in lokalna oblast ji spet priznavajo pomen.

Lani so planinski organizatorji pripravili tri pohode, ki se jih je skupaj udeležilo 442 železarjev, za njihovo varnost pa je skrbelo 45 planinskih vodnikov. Pohodniki iz Štor, Celja, Ljubljane, z Jesenic in z Raven so se povzpeli do Češke koče (130 udeležencev), na Kamniško sedlo (153 udeležencev) in na Vajnež (159 udeležencev). To so bili 83., 84. in 85. planinski pohod; slovenski železarji jih namreč prirejajo od leta 1969. Doslej se jih je udeležilo že 33.760 pohodnikov.

Planinski vodniki ugotavljajo, da na število pohodnikov zelo vpliva izbira cilja; daleč največja udeležba (218 pohodnikov) je bila leta 1998 na pohodu iz Avstrije (delno z gondolo) na južno stran Pece. Tisto leto so tudi zabeležili največji odziv med železarji: na izlete jih je prišlo kar 488 (leta 1997 le 222, leta 1996 samo 143).

Med letošnje naloge so planinski vodniki iz Slovenskih železarn zapisali, da bodo še okrepili svoje vrste, pripravili tri privlačne pohode, poiskali nove oblike animiranja železarjev (obveščanje v tovarniških časopisih, poročanje o pohodih, povezovanje z lokalnimi kabelskimi televizijami, snemanje na pohodih in propagandne objave itd.). Na pohodih si želijo vsaj 200 udeležencev, za kar se bodo trudili vsi planinski vodniki. Krepijo bodo stike z

vodstvi podjetij in z župani občin, se povezali s sindikalnimi organizacijami itd.

Delno je že pripravljen program izletov. Prvi bo v organizaciji planinskih vodnikov z Jesenic. Za cilj so izbrali idilično Golico, na katero se bodo železarji povzpeli prav na dan narcis (27. maja). Organizatorji drugega pohoda so Štorčani in Celjani. Dne 24. junija bodo gostili delovne in planinske kolege na Lisci. Planinski vodniki z Raven na Koroškem bodo pohod pripravili 26. avgusta, za kraj pa se še niso odločili.

A. Č.

Čez goro k očetu

Ravenski planinci so lanskega decembra že sedmič zapored izvedli nočni pohod v spomin na neverjetno trnovo pot, ko so na božični večer leta dvaintridesetega žena in hčerkici **Prežihovega Voranca**, stari šest in osem let, prehodile pot od Lipolda v Koprivni do Železne Kaple po zasneženi deželi, da bi se po treh letih srečale z možem in očetom.

MLADA ŽENA IN DVOJE MAJHNH DEKLIC so se odpravile iz skromne, lesene bajte pod Uršljo goro v čudovitih Kotljah. Vprega jih je peljala skozi Črno do Lipolda. Nato so stopile s sani in se podale po globokem snegu po dolini Meže čez Zadnji travnik tik pod Olševo. Ker niso dobile potnega lista, se je žena odločila za skrit prehod meje. Čez Luže si niso upale, saj je bila tam obmejna stražnica, ampak so prekoračile greben razvodja med Olševo in Peco, kjer teče državna meja.

»Štirinajst ur...« Od Črne do Železne Kaple so hodile štirinajst ur, je zapisal Voranc v svojem delu Gosposvetsko polje, kjer je nanizal več črtic. Toda preden so se srečali v Celovcu, je pred Voranca stopil policist v civilu. – »V imenu republike – aretirani ste...« je zapisal pisatelj.

V spomin na nečloveške napore, ki jih je morala prestati naša trojica, je teden pred božičem organiziran nočni pohod, ki se ga vsako leto udeleži od 200 do 250 pohodnikov. Lani so se poleg udeležencev iz Koroške, večina je bila iz Mežiške

doline, na pot podali tudi planinci iz Lendave, Murske Sobote, Gornje Radgone, Ptuja in Savinjske doline, pa tudi posamezniki iz drugih krajev.

Pot ni zahtevna, za varnost pa skrbijo planinski vodniki iz posameznih društev Mežiške doline in člani Gorske reševalne postaje iz Prevalj z načelnikom **Francijem Telcerjem**.

Z avtobusi smo se pripeljali do Lipolda, kjer smo se razvrstili v kolo in peš nadaljevali pot po dolini Koprivne. Izbrali smo lažjo smer preko državne meje na Lužah. Pred prekoračitvijo meje smo se ustavili na gorski kmetiji pri Kumru, kjer je tudi planinska postojanka.

Zadnji pohod je bil nepopisno lep. Zvezdno nebo je pričaralo dovolj svetlobe, da je bil globok bel sneg ob naši poti še lepši in bolj bel. Hodili smo počasi in uživali v danih lepotah, tako da so brez težav sledili tudi kondicijsko manj usposobljeni. Za preveč utrujene pa bi tako ali tako poskrbeli gorski reševalci. Vendar pomoči ni nihče potreboval. Kljub svetli zvezdnati noči so nekateri prižgali bakle, kar je pričaralo lesketanje še neomadeževanega snega. Precej lahkotno smo hodili po spluženih, slabih cestah in se spominjali, kako težavna je bila pot dveh majčkenih deklic in žene v mrzli decembrski noči po globoki gazi, da se je iz snega kazala samo glavica starejše deklice.

Po dobri uri se je prikazala osvet-

Konec gaženja

ljena kmetija na hribu – še malo, pa bomo na toplem. Še po klancu navzgor in sprejela nas je prijazna domačija z dobrim čajem in obilno malico. Stregli sta nam tudi obe domači dekleti – planinski vodnici. Tako, vidite, planinski vodniki ne skrbijo samo za varno hojo, ampak tudi za polne želodce in dobro voljo! S kmetije je ob svetlih nočeh enkrat pogled na bližnje gore, saj stoji na vzpetini med Peco in Olševo, kar daje postanku poseben čar in pomen.

Po postanku nadaljujemo pot po bližnji skozi gozd, kjer je treba premagati celec. Za to poskrbita Ivan in Jože, ki gresta spredaj. Za njima se podata njuni soprogi Milena in Milka. Ta del poti je podoben

gaženju v daljnem letu dvaintridesetem, pa ne vedno. Ponekod sploh ni snega ali pa Kumrovi prevozijo klanec s traktorjem.

Že smo na meji, kjer nas sprejmejo prijazni slovenski in avstrijski omejni stražniki, ki vestno opravijo svoje delo. Nobenih težav pri prehodu meje nismo imeli. Navadno je del poti od meje do Luž, kjer pride cesta iz Globasnice in se nadaljuje proti Železni Kapli, slabo zgažena ali pa sploh ni. Lani se je precej udaralo, kar pa ni predstavljalo posebne težave, saj se teren le rahlo dviga.

Posebnost, ki si jo je vredno ogledati na naši poti, je cerkva v Kapelski Koprivni nad Lepeno. V njej lahko verniki molijo Kristusa, Alaha, Budo in še koga. Zanimivo: to je cerkev, kjer lahko vsak moli svojega boga. V tihi noči se presenetljivo blago oglašajo zvonček, ki ga vlečejo za vrvi razposajeni pohodniki.

Po krajšem postanku nadaljujemo pot po ovinkasti in strmi cesti, ki je ponekod zoporno poledenela. Zgodi se, da posameznik ne zmore poti navzdol. Prevzamejo ga gorski reševalci, ki so pripeljali svoje vozilo po cesti navzgor iz Železne Kaple.

Pot do Lepene hitro mine. Nekateri imajo bolj, drugi manj utrujene noge. Vsem pa je ostal radosten občutek, da so v zasneženi noči prehodili čudovito pot. Nekateri se leto za letom vračajo in takih je veliko.

Avtobusi že čakajo, da nas popeljejo preko Holmeca na slovensko stran.

Pri cerkvi vseh ver

Foto: Ivan Cigale

Bine Mlač

Bine Mlač

OPREMA ZA GORE IN STENE

Delo je namenjeno planincem, alpinistom, plezalcem, turnim smučarjem, vojakom, tabornikom, inštruktorjem in vsem, ki jih pot zanese v gore in se ob tem sprašujejo, s kakšno opremo naj bi tja pravzaprav sploh šli.

Trg tovrstne opreme nudi tudi marsikaj takšnega, česar iz različnih vzrokov ni priporočljivo oziroma je odveč jemati v gore. Knjiga nam svetuje in pove, zakaj za določene izlete oziroma vzpone izbrati tako obleko, obutev ali tehnično opremo, da se bomo prijetno in varno počutili v gorah.

Knjiga »OPREMA ZA GORE IN STENE« je namenjena tako začetnikom, ki šele začenjajo svoj prosti čas preživljati v gorah, kot tudi tistim, ki to že počno, pa bi bili radi seznanjeni z novostmi, ki se pojavljajo na tržišču. Predvsem pa je knjiga kot učbenik namenjena

inštruktorjem, mentorjem in vaditeljem, ki pred izidom tega učbenika niso imeli na razpolago tako obširno in aktualno zastavljenih vsebin o opremi.

Slovenski planinci in ostali uporabniki gorniške opreme smo tako prišli do odličnega dela, ki nam gornikom omogoča vedeti ne samo, kaj naj izberemo, da bo naše obiskovanje gora čim lažje in čim bolj varno, temveč nas tudi seznanja, koliko znanja in tehnologije je bilo potrebno, da je do današnje razvojne stopnje kakovosti in uporabnosti take opreme sploh prišlo.

Tako imamo pred seboj delo, ki ga nimajo niti narodi z daljšo planinsko tradicijo in z neprimerno večjo ekonomsko podlago za izdajo ter večjim trgov, ki nas slovenske planince še kar naprej omejujejo pri tovrstnih izdajah.

Stanislav Bojan Zupet

Tehnični podatki:

Knjiga »OPREMA ZA GORE IN STENE« je trdo vezana (italijanska vezava), velikost knjige je 15 x 21 cm in obsega 405 strani teksta, skic in črno-belih fotografij. Knjiga ponuja praktične nasvete in napotke pri nakupih osnovne opreme za začetnika pa tudi za planinca z izkušnjami. Dobra izbira obutve in obleke ter po novem tudi tehnične opreme je pogoj za uspešno in predvsem varno hojo po gorah. Navedena poglavja v kratkem predstavljajo bogato vsebino in vsestransko uporabnost navedene knjige:

- Oblečila, pokrivala in prevleke;
- Obuvala;
- Oprema za taborjenje in bivakiranje;
- Tehnična oprema;
- Zaščitno-varnostna oprema;
- Smučarska oprema;
- Druga oprema (fotoaparati, daljnogledi, topografske karte, kompasi, višinomeri, sredstva za zveze, prenosne vreče, prenosne postelje, vodniki).

Knjiga »OPREMA ZA GORE IN STENE« je druga knjiga - učbenik iz zbirke VZGOJNA LITERATURA, ki jih Planinska zveza Slovenije namerava založiti in izdati. Prva iz te zbirke, ALPINISTIČNA ŠOLA, je izšla že lani, do konca leta 2000 pripravljamo še knjigo NEVARNOSTI V GORAH Pavleta Šegule ter HOJA IN PLEZANJE avtorja Janija Beleta.

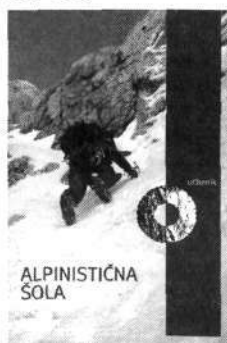
Knjigo »OPREMA ZA GORE IN STENE« lahko naročite na PZS, Dvoržakova 9, 1000 Ljubljana.

Telefonska naročila: 061/134-30-22 int. 104, 061/134-30-23 int. 104, fax: 061/1322-140, e-mail: planinska.zalozba@PZS.si.

Knjigo lahko dobite po akcijski ceni **5.800 SIT**, ki velja do 30. aprila 2000; v redni prodaji bo cena **6.600 SIT**.

Seveda pa veljajo za večja naročila popusti, ki so v veljavi na PZS.

Poleg Mlačeve Opreme za gore in stene je v Planinski založbi izšel tudi učbenik Alpinistična šola, ki jo je uredil Tone Golnar (cena 2.700 SIT) ter planinska karta Snežnik 1:50 000 (cena 1.150 SIT).

MAMMUT - EDEN VODILNIH SVETOVNIH PROIZVAJALCEV GORNIŠKE, OUTDOOR IN
TREKING OPREME; 130 LET INOVACIJ, KVALITETE, IZKUŠENJ, TRADICIJE IN ZAUPANJA KUPCEV

MAMMUT OPREMA USTREZA EN, CE, UIAA, ISO 9001 NORMAM

MAMMUT

Foto: Esben Hardt - North of Tinitiglag, Greenland

UVOZNIK IN DISTRIBUTER

T.E.R.R.A.

GORNIŠKA OPREMA

MOUNTAINEERING EQUIPMENT

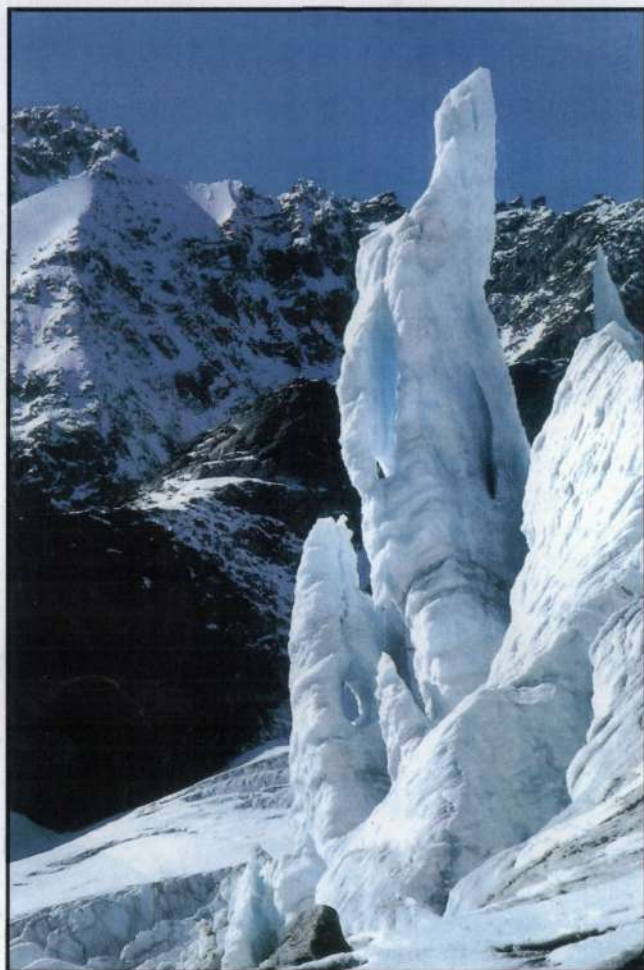
SI 2000 Maribor, I. Internationale 22, Slovenija

Tel.: +386 62 227 613, 109 53 20

Fax: +386 62 109 53 21

NA VAŠO ŽELJO VAM POŠLJEMO BREZPLAČEN KATALOG; ZA DRUŠTVA, ORGANIZACIJE IN USTANOVE POSEBNE UGODNOSTI.

VSE ZA POHODNIŠTVO PROSTO PLEZANJE ALPINIZEM

GOSPOSVETSKA 3, 1000 LJUBLJANA, TELEFON: 061 1257 126